

MADÁCH IMRE

TRAGEDIA OMULUI

TRADUCERE DE OCTAVIAN GOGA
EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ, BUCUREȘTI, 1964

TABLOUL I • În cer
TABLOUL II • În paradis
TABLOUL III • Afară din paradis
TABLOUL IV • În Egipt
TABLOUL V • În Atena
TABLOUL VI • În Roma
TABLOUL VII • În Bizanț
TABLOUL VIII • La Praga
TABLOUL IX • La Paris
TABLOUL X • La Praga
TABLOUL XI • La Londra
TABLOUL XII • În falanster
TABLOUL XIII • În haos
TABLOUL XIV • În ținuturi de gheață
TABLOUL XV • Afară din paradis

TABLOUL I • În cer

(În cer. Dumnezeu împrejmuit de slavă, pe tron. Cetele îngerești îngenunchind. Cei patru arhangheli la poalele tronului. Lumină.)

CORUL INGERILOR

Pământu-ntreg și cerul fără margini
S-aducă laudă Domnului mărit,
Cel ce cu-o vorbă totul plăsmuit-a
Și cu-o privire-i poate da sfârșit.
Puterea-i El, lumina întrupată,
Pe noi, drept umbre, raza-i ne-a născut.

Lui ne-nchinăm, că-n mila fără margini,
Măririi Lui, părtași El ne-a făcut.
E încheată vecinica idee,
Și facerea și-a plăsmuit hotar,
Azi orice suflet trăitor în Domnul
Prinos să ducă sfântului altar.

DOMNUL

Da, s-a sfârșit marea-nfăptuire.
Se mișcă roata, meșterul adastă
Și mii de ani în osie se-nvârte
Pân' înădesc o spiță sfărâmată.
Deci, v-arătați a lumii mele duhuri,
Vă-ncepeți cursul fără de zăbavă.
Vreau să ascult cu inima senină
Cum larma voastră-mi curge la picioare...
(Spiritele protectoare ale stelelor se avântă pe dinaintea tronului, rostogolind globuri și comete de diverse mărimi și culori. Muzica lină a sferelor.)

CORUL ÎNGERILOR

Minunat glob de văpaie
S-a ivit plin de mărire
Și-ntr-un cerc sfios de stele
El slujește fără știre.
Tremurând ca un opaiț
De departe-o stea lucește,
Pe când lumea-i fără margini,
Mii de inimi ocrotește.
Două globuri pleacă-n luptă,
Răsărind din depărtări,
Goana lor orânduiește
Ale lumilor cărări.
Iată urlă unu-n drumu-i,
Tu-l privești de groază plin;
El la milioane-mparte.
Fericire și senin.
Cât de blând s-aprinde-acolo
Astrul închinat iubirii,
Mână bună s-o păzească,
Mângâierea omenirii.
Iată lumi ce se vor naște,
Iat-o altă lume moartă,
Celui îndrăzneț muștrare,
Scut celui lovit de soartă.
Iată aducând pierzare
O cometă vine-acum,
Dar c-un semn stăpânul face

Din căderea ei un drum.
Vino, dulce înger tânăr,
Cu-al tău glob în multe fețe;
Din lumină și-ntuneric
Sunt a hainei tale crețe.
Ocrotit mergi înainte,
De al cerurilor har,
Mari idei dura-vor luptă
Pe îngustul tău hotar.
Zâmbete și lacrimi fi-vor,
Iarnă-vară pe pământ,
Rază-umbră arăta-vor
Voia Domnului preasfânt.
(Spiritele ocrotitoare ale stelelor se retrag.)

ARHANGHELUL GAVRIL
Tu ce-ai pus mărginire-n haos,
Ca să-l încheși în humă vie,
Măsură-n lumi fără repaos,
Din glasul tău măreț învie,
Te preamărim: *Ideie!*
(Se prosternă.)

ARHANGHELUL MIHAIL
Tu ce de-a pururi schimbătorul
Cu neschimbatul împreuni,
Zidind și vremi și infinituri,
Popoare răsădind în lumi,
Noi te slăvim: *Putere!*
(Se prosternă.)

ARHANGHELUL RAFAIL
Tu care dăruiești fericirea,
Știință ferecând în lut,
Făcând înțelepciunii Tale
Părtașă lumea ce-ai născut,
Osana: *Bunătate!*
(Se prosternă.)

DOMNUL
Și tu zâmbești, tăcând cu îndârjire,
Ți-e scumpă lauda și o păstrezi, Lucifer,
Ori plăsmuirea, munca mea nu-ți place?

LUCIFER
Să-mi placă mie? Câteva materii,

Cu alte forme, alte însușiri,
Cu noima lor de tine nevisată,
Sau dacă da, tu fără de puterea
Schimbării lor, acestea vrei să-mi placă?
Materii seci în globuri plămădite,
Ce-acum s-atrag, s-alungă-n calea lor,
Și-n câțiva viermi deșteapt-o conștiință,
Pân'totul plin, răcit, pieri-va iarăși,
Lăsând în urmă drojdii fără vlagă?...
Și omul doar simțindu-ți șiretlicul
În colțul lui va plămădi la fel.
Tu-n uriașa ta bucătărie
L-ai pus pe el; nepăsător și-n tihnă
Îl urmărești în searbăda lui trudă,
Cum năucit el Dumnezeu se crede.
Și-apoi când el, ce-ai pus la foc tu, strică,
Atunci te-a prins mânia ta târzie
Și-l pedepsești pe bietul ucenic...
La ce ți-e doar întreagă plăsmuirea?
Spre slava ta ai scris o poezie,
Ai prins-o-ntr-o mașină hârbuită
Și nu știi cum, dar nu ți-e greu s-ascuți
De mii de ani cum scârție flașneta
Același cântec fără de-nțeles...
Moșnege! văd că te-a robit un joc
Ce-ar încălzi un creier de copil.
Un joc de răs: scânteia-năbușită,
Stinsă-n noroi, văpaie n-o să fie,
Ursită, libertate, s-alung-una pe alta,
Dar nu-i aci țărnuitoarea minte!

DOMNUL

Nu vreau cuvânt, ci mută închinare!

LUCIFER

Așa mi-e firea, alta ce să-ți dau?
(Arătând spre îngeri.)
Te laudă o ceată de neghiobi
Ș-așa-i cu cale, ei să te slăvească;
Tu i-ai născut ca raza, umbra moartă,
Dar eu trăiesc de vecii-vecilor!

DOMNUL

Nemernice! Materia ți-e mamă, -
Unde ți-a fost puterea mai-nainte?

LUCIFER

Și eu pot doar la fel să te întreb!

DOMNUL

În mintea mea din vremi fără-de-nceput
Trăiește chipul celor întrupate.

LUCIFER

Și n-ai simțit că făurirea minții
De-un haos ți-e puternic priponită,
Ce-i stăvilă oricărei firi pe lume?
Eu, Lucifer, sunt stavila eternă;
Eu întruparea veșnicei tăgăde!
Tu m-ai învins, căci soarta mi-e de-așa,
Ca-n lupta mea să cad întotdeauna,
Dar întărit din nou să mă renasc.
Materia îmi primenește forța,
Cu viața ta e moartea mea alături,
Cu fericirea deznădejde-amară!
E umbra mea cu raza ta vecină,
Credința ta o sap cu îndoială,
Oriunde ești, mă vezi, îți calc în urmă,
Eu, ce te știu, eu ție să mă-nchin?

DOMNUL

Piei, duh potrivnic, du-mi-te din cale!
Nu te zdrobesc, dar dezlegat te las
De înrudirea spiritelor sfânte!
Jos în noroi, pierdut și huiduit,
Străin să fii ș-amarnic să te zbați,
Muncit pe veci de nesfârșitul gând
Că în zadar faci lanțul tău să sune,
Ți-e mică truda: Domnul e puternic!

LUCIFER

A, nu așa! Vrei să mă-mpingi în praf?
Acum îți par netrebnică unealtă.
E în zadar! Legat ne fuse traiul:
Eu parte cer!

DOMNUL (Ironic.)

Deci, fie voia ta!
Vezi pe pământ doi pomi cu roadă vie,
Ce-n mijloc chiar își mlădie tulpina,
I-am blestemat, ai tăi fie de-acum!

LUCIFER

Zgârcite-ți sunt azi mâinile, Stăpâne,
Dar locul tău, ce-ai măsurat cu cotul,
Va fi pe veci lăcaș tăgăduirii,
Ce lumea ta va răsturna odată!
(Pleacă.)

CORUL ÎNGERILOR

Duh blestemat! Te-alungă cel de sus!
Osana! Domnul lege ne-a adus!

TABLOUL II • În paradis

(În paradis. La mijloc pomii cunoașterii și nemuririi. Adam și Eva; dobitoace de tot felul îi înconjoară cu blândețe și încredere. Pe poarta cerului deschisă străbat razele slavei divine și armonia lină a cetelor îngerești. Zi cu soare.)

EVA

A, - să trăiești... Ce dulce-i, ce frumos...

ADAM

Și să domnești asupra tuturor.

EVA

Să simți plutind cu tine ocrotirea
Și jertfa laudei tu s-aduci răsplată
Aceluia ce harul și-l revarsă.

ADAM

Simt rostul tău, femeie: - ascultarea.
Mi-e sete, Eva! Roadele din pom
Îmbietor privesc asupra noastră.

EVA

Eu rup un măr...

CUVÂNTUL DOMNULUI

Oprește-te, Adame!
Grădina ta e-ntreg, întreg pământul!
De alte duhuri stau împrejmuiți
Acești doi pomi! Ferește-te de ei!
De vei gusta, cu moarte vei muri.
Roșite-atâr'n' ciorchinele de struguri,

Din umbra lor molatec te îndeamnă,
Când raze cad, din ceruri, arzătoare!

ADAM

Mă miră, dar porunca-i de aievea.

EVA

Dar ăști doi pomi de ce par mai frumoși,
De ce-s opriți?

ADAM

De ce-i albastră bolta
Și lunca verde? Împacă-te cu soarta.
Să ascultăm cuvântul, vino, Eva!
(Se așează într-un boschet.)

EVA

Așează-te la sânul meu, iubite!
(Vânt puternic, Lucifer apare din frunziș.)

ADAM

Ce glas aud, necunoscut, femeie,
Parc-un dușman a tăbărât...

EVA

Eu tremur,
Duiosul cânt din cer a amuțit.

ADAM

La sânul tău îl, mai aud, îmi pare...

EVA

Eu, când în cer va fi umbrită slava,
În ochii tăi o regăsesc, Adame.
De ce, dar, s-o mai caut în alt loc?
M-a întrupat dorința ta fierbinte,
Ca soarele puzderia de raze...
Vezi, soarele... Nevrând să fie singur,
În fața apei chipu-și împânzește,
Sărută dulce-obrazul de tovarăș,
Uitării dând că vede umbra moartă:
Din focul lui, văpaie pururi vie,
Și umbra moare când apune raza...

ADAM

Te-oprește, Eva, glasul tău mă mustră,

Cuvântul ce-i, când surdă e urechea?
Și raza ce-i, când undă nu-i s-o prindă,
Și ce-aș fi eu, de nu m-ar învia
Ca pe-un ecou făptura ta de floare,
Să mă renasc, spre-o lume mai curată,
Pe veci în tine eu să mai iubesc?

LUCIFER

De ce ascult dulcegăria asta?
Mă-ntorc, nu voi să par rușinea lumii.
Ca mintea rece, netedă, gândită,
Să pizmuiască-un creier de copil.
(O păsărică începe să ciripească pe-o ramură din apropiere.)

EVA

Ascult-un cântec... Înțelegi, Adame,
Un ciripit de dragoste?

ADAM

Izvorul
Îl ascultam cum murmură aproape
Și șoapta lui avea același rost...

EVA

Iubitul meu, ce armonie sfântă -
În mii de vorbe-același înțeles.

LUCIFER

Ce mai aștepți? Doar jurământ mă leagă
Că am să-i pierd, și stau la îndoială?
La muncă, deci, căci n-am să lupt zadarnic
Cu armele științei și măririi
În contra lor, ce au lăcaș al vieții,
Apărător al inimii-n obidă
Și ocrotire numai: simțământul.
La luptă, deci, câștigă îndrăzneala.
(Din nou vânt puternic: Lucifer apare în fața perechii îngrozite. Nimbul de slavă se întunecă.
Lucifer râde.)
Ce vă mirați?
(Spre Eva, care a luat-o la fugă.)
Oprește-te, femeie!
O clipă stai, vreau ție să mă-nchin!
(Eva se oprește și încet prinde curaj.)
(Aparte.) Âst chip din nou de mii de ori s-o naște!
(Tare.) Adam, te temi?

ADAM

De tine, nevoiașe?

LUCIFER (Aparte.)

Ce potrivit strămoș al omenirii!

(Tare.)

Fârtate, bun ajuns!

ADAM

Tu cine ești?

Cobori de sus, ori vii de jos la noi?

LUCIFER

E tot atât, tu zi precum îți place.

ADAM

Nici nu știam că oameni ar mai fi...

LUCIFER

Ehei, ehei... Tu multe nu știi încă

Și nu vei ști. Moșneagul cel cucernic,

De-aceea crezi că trupul din țărână

Ți l-a dospit, ca lumea să-mpărțiți?

Tu-l proslăvești; el ție-ți dă povață,

Poruncă-ți dă: te luptă, ori te teme,

Te-ndrumă el ca păcurarul oaia...

Ca să pricepi tu n-ai nevoie mare!

ADAM

Cum, nu pricep? Nu mintea-mi dă povață?

Nu simt eu doar din ceruri raza caldă,

A existenței bucurie dulce?

Și mila. Domnului din înălțime,

Ce pe pământ pe mine Domn m-a pus?

LUCIFER

Credința ta o poartă și-acel vierme

Ce-l vezi rozând în sâmburii de măr,

Și vulturul ce-o pasăre sfâșie!

Asupra lor prin ce tu te ridici?

Trăiește-n voi o palidă scânteie,

Ecoul surd al forțelor vânjoase:

Ca-n unda clară-a râului de munte,

O clipă doar lucind la fața apei,

Recade iar în matca mohorâtă...

Da, ochii tăi *gândirea* i-ar deschide,

Ce-n bietul cap pitită zgriburește;
Puterii tale reazim făurindu-i,
Ți-ar arăta și binele și răul,
Ca singur tu să-ți fii cârmaciul sorții;
Scăpându-te de jugul providenții...
Dar poate-așa, ca viermele-n gunoi,
Să te târăști în cercul tău neghiob,
Mai bine ți-e... Ușoară-i împăcarea,
Dar nobilă și grea e libertatea!

ADAM.

Spui lucruri mari, mă prinde amețeala.

EVA

Eu le admir, sunt nouă și frumoase.

LUCIFER

Dar ca ideea falnic să se-ntrupe,
Ți-e fără rost, nu ți-e de-ajuns știința,
Îți trebuie și haina nemuririi -
La ce ți-e traiul scurt și măsurat?
Vezi aști doi pomi? Ei țin întreg misterul
Ce vă ascunde meșterul bătrân.
De guști, vei ști ca Dumnezeu, iar cellalt
Pe veci te ține-n vraja tinereții.

EVA

Vezi, ce tiran ne fu făptuitorul!

ADAM

Dar dacă minți?
(Zarea se luminează puțin.)

CORUL CERESC

Amar de tine, lume,
Tăgada-ncearcă!

CUVÂNTUL DOMNULUI

Omule, fii treaz!

ADAM

Ce glas aud?

LUCIFER

Prin vreascuri bate vântul!
Puteri ascunse,

M-ajutați!
De vreți pe om
Să-l câștigați!
(Val de vânt, zarea se întuneacă.)
Vezi pomii mei?

ADAM

Dar cine ești? Răspunde!
Căci firea ta asemuită-i nouă!

LUCIFER

Privește-un șoim ce-n nori își taie cale,
Ori un sobol cu botul în țărână:
Pe amândoi alt orizont îi leagă!
Deci mintea ta nu poate să cuprindă
Al duhurilor minunat lăcaș,
Căci omul ți-e cea mai înaltă treaptă.
Și câinelui, un câine-i idealul
Și vede cînte-n prietenia lui.
Dar precum tu lui Dumnezeu îi ești,
Dându-i blestem sau binecuvîntare,
Astfel privim asupra noastră noi,
Ai lumilor de spirite părtași.

ADAM

Și tu, cum zici, de-acolo vii la noi?

LUCIFER

Da, între tari eram cel mai puternic,
Vegheam la tronul Domnului de sus,
Și parte-aveam din slava lui!

ADAM

Atunci,
De ce n-ai stat în cerul de lumină
Și-ai coborât în lumea de noroi?

LUCIFER

Mi s-a urât c-un loc de-a doua mână,
Cu viața scrisă-n legile nătângi,
Și îngerii cu creier de copii
Ce veșnic lauda cunosc.
Vreau fierbere și vreau desțelenirea
Puterilor ce nasc o lume nouă,
În care-un suflet poate crește mare!
Mă va urma acela ce cutează!

ADAM

Dar Dumnezeu, eu cred, ne pedepsește
De nu-i urmăm cărarea rânduită!

EVA

De ce? De ce? Când calea ne-a croit-o
Și ne-a-ndrumat pornirile vieții,
Pedeapsa lui de ce să ne ajungă?
Doar n-o fi pus în preajma firii noastre
Negru păcat și-a răului ispită?
Sau dacă da, de ce ne-a aruncat
La marginea prăpastiei eterne
Cu cap năuc, păcătuirii pradă?
Ori dacă-n gând el a purtat păcatul
Ca viscolul de dup-o zi cu soare, -
De ce-ar greși acesta, când mugește,
Mai mult ca ziua care dă căldură?

LUCIFER

Iată,-apăru întâiul filozof!
Un lung șirag va mai veni, surată.
Tot acest gând gândind în mii de chipuri,
Mulți vor pieri în casa de nebuni,
Mulți s-or sfărma fără s-ajungă-n port...
Lăsați-vă de veșnica socoată -
În orice chip apar atâtea fețe,
Încât privind tu rostul tuturor
Știi mai puțin ca-n clipa cea dintâi;
Să hotărăști doar' nici atunci n-ajungi.
E moartea faptei orice chibzuință!

EVA

Adam, eu... eu rup un măr.... Ce zici?

ADAM

Le-a blestemat!

(Lucifer râde.)

Dar totuși rupe tu,
Căci vreau ca Dânsul știutori să fim:
(Din pomul științei gustă mai întâi Eva, apoi Adam.)

EVA

Și tineri, tineri mai presus de toate!

LUCIFER

Grăbiți acum! E pomul nemuririi

Aici, aici...

(Îi trage spre celălalt pom, un cheruvim cu sabie de foc le aține calea.)

CHERUVIMUL

Mișeilor, în lături!

CUVÂNTUL DOMNULUI

Adame! tu crezi că mi-ai călcat,

Te las și eu să-ți vezi puterea singur!

EVA

Ne-am prăpădit!

LUCIFER

Ce? Deznădăjduiți?

ADAM

Nu, nicidecum, doar' groaza deșteptării

E ce vezi tu! Deci să plecăm, femeie,

Străin, pustiu e locul ăst acum!

CORUL ÎNGERILOR

Muiați-vă de azi în lacrimi cântul,

A-nvins minciuna, s-a pierdut pământul!

TABLOUL III • Afară din paradis

(Un minunat ținut afară din paradis. O colibă de scânduri. Adam împlântă parii unui gard. Eva sădește viță. Lucifer.)

ADAM

E partea mea. În loc de lumea largă,

Mă-ndestulez c-o mică moșioară,

Ce-o apăr eu de fiare stricăcioase;

Să-mi deie roadă tot eu o silesc.

EVA

Eu îngrădesc, Adame, o colibă

Ca cea de-odat'... demult... mai ții tu minte?

Pierdutul rai l-aduc jos pe pământ.

LUCIFER

Ce vorbă mare ați rostit în treacăt.

Aceste două: casa și moșia,

Vor îndrepta pe veci rotirea lumii,

Născând și chin și blânde reverii.
Vor crește-apoi pe rând, ca să se-ntrupe:
În patrie și-atâtea meserii.
Vor plăsmui tot ce-i frumos și nobil
Și-o să-și înghită propriii copii.

ADAM

Nu te-nțeleg, ți-e vorba-ntunecată,
Mi-ai prevestit cunoașterea a toate
Și-am aruncat seninul neștiinții.
Ca greu luptând să mă ridic în slavă,
Răsplata ce-i?

LUCIFER

În tine tu n-o simți?

ADAM

Eu simt și văd că de când Dumnezeu
M-a părăsit, așa cu mâna goală,
Nu-l mai cunosc. Trăiesc de-acum cu mine
Și singur eu sunt dumnezeul meu.
Iar munca mea o să-mi rodească mie.
Vezi, asta mi-e puterea și mândria.

LUCIFER (Aparte.)

Sărman năuc! Azi mic îți pare cerul,
Să te vedem când fulgeră și tună!

EVA

Mândrie, da, atâta am și eu:
Întreaga lume să mă cheme mamă.

LUCIFER (Aparte.)

Frumoasă țintă-n inima femeii:
Să-nveșnicești și chinul și păcatul.

ADAM

Cu ce i-aș fi dator Lui? Că exist?
Doar firea mea, de-i vrednică de greul
Ce-l pot purta, e roada osteneții,
Căci voluptatea dulce-a băuturii,
Cu chinul setei, tot eu mi-o câștig.
Un schimb e tot. Și prețul sărutării
E-n înșelarea care vine-n urmă.
Dar dacă astăzi lanțul providenței
S-a rupt și-n schimb am dobândit puterea

De-a-mi făuri ori de-a-mi strica eu soarta,
Cu mintea mea purtată-n pipăire,
Puterea mea era-ndestulătoare
Și brațul tău nu-mi aducea folos.
Tu nu m-ai smuls din grelele obezi
Ce m-au legat cu trupul de țărână
Și simt, deși nu știu ce e anume,
Un fir de păr, mai nevoiaș, se poate,
Ce-mi stăvilește vrerea fără margini.
Aș vrea să sar, să zbor, dar trupu-mi cade,
Urechea, ochii nu-mi ascultă gândul
Când vreau să știu misterul depărtării.
Și sufletul de-n alte lumi mă poartă,
Iar mă silește foamea bătărană
Să mă cobor la moartele materii.

LUCIFER

Ăst fir, ce spui, mai tare e ca mine...

ADAM

Așa? Atunci ești duh neputincios,
Când pânda asta de paianjen, mică,
Acest nimic, ce mii și milioane
Nu-l văd, puterea să ți-o-înfrâne poate.
Ăst vâl ascuns împrejmuie mulțimea
Ce îmbătată tropote pământul,
Crezând năucă-n basmul libertății
Și prea puțini îi simt abia rețeaua.

LUCIFER

Aceasta e ce-n cale mi se pune,
Căci duh cu mine deopotrivă este;
Ori tu socoți că stăruind în taină
E slabă doar? A, nu! În umbră șade
Cel ce frământ-o lume și zidește.
În fața lui ai ameți! Căci numai
Fapt omenesc străluce și dă zgomot...
Hotarul lui e măsurat cu palma.

ADAM

Mă știi, sunt tare! Toată-nvălmășala
Arată-mi-o o clipă! Vreau să văd
S-atinge oare rostul firii mele,
Ce despărțit și singuratec sunt!

LUCIFER

Cuvânt nebun e *sunt*. Ai fost, vei fi.
Viața e o trecere eternă,
Privește-n jur cu ochii luminați.

ADAM (Tot ce spune Adam în cele următoare apare pe rând.)
Ce suflu simt în jurul meu? Se zbate,
Din înălțimi s-avântă, se desface
În două părți și capetele lumii
Ca viforul le saltă-n drum.

LUCIFER

Căldura-i
Ce-ntinerește țările de gheață.

ADAM

Dar aste două râuri de văpaie,
Ce-alături urlă-n goană de pierzare,
De când le văd o groază simt în mine
Și viață simt... Răspunde-mi, cum le cheamă?

LUCIFER

E magnetismul...

ADAM

Tremură pământul,
Tot ce-am crezut nețârmurit, vârtos,
S-a prefăcut materie ce fierbe;
Urmându-și calea ei nebiruită,
Cere cuvânt și cere întrupare
Ici în cristal și dincolo în mugur.
Unde va fi în zarva asta mare
Ființa mea în mine îngrădită?
Tu, trupul meu, vânjos tu mi-ai părut,
Cu gând nebun unealtă te credeam
Dorințelor și planurilor mele...
Tu, trupul meu, în ce-o să te prefaci?
Tu, răsfățat copil aducător
De zile dulci, de patimi și necazuri,
Te va cuprinde-o mână de țărână,
Când alte părți, și apa și suflarea
Ce-au îmbrăcat viața firii mele,
S-or răzleți în norii de azur...
Cuvânt și gând, orice idee-n creier
Din rostul meu o parte cheltuiește
Și mă topesc... iar focul ce mă arde

L-a întărit vreun duh cu-a lui suflare,
Peirea mea lui împăcare dându-i...
Ăst chip e-amar, ăst chip mă nebunește!
Înconjurat, în lupta ta stângace,
Să stai pe veci de mii de brațe tari,
Să lupți cu sute luptă ne-nțeleasă...
Grozav! De ce? De ce cu ușurință
Am râs atunci de arma providenței,
Ce mi-o pune pe-ascuns în mâini instinctul,
Și n-o știam... Dar azi că-s treaz și-o văd
Și-o simt, și-o cer și... totuși... e în zadar!

EVA

Așa-i! Tot astfel simt și eu,
Când tu luptând cu fiarele-n pădure,
Eu ostenită voi plivi grădina,
Mă voi uita în lumea asta largă,
Pământul, cerul nu ne vor cunoaște
Și-om fi străini, lipsiți de-apărător!
Era altfel în vremile mai bune!

LUCIFER (Ironic.)

Ei fie! Dacă sufletul pitic,
Neîncălzit de alții, se-nfioară,
Căutându-și lui pe veci slugărnicia,
Vă plăsmuiesc eu vouă Dumnezeu,
Mai blând ca-n cer moșneagul încrunțat.
Peste pământ domnește acest duh -
Un blând copil din ceata cea de înger.
Te-arată, duh, te-arată!
Îți poruncesc venirea.
Mai tare sunt ca tine,
Căci sunt tăgăduirea!

(Din pământ țâșnesc limbi de foc, un curcubeu răsare deasupra unui nor negru, gros. Tunete înfricoșate.)

LUCIFER (Pășind înapoi.)

Tu cine ești, vedenie grozavă?
Căci spiritul pământului e blând.

SPIRITUL PĂMÂNTULUI

Cel ce era smerit sus între înger,
În cercul său, puternic e și mare.
Azi am venit, căci glasul unui duh
L-am ascultat, dar te vestesc să știi
Că vorba ta poruncă n-o să-mi fie.

A tulbura și-a porunci e alta!
Când îmi îmbrac eu chipul meu, tu piei,
Iar ăști doi viermi striviți cad la pământ.

LUCIFER

Dar spune-mi tu, primindu-te stăpân,
Cum te-a găsi pe tine omul, spune!

SPIRITUL PĂMÂNTULUI

Voi fi-mpărțit în ape, nori și câmpuri,
În orice loc își va purta privirea
Cu gând înalt, cu sufletul cucernic.
(Dispare. Săltând ușor, nimfe vin să împrejmuie lunca și izvorul.)

EVA

Privește-aceste fețe de surori,
Cu drag le văd uitându-se la noi.
S-au dus de-acum urâtul și necazul,
Și fericire-asupră-ne coboară!
Cuvânt dau ele blând nădăjduirii
Si îndoielii sfaturi bune dau.

LUCIFER

Adevărat e gândul tău, femeie!
Când mintea voastră va dori povață
Rugați-vă acestor arătări?
Răspunsul lor la fel e cu-ntrebarea.
Privesc zâmbind spre inima curată
Și groază-s celui deznădăjduit.
În mii de forme-n drum vă vor petrece,
În mii de fețe și-or schimba vestmântul...
Vor fi mieroase umbre la-nțelepți
Si tinerelor inimi ideal...

ADAM

Eu nu pricep întreaga jucărie,
De ce lucește-n fața mea? De ce?
Cu un mister mai mult eu m-am ales.
A fost destul! Nu mă-nșela, Lucifer,
Arată-mi tot, să-ți văd făgăduința!

LUCIFER (Aparte.)

Amarnică ți-a fost odat' știința,
Neștirea ta o vei cerși din nou...
(Tare) Răbdare! Clipa oricărei plăceri,
Cu brațul tău luptând tu ți-o câștigi...

La mulți să-nveți, cu multe înșelări,
Pân' mintea ta va înțelege totul...

ADAM

Tu poți ușor vorbi despre răbdare,
Căci mintea ta străbate-o veșnicie,
Dar eu din pomul vieții n-am gustat,
Deci pripă cere traiul măsurat.

LUCIFER

Egală e măsura viețuirii
La viermi de-o zi, la cedrul secular,
Trăiește, crede, luptă și-apoi cade
Când e-mplinită munca de ziler!
Nu vremea trece: noi călătorim!
Un veac, o zi, măsura-i deopotrivă!
Și ținta ta, tu ai s-o vezi ajunsă,
Dar să nu crezi că-n trupul de țărână
Încătușat e rostul tău de om!
Nu vezi furnica, roiul de albine,
Năuci aleargă mii de muncitori
Ce-orbecăind grăbesc și cad și pier...
Dar neamul lor eternități trăi-va
Și într-un duh s-a zbate mai departe,
Cu repezi pași înaintând spre țintă...
Și haina ta de lut va cade astfel,
Dar primenit din nou te vei renaște.
Nevoie n-ai a-ncepe luptă nouă,
Căci de-ai greșit, ți-a ispăși copilul
Păcatele din nopți de tinerețe.
Ce vezi și simți și-nveți din lumea largă
Pe mii de ani cărările-ți îndrumă...

ADAM

Acesta-i glasul minții de moșneag.
Dar pieptu-mi tânăr alt dor ocrotește:
În viitor să-mi adâncesc privirea,
Să văd la ce mi-e truda și necazul...

EVA

Și eu să văd, eterna primenire
Nu-mi va răpi, nu-mi va fura din farmec?

LUCIFER

Să fie, deci! În vâl vrăjit îmbrac
Întregul rost al celor viitoare,

În chip de vis cu jocuri și icoane...
Când veți vedea zădărnicia țintei,
Când grele munci vă vor opri în cale,
Ca-nfricoșați să nu fugiți din luptă,
Cu sufletul gonit de deznădejde,
O rază las asupra lumii voastre,
Citind din ea - un joc apare totul!...
O arătare... Dau speranța vouă!
(Între timp conduce pe Adam și Eva în colibioară, unde ei ațipesc.)

TABLOUL IV • În Egipt

(În Egipt. Peristilul unui palat. Adam ca faraon tânăr, pe tron. Lucifer, ministrul lui. La distanță, gardă strălucitoare. În fund sclavii muncesc la ridicarea unei piramide, sub supravegherea zbirilor care țin ordinea cu biciul. Zi limpede.)

LUCIFER

Mărite Domn, norodul îngrijat,
Ce fericit s-ar stinge pentru tine,
Se-ntreabă azi ce taină-ți întristează
Slăvitul chip pe tronul tău de aur.
De ce jertfești al zilei dulce farmec,
Al nopților molatec joc de vise,
Și nu lași grija planurilor tale
Pe umerii de sclav, cum se cuvine?
Când ale tale sunt pe lumea asta
Întreagă slava, cinstea și domnia
Și desfătarea omului supusă.
Stăpâne-ți zic comori din țări o mie
Și florile potirul ți-l deschid
Și roada lor bogată ți-o aduc...
Oftatul dulce ție ți-l trimite
Plăpândul sân a sute de fecioare,
Chipul bălai cu ochi rătăcitori,
Pierduți, duioși, o blândă arătare
Și oacheșă cu buza încleștată,
Cu patima păgână-n ochi aprinsă
Sunt ale tale...-n ochii tăi li-e soarta
Și simt și cred că-și împlinesc chemarea
Vreo două clipe-odată-nseninându-ți...

ADAM

În pieptul meu nu le găsesc răspunsul,
De silă-mi vin, o poruncită dare...
Nu brațul meu, nu lupta mea le-aduce.

Dar opera aceasta ce se-nalță
Socot acum că va deschide calea
Măririi mele, gloriei eterne...
I-a proslăvi și firea măiestria
Și mii de ani îmi vor purta cuvântul!
Azi omul e ca Domnul mai puternic.

LUCIFER

Și totuși, astăzi inima nu-ți spune
Că acest gând te fericește, Doamne?

ADAM

În inimă? Nemărginit mi-e golul,
Dar taina mea norodul să n-o știe -
Nu m-ar slăvi în clipa când m-ar plânge.

LUCIFER

Dar dac-odat' vei înțelege însuți
Că gloria-i un joc deșert, de-o clipă?

ADAM

Nu cred!

LUCIFER

Dar dacă?

ADAM

- Atunci m-aș prăpădi,
Blestemul meu lăsându-l moștenire.

LUCIFER

Va fi așa, dar tu nu vei muri:

Începi din nou cu vechea ta ispravă.

(Pe unul din sclavii care muncesc, supraveghetorii îl bat așa de mult, încât acesta, văicărindu-se și urmărit de zbiri, fuge până înaintea tronului, unde se prăbușește.)

SCLAVUL

Ajută-mi, Doamne!

(Dintre muncitori se smulge Eva, nevasta sclavului, și cu un țipăt îndurerat se apleacă asupra bărbatului ei.)

EVA

Ruga ți-e-n zadar!

Durerii noastre el n-a fost părtaș.

Nu înțelege! Prea e slab oftatul

Și tronu-nalt! Pe mine să mă chemi!
Cu trupul meu te-acopăr eu, iubite!

ADAM

(Către slugile care năvălesc și vor să-l târască afară pe sclav cu nevasta lui.)

În lături, voi! Lăsați-l și plecați!

(Slugile pleacă.)

În inimă necunoscut fior

Mi-a străbătut. Femeia asta cine-i?

Ce-i farmecul ce sufletul mi-l leagă

De chipul ei căzut în praf? Răspunde!

(Se ridică)

LUCIFER

Mai smulgi un fir din tortul de paianjeni

Cu cari glumind te-a-mprejmuit stăpânul,

Să-ți vie-n minte soarta de omidă

Când încrezut ca flutur vrei să zbori.

Dar firu-acesta subțirel, e tare,

Tu l-ai văzut, mi-alunecă din mână,

Nu pot să-l rup...

ADAM (Coboară pe treptele tronului.)

Nici să n-o faci! Nu vreau.

Mă doare, dar obida lui e dulce.

LUCIFER

Dar nu-i cu rost un rege,-un înțelept

Să-i fie sclav...

ADAM

Deci, spune-mi ce să fac?

LUCIFER (Ironic.)

Tăgăduirea minții tale limpezi

Să-nfrunte taina firului ascuns,

Materia să râdă și puterea!

ADAM

Nu pot să râd, nici să tăgăduiesc.

EVA

Stai să-ți opresc șiroaiele de sânge,

Iubitul meu! Ți-e greu? Te doare? Spune-mi!

SCLAVUL

Mi-e grea viața, pătimirea scurtă...

EVA

A, nu! Atunci pân' azi de ce-ai trăit,
Acum să mori, în ceasul întâlnirii?

SCLAVUL

La ce bun traiul omului sărac?
Să care pietre-n braț la piramidă,
Să dea urmaș de jug viitorimii
Ș-apoi să moară: mia pentru unul...

ADAM

A, Lucifer, ce grai înfricoșat.

LUCIFER

E aiurarea omului când moare.

ADAM

Dar, ce spune?

LUCIFER

A, Faraon, ce-ți pasă?
În adevăr, pot zice, e-o minune
Că-n lume azi un sclav e mai puțin!

EVA

Tu pierzi un sclav, dar mie-o lume-mi moare...
De-acuma spune-mi cin' mă va iubi?

SCLAVUL

Eu nu! Pe veci mă poți uita, femeie!
(Moare.)

ADAM

Te voi iubi eu! Duceți-l pe mort!
(Duc cadavrul.)
Sus, Doamna mea, pe tron cu mine-alături,
Tot astfel ești regina frumuseții,
Cum al puterii Domn sunt eu. Vreodată
Tot ne-ntâlneam...

EVA

O știu, mărite Doamne!
Destinul meu e glasul gurii Tale.

Te-ascult! Te-ascult! Dar dă-mi răgaz o clipă
Ș-apoi supusă-ți împlinesc porunca.

ADAM

Las' ăst cuvânt! Împărăția mea
Nici când n-o trece marginea poruncii?

EVA

Greșești, acum porunca nu mă doare.
Dar, rogu-te, îngăduie-mi să plâng
Întâia clipă-a morții-acestui om!
Ce mort frumos, ce mort frumos e, Doamne!
(Se apleacă asupra mortului.)

ADAM

Frumos și mort. Ce-mpotrivire crudă.
Pornirii noastre pacea lui un răs e,
Încrederii, un zâmbet dureros.

LUCIFER

Un sclav fugit, vezi, nu te mai ascultă
Și zice-acum: de jugul tău nu-mi pasă.

ADAM

Cu pace morții. Viii cu norocul...
El nu mai simte lacrimile tale,
Iar eu nu pot fără surâsul tău.
(Îl duc pe mort. Adam o conduce pe Eva pe tron.)
Te-așează, deci, la dreapta mea, femeie!
Odihna, simt, la sânul tău e dulce.
(Vaier între muncitori. Eva tresare.)
Ce s-a-ntâmplat?

EVA

Vai, nu-l auzi, stăpâne?
Poporul plânge.

ADAM

Întâi acum aud.
Nu-i muzică frumoasă, s-o lăsăm.
Sărută-mă și uită lumea-ntreagă.
(Lui Lucifer.)
Tu amuțește vaierul de-afară!

LUCIFER

Nu pot! Nu pot! Îl are-n drept prostimea,

L-a moștenit cu jugul împreună!
(Din nou vaier prelung. Eva țipă. Adam se ridică.)

ADAM

Tu suferi greu, nici nu știam, femeie!
Cum să-ți ajut? Prin inima ta trece
Și-n creier simt ca fulgerul ăst vaier,
Ș-aud că lumea-mi strigă ajutor!

EVA

A, Faraon, zdrobește-mă, dar iartă-mi
Când strigătul poporului mă doare.
Eu bine știu că sclavă-ți sunt eternă
Și ca să-ți plac e țința vieții mele,
Deci totul uit ce-n jurul meu se zbate:
Amar, mărire, vis... frumosul mort...
Ca să zâmbească buza mea-n văpaie.
Dar când ăst neam - un trup cu mii de brațe -
Se vaieră cu șalele zdrobite,
Eu, fata lui - sărmanul schingiuit -
În mine simt durerea lui întreagă.

ADAM

O simt și eu: - «o mie pentru unul...»
Așa zicea!

EVA

Mărite Faraon!
Ești trist acum și eu te-am supărat,
Alungă-mă, ori, dacă poți, mă-nvață
Să asurzesc...

ADAM

Mi-ai fost mai bun maestru,
Căci plânsul lor tu m-ai făcut s-aud,
Să nu-l mai vreau! De-acu-nainte-i slobod
Cel ce-a slugit... La ce e slava mea,
S-o simt, s-o văd de-a pururi înfrățită
Cu plângerea a mii și milioane,
Să plâng-o mie, unul să zâmbească,
Un frate bun al celor asupriți?
De mii de ori mai mare mi-e durerea!

LUCIFER

Prea te-nfierbânți; mulțimea, Faraoane,
E-un cal de ham bătut de legea firii

Să tragă-n șir la carul tuturor.
Alt rost nu are! Dă-i azi libertatea
Ce tu arunci, lui de câștig nu-i este,
Își va căuta ca mâine alt stăpân.
Ori socotești că-i apăsaî grumazul
De găzduia în piept o conștiință?

ADAM

De ce atunci se vaietă de parcă
O doare-amar că-i cer să mă slujească?

LUCIFER

O doare! Da! Deși nu știe ce,
Căci orice om râvnește stăpânirea.
Ăst simț e vechiul îndreptar al lumii
Ce-mpinge spre drapelul libertății
Mulțimile... Nu-i nicidecum frăția...
El se trezește vag ca presimțirea,
Se zbate fără a fi o conștiință
Și-i sbiciuit de noutăți ce sunt
Tăgăduirea celor ce există,
Așa, văd eu, nădăjduiește vulgul
O întrupare visurilor sale.
Poporul, da, e o adâncă mare -
Nu orice rază-i trece printre valuri,
Adâncul ei rămâne-n întuneric...
Lucește-un val la suprafața apei,
Și valu-acum din întâmplare tu ești...

ADAM

De ce chiar eu?

LUCIFER

Ori altul dintr-ai tăi
Ce, întrupând instinctul popular,
Ca un erou al sfintei libertăți,
Se va urca pe tronul tău de aur;
Pe când cei mulți nimic n-au să câștige,
Ei schimb-un nume, despotul rămâne.

ADAM

Ce uliță cu multe ascunzișuri
E mintea ta! Din ea nu pot să scap.

LUCIFER

Scăpare e! La câțiva muritori,

Ce-i vezi aici, tu dă-le jucării,
Un lanț le dă, sau, dacă vrei, inele,
Și zi-le lor: Pe voi v-am ridicat
Peste mulțime, voi să fiți aleșii.
Vor crede ei disprețuind poporul
Și vor tăcea când tu-i disprețuiești.

ADAM

Nu mă momi cu ispitiri deșerte!
Slugi nu mai vreau! Cu toți să fie liberi,
Tu spune-le... Le dă degrabă vestea,
Să-ntârziu cu părerea mea de rău.

LUCIFER (Aparte.)

Pe drumul tău de-ncredere, te du,
Și crezi că mergi, când te răpește valul...
(Pleacă.)

ADAM

Iar acest dâmb neisprăvit să steie,
Un hârb pe veci aducător aminte
Celor ce bat la porțile mării -
Al slăbiciunii semn și al puterii...
(Afară - zgomot și veselie. Muncitorii se răzlețesc. Lucifer revine.)
Te bucură, prostime! Fără silă,
Ți s-a-nchinat mărirea...

EVA

Dragul meu,
Împacă-te! Ce-i slava înghețată,
Ce ca un șarpe se târăște-aproape?

ADAM

Dar mare e!...

EVA

Noi s-o uităm! Nu simți?
E plânsul mut! Seninul clipei noastre
Nu-l tulbură... Ce dor mai ai acum
La sânul meu când te-odihnești...

ADAM

Femeie!
Cât de deșert și-ngust îți e hotarul,
Și poate chiar aceasta-i vraja care
Înlănțuie mândria de bărbat.

Puterea, vezi, iubește slăbiciunea,
Părintele, din fii, pe cel mai crud
Îl mângâie cu braț ocrotitor.

EVA

A, Faraon, cu grai nepriceput
Poate-am greșit, ori ți-am mărit urâtul!
E în zadar, nu sunt mai înțeleaptă:

ADAM

Nici nu dorí, frumoasa mea, să fii.
Căci minte am, în adevăr, destulă!
La sânul tău eu nu putere caut,
Mărire și știință mai puțin!
Le-nvăț din slova cărților aceste!
Vorbește tu, duios mlădie-ți glasul,
În inimă să-i simt cutremurarea,
Zi orice vrei... Vai, Doamne, cine-ntreabă
Ce cântă-n codru pasărea și totuși
În ciripit e-o presimțire dulce.
Tu floare fii, o nestemată scumpă,
Frumoasă, dragă, fără de folos...
(Lui Lucifer.)
Dar simt un dor, mă smulge din beție,
Poate-i nebun, te rog ascultă-l însă.
Peste plinirea veacurilor lasă
Cutezător s-arunc o dată ochii,
Să-mi văd povestea...

LUCIFER

Pân' vă sărutați,
Tu n-ai simțit un vânt ușor și cald
Ce-n zbor atinge fața ta și fuge?
Un fir de praf în urma lui rămâne
Și crește-un an cât negru e sub unghie,
Un veac apoi de-un cot, de doi îl face...
O mie-ngroapă piramida ta
Și numele ți-l năruie țărâna.
Se tânguiesc șacalii pe alee
Și cerșetorii năpădesc pustia...
(Tot ce spune Lucifer devine vizibil.)
Și tot ce vezi nu săvârșește-un vifor
Cu groaza lui de tremur și pierzare...
- O adiere caldă și ușoară.

ADAM

Ce chip grozav!

LUCIFER (Ironic.)

Dar duhu-ți piere numai,
Trupul rămâne mûmie, minunea
Băieților și fetelor de școală,
Și spală vremea de pe fața ștearsă
Un semn ce-arată: slugă-ai fost sau Domn...
(Lovește cu piciorul o mumie care se ivise lângă tron și de lovitură se rostogolește pe trepte.)

ADAM (Sărind în sus.)

Te du și piei, vedenie din iad!
Tu, gând nebun de slavă și domnie...
Ș-acum aud: - «o mie pentru unul».
Vreau miilor să le câștig un rost
În altă țară, reazim libertății.
Să piară insul, cei mulți să trăiască
Și sănătos întregul să rămâie!

EVA

Mă lași acum, iubirea ta o lași?

ADAM

Te las! Te las! Și tronul las și totul...
Pe alte căi pornesc spre-o țință nouă!
Prea multă vreme scumpă am pierdut
Pe lăturalnice cărări, Lucífer!
(Pleacă trăgând spada.)

EVA

Când înșelat în multele speranțe
Vei reveni, te-așteaptă sânu-mi, Doamne!

ADAM

A! Da! Eu simt că-n drumul meu, odată,
Te voi vedea din nou, dar primenită!
Vom fi la fel, și brațul când m-o strânge
Va asculta iubirea, nu porunca!

LUCIFER

Încet! Încet! Ți-ajungi țința curând!
Mai grabnic chiar decât o porți în gând!
Vei blestema nădejdea ce te minte,
Voi râde eu... Ei bine! Înainte!

TABLOUL V • În Atena

(În Atena. Piață publică, la mijloc tribună pentru retor. În față templu deschis, cu statuile zeilor, coroane de flori, altar. Eva e Lucia, nevasta lui Miltiade, comandantul oștirii, cu fiul ei Kimon. Însoțită de mai multe sclave care aduc obiecte de jertfă, se îndreaptă spre templu. Prin piață, răzleți, oameni din popor în zdrențe. Dimineață strălucitoare.)

EVA

Pe-aici, pe-aici vin, dragul meu copil...
Te uită-ncolo, iuțile corăbii
Peste hotar l-au dus pe tatăl tău!
Acolo este-un neam ce-a îndrăznit
Să ne izbească-n libertatea țării.
Să ne rugărn, să ne rugăm, copile,
S-ajute dreptul țării noastre cerul,
Să-ți vie iar părintele erou.

KIMON

De ce s-a dus așa departe tata
Pentr-un popor fricos și plin de zdrențe,
Când plânge-acasă scumpa lui nevastă?

EVA

Nu judeca pe tatăl tău! Blestemul
Lui Dumnezeu lovește-acești copii.
Numai femeii dragostea-i dă dreptul
Să plângă pașii soțului, pe care,
De nu i-ar face, ea s-ar rușina.
Ca un bărbat lucrat-a tatăl tău!

KIMON

Ți-e teamă doar că-i slab și-l bat dușmanii?

EVA

Nu! Tatăl tău viteaz e și va-nvinge,
Un lucru e de care-l tem, nu cúmva
Pe el să nu se poată-nvinge...

KIMON

Cum?

EVA

Este-un îndemn stăruitor în suflet,
Copilul meu, - e dorul de mărire.
În cercu-i strâmt e frate cu păcatul,
Dar, încălzit de-al libertății sânge,

Virtute e de cetățean. Frumoase,
Mărețe fapte cheamă la viață,
Dar, prea-nțețit, în mama lui lovește,
Luptând cu ea, din doi pân'cade unul;
Când acest glas l-ar covârși pe dânsul
Și-ar fi în stare patria să-nșele,
L-aș blestema... Să ne rugăm, copile!
(Se apropie de templu, în vreme ce mulțimea crește în piață.)

PRIMUL DIN POPOR
N-aude omul nici o veste, parcă
Nici un dușman nu ne-ar mai sta în cale.

AL DOILEA DIN POPOR
Ș-aici acasă toți pică de somn;
Pesemne nimeni nu mai face planuri
La întruparea căroră să-și deie
Plămânii săi, poporul suveran;
Din zori tot bat pe-aici neconținut.
Și nu-i un om să-mi cumpere azi votul.

PRIMUL DEMAGOG
Ce-i de făcut? Urâtul ne omoară.

AL TREILEA DIN POPOR
Zău, n-ar strica o mică-ncurcătură.
(Eva a aprins focul din fața altarului și, spălându-și mâinile, s-a pregătit pentru aducerea jertfei.
Sclavele încep un imn care se întretese în cursul scenei. Piața s-a umplut de cetățeni și popor; doi
demagogi luptă pentru tribună.)

PRIMUL DEMAGOG
În lături! Fugi! E locul meu aici.
De nu vorbesc, e patria-n pericol.
(Mulțimeat urlă; aprobare.)

AL DOILEA DEMAGOG
Primejdie-i dacă vorbești! În lături!
(Poporul râde și aplaudă.)

PRIMUL DEMAGOG
Tu n-ai misiți să-ți cumpere gâtlejul.
Mi-e strâns de jale glasul, cetățeni,
Căci inima cea nobilă o doare
Văzând cum cade uriașu-n praf.
Pe-un mare om dăm jos în fața voastră
Din carul de triumf...

AL DOILEA DEMAGOG

Începe bine
Canalia, împodobește mielul
Și-apoi l-aduce jertfă.

PRIMUL DEMAGOG

La o parte!

DIN MULȚIME

Ce-i, fraților, de ce-ascultăm batjocuri?
(Îl îmbrâncesc pe-al doilea demagog.)

PRIMUL DEMAGOG

Oricât mă doare inima, vorbesc,
Căci eu pe tine, glorios popor,
Te prețuiesc chiar mai presus decât
Pe comandantul tău.

AL DOILEA DEMAGOG

Pe-acești flămânzi
Cu sufletu-n arândă, care-așteaptă
Ca niște câini să cadă fărmitura
De la stăpân?... Netrebnice, nu pot
De gustul tău să tac din gură.

DIN POPOR

Jos!
E vânzător și el! Nu-l mai lăsați!
(Îl îmbrâncesc și mai tare. Eva jertfește pe altar tămâie și doi porumbei.)

EVA

Ah, Afrodita, fumul jertfei mele
Primește-l tu și-ascultă-mi rugăciunea,
Nu lauri verzi cer frunții lui de soț,
Ci împăcarea blândă-a căsniciei.
(Eros, zâmbind, apare în fumul de jertfă, charidele îl înconjură și aruncă trandafiri asupra lui. Tot grupul e în pioasă rugăciune.)

SCLAVELE

Ascultă-ne-o!

EROS

Ai binecuvântarea
Curatei inimi.

CHARIDELE

Să fie cu tine
Paza Charidelor!

SCLAVELE

Lăudată fii!

PRIMUL DEMAGOG

Iubit popor, acuz pe Miltiade,
Ca vânzător de țară.

AL DOILEA DEMAGOG

Minte! Minte!
Nu-l ascultați, de nu vreți să v-ajungă
Batjocura muștrărilor târzii!

PRIMUL DIN POPOR

Mișelule! Coboară-te de-acolo!
(Îl împing în mulțime.)

PRIMUL DEMAGOG

E floarea tinerimii-n mâna lui;
C-o lovitură Lemnos a cuprins
Și-acuma stă la Paros. L-au plătit!

AL TREILEA DIN POPOR

Moarte lui!

PRIMUL CETĂȚEAN (Poporului)

Strigați, ori dacă nu
Cărați-vă din solda mea degrabă!

EVA (Ridicându-se)

Ce larmă-aud! Vin, dragă, să vedem!

KIMON

Pe-un trădător îl judecă.

EVA

Mi-e frică,
De câte ori asupra celor mari
Văd judecata vulgului flămând.
Când strălucirea cade în noroi,
Cei întinați o văd cu bucurie,
Parc-ar vedea îndreptățirea lor.

AL DOILEA DIN POPOR

Sunt răgușit și-aș vrea să strig, stăpâne!

AL DOILEA CETĂȚEAN

Aici să ai gâtlejul uns din gros!

AL DOILEA DIN POPOR

Si ce să zic?

AL DOILEA CETĂȚEAN

Tu strigă: moarte lui!

DIN POPOR

Să moară! Moarte!

EVA

Despre cine-i vorba?

AL DOILEA DEMAGOG (Pășind spre Eva)

De-acel ce e c-un cap mai mare ca

Tovarășii ce nu pot să i-o ierte!

EVA

E Miltiade! Zeilor puternici!

Și tu? Și tu, bătrâne Crispos, strigi,

Când dintre sclavi el te-a scăpat?

CRISPOS

Vai, doamnă,

Iertare-ți cer! Dar astăzi dintre noi

Se duce unul! Trei copii îmi țin

Acel ce-acum îmi poruncește votul.

EVA

Vai, Crispos, soarta-n praf cum te târăște...

Deși te iert, când spui că ești flămând.

Dar Thersites, și tu, și voi cu toții

Ce dormitați în plin și-n bunătați,

Căci soțul meu a alungat dușmanii

De pe la porți? Nerecunoscători...

THERSITES

Da, doamna mea, deși ne cade greu,

Ce-i de făcut? Așa e astăzi valul.

Cine să-și pună-n cumpănă averea,

Ca să nu-nfrunte volbura?

PRIMUL DEMAGOG

Vă spun
Să știți cu toți ce-a hotărât poporul!
(Lucifer, luptător, cu fața îngrozită, vine fugind.)

LUCIFER

Vestesc pierzarea! E la porți dușmanul.

PRIMUL DEMAGOG

Nu-i cu puțință! Căpitanul nostru
Învingător nu stă-mpotriva lui?

LUCIFER

Chiar dânsul e dușmanul. I s-a spus
Ce fierbeți voi, în inimă mânia
S-a răscolit și până ce vorbiți
El vine-aici cu sabie și foc.

AL DOILEA DEMAGOG

Mișeilor, vedeți ce ne-ați adus!

DIN POPOR

Să-l omorâm, trăiască comandantul!
E vai de noi, fugiți care-ncotro!
Tot s-a sfârșit.

PRIMUL DEMAGOG

Nu! Nu! Să ne-nchinăm,
Veniți la porți!

EVA

Ah, zeilor, a fost
Atât de crudă judecata care
Voia să-mi piardă soțul, dar acum
Răscumpărarea, simt, e mai amară.

PRIMUL DIN POPOR

Să-i prindem noi nevasta. De ne-atinge
Orașul, ea să moară și copilul.

EVA

Eu, soțul meu, cu drag mor, dar copilul
Blestemul țării nu vreau să-l ajungă.

KIMON

Pe mine, mamă, nu mă teme; vino,

De orice rău ne apără altarul.

(Se urcă spre templu dinaintea grupului care-i urmărește; două nimfe coboară asupra lor ghirlande de trandafiri, în fața mulțimii care se retrage. De afară se aud trâmbiți, poporul, văicărindu-se, se retrage. Nimfele dispar.)

LUCIFER (Râde frecându-și mâinile.)

Ce glumă bună! Minteă să petreacă,
Să râdă-atunci când inimi se zdrobesc...
(Întorcându-se spre altar.)

Numai frumosu-acesta, pururi tânăr,
De n-ar fi-n veci să mă neliniștească!
În preajma lui fiori de gheață simt
Și mi-e străină lumea lui, în care
Chiar trupul gol nevinovat apare,
Păcatul - sfânt, în vreme ce ursita
Cu trandafiri măreț încununată
Și cu sărutul dulce-al simplității
Îmbată mintea! Unde mai întârzii
Tu, lumea mea de chin și îndoială,
Ca să împrăștii tremurul de vise
Ce-n lupta lui pe omul care cade
De-atâtea ori îl întărește iarăși?
Dar să vedem atunci când moartea neagră
Cu groaza ei va coborâ-ntre voi:
Nu s-o sfârși neputincios și searbăd
Ăst joc pitic de umbre urâcioase?
(Adam, ca Miltiade, e condus rănit în fruntea ostașilor. Înaintea lui, demagogii și poporul cerșind iertare.)

DIN POPOR

Iertare! Să trăiască comandantul!

ADAM

Voi, ce-ați greșit, de cereți mila mea,
Ce poate da cel slab celui puternic?
Dar unde-mi sunt nevasta și copilul?
De ce nu vin? Doar n-au pățit nimic?

EVA

De ce mai vii? De ce, o, Miltiade,
Întoarcerea, când nici nevestei tale
În stare nu-i să-i facă-o bucurie?
Ajută-mă, copilul meu... Eu cad...
Nici nume bun nu-ți lasă tatăl tău.

ADAM

Nu înțeleg... Poporul cere milă,
Tu blestemi, iar eu sânger pentru țară.

EVA

E rana mea și-a patriei mai mare!
De ce te-ntorci în fruntea oștii? Spune!

ADAM

Se cade doar să mă-nsoțească ei!
Eu m-am întors, căci rana nu mă lasă
Pe mai departe-n slujba ce purtam.
În mâna lor, la cei ce m-au trimis,
În fața lor, poporul suveran,
Eu azi repun puterea ce-am avut.
Rămas bun, deci, tovarăși dragi, vă las...
Voi scump plătirăți pacea vetrei voastre...
Iar spada mea acum, Athene Pallas,
Sfințită-o pun lângă altarul tău.
(E condus pe treptele altarului. Ostașii i se împrăstie.)

EVA (Aruncându-se de gâtul bărbatului.)

A, Miltiade! Cea mai fericită-i
Nevasta ta! Ce bun ești tu și mare -
Copilul vezi cum seamănă cu tine,
Ce mare-i și frumos...

ADAM

Iubiții mei!

KIMON

Știam eu doar că ce va face tata
Va face bine!

EVA

Nu mă rușina!
De la-nceput eu trebuia să știu...

ADAM

Atârnă-mi spada, dragul meu copil!

KIMON (Atârnând spada.)

Primește scumpă spada mea, zeiță,
Pân' voi veni o dată să ți-o cer!

EVA

Eu dau t  m  ie jertfei indoite;
Privește, Pallas, tu, din cer, la noi!
(Jertfe  te t  m  ie.)

PRIMUL DEMAGOG

Nu spuneam drept că-i trădător? V  ndut
Lui Darie! Cu rana se preface,
Căci nu mai vrea să lupte-n contra lui.

DIN POPOR

S   moară deci!

ADAM

Ce larmă-aud afară?

EVA

Vai, Miltiade, ce cuvânt grozav:
Din nou îţi zice lumea trădător!

ADAM

Cuvânt de r  s... Eu trădătorul, eu,
Biruatorul de la Marathon?

EVA

A  a e!
De lume rea ai dat, venind acasă!

PRIMUL DEMAGOG

Ce-nt  rzia  i? Să-l prindem!
(Lumea se-mbulze  te spre templu, printre oameni afl  ndu-se   i Lucifer.)

EVA

Miltiade!
Lângă altar e adăpost, aice stai!
De ce-ai trimis la vatră luptătorii
Si n-ai dat foc acestui cuib de rele?
E vrednică de lan   spurcata gloată
Ce simte că e  ti Domnul ei născut,
Că te ridici asupra tuturor  ,
  i te răpun cuprin  i de-un gând, mi  eii;
Să nu-ngenunche la genunchii tăi.

PRIMUL DEMAGOG

A  i auzit cum gl  suie nevasta
Unui v  ndut?

EVA

Femeia are dreptul,
Chiar vinovat bărbatul ei fiindu-i,
Să-l apere! Dar el e fără vină;
Vrăjmașii lui sunt putrezi de păcate.

PRIMUL DEMAGOG

Mărit popor, cum poți tu să te lași
Astfel spurcat?

PRIMUL DIN POPOR

Dar, dacă-i pe dreptate?

PRIMUL CETĂȚEAN

Sunt bănuți acei ce țin cu ei.
Mișei! Strigați! De nu, crăpați de foame!

DIN POPOR

Să moară, deci!

ADAM

Acoperă copilul,
Nu vreau să-mi vadă sângele. Și pleacă,
Să nu te-atingă fulgerul ce cade!
Să mor eu singur, cum să mai trăiesc,
Când văd cât de nătângă-i libertatea,
Cărei o viață-ntreagă i-am jertfit!

PRIMUL DEMAGOG

Ce vă-ndoîți?

DIN POPOR

Să moară! Moarte lui!

ADAM

Nu blestem eu norodul nevoiaș,
Nu-i vinovat, e firea lui de-așa:
Necazul slugă să-l pecetluiască,
Din rob s-ajungă-unealtă-nsângerată
În mâini la câțiva trufași răzvrățiți...
Dar mai nebun ca toți am fost eu însumi,
Crezând că-aici e dor de libertate!

LUCIFER (Aparte.)

Tu ți-ai cântat troparul de-ngropare
Ce-i potrivit atâtor mari morminte!

ADAM

Ei, haidem, deci! Căci nu mai vreau altarul
Să m-apere!

(Coboară treptele, lăsând cu blândețe pe Eva în brațele sclavelor.)
Ei, iată-mă! Sunt gata!

AL DOILEA DEMAGOG

Te apără, nimic nu e pierdut!

ADAM

M-ar arde rana, când aş încerca
O apărare.

AL DOILEA DEMAGOG

Fă-o! Doar poporul,
O clipă nu-i de când era-n țărână.

ADAM

Tocmai de-aceea totul s-a sfârșit,
Rușinea ei mulțimea nu și-o iartă.

LUCIFER

Te-ai luminat, acum? Ce zici?

ADAM

Deplin!

LUCIFER

Pricepi acum că vulgului neghiob
Mai darnic domn i-ai fost ca dânsul ție?

ADAM

Se poate; dar prăpăd sunt amândouă!
Alt nume e, ursita e aceeași,
Și-i gând zadarnic să te lupți cu ea.
Nici nu mai vreau! Ș-apoi, de ce, de ce
S-ar înalta un suflet către cer?
Trăiască-și sie-și căutând beția
Cu care umple traiul măsurat,
Și beat apoi să șchioapete spre Hades!
Da, du-mă iar, din nou mă du, Lucifer,
Vreau să privesc răsând virtutea altor
Și ruda lor, pierzându-mă-n desfrâu.
Iar tu, femeie, care parcă-odată
M-ai fermecat într-un lăcaș de frunze,
Demult... demult... tu esti nebună dacă

Din fiul meu vei crește cetățean.
Nebună ești, cu drept te râde fata,
Sulemenita nopții din bordel,
Ce-așteaptă vin pe buze și săruturi...
Te bucură și cântă... râzi virtutea!
La eșafod acuma, drept pedeapsă
Nu că păcat am săvârșit vreodată,
Ci că-o idee mare m-a-ncălzit!
(Între timp este adus un butuc, lângă el stă Lucifer cu securea, Adam își pleacă fruntea.)

PRIMUL DEMAGOG
Să-l omorâți! Trăiască patria!

LUCIFER (Șoptind.)
Ce bun-rămas frumos e, scumpe Domn!
Nu ți-e ciudată alintarea asta
A morții reci? Nu-ți cam zburlește părul?

EVA
Ah, Pallas, ruga nu mi-ai ascultat!
(Din templu coboară spre Adam îngerul morții, un tânăr cu fața blândă, purtând în mână o faclă
întoarsă și o cunună.)

ADAM
Te-a ascultat! Cu tine fie cerul!
Azi, Lucia, mi-e inima-mpăcată!

LUCIFER
Blestem asupra-ți, lume de iluzii,
Iar mi-ai stricat cea mai frumoasă clipă!

EVA
Fii blestemat, popor de slugi! Prostește,
Cu mână rea tu mi-ai strivit norocul
Și floarea lui plăpândă a murit,
Iar libertatea, știu, nu va putea
Nici când să-ți fie ție-atât de dulce,
Pe cât de-amară mie ea mi-a fost!

TABLOUL VI • În Roma

(În Roma. Galerie deschisă, cu privire spre Apenini, împodobită cu statuile zeilor și vase în care ard miresme. În mijloc, masă întinsă cu trei lectice. La orgie e Adam reprezentând pe Sergiol,

Lucifer pe Milo, și Catul, trei fanți corupți. Lângă dâșii, trei cocote îmbrăcate sumar: Eva ca Iulia, Hippia și Cluvia. În fund se vede lupta gladiatorilor. Sclavii stau așteptând ordinele. Muzică de flaut. Amurg, mai târziu noapte.)

CATUL

Vezi, Sergiol, ce mlădios se mișcă
Gladiatorul cu panglică roșe.
Pun rămășag că-nvinge el
Și pun rămas că bate pe cellalt.

ADAM

Pe Ercul, nu!

CATUL

Ha! Ce te juri pe Ercul?
Cine-ntre noi mai crede azi în zei?
Pe Iulia! Și mai curând te cred.

ADAM

Ei, fie!

LUCIFER

Te-ai jurat pe bun temei,
Punând doi idoli deopotrivă-n față,
Dar spune, cum socoți tu jurământul:
Iubirea, frumusețea-i să-nțelegem,
Sau poate chiar credința ce ți-o poartă?

CATUL

Tot farmecul e trecător și tocmai
De-ar rămânea ce astăzi te-a răpit,
E învechit în ziua cea de mâine!
Și-o dragoste mai fără de ispite
Te-mprejmuie cu vraja noutății.

ADAM

Credința, zic! Sau crezi că cheltuiește
Mai mult vreun om pentru amanta lui?

HIPPAA

Vai, ce copil! Dar fără de sfârșit
Poți tu vreodată să îmbrățișezi?
Sau chiar de poți, cum ești de-a pururi dornic
De noi plăceri, zadarnic te căznești.
Căci o femeie plină de ispite
Din voluptate-ți dă doar o frântură,

Pe când icoana farmecelor multe
Ca o himeră-n fața ta plutește,
Și cine știe-o clipă, un capriciu,
Un vis răzleț, n-o prinde-n stăpânire?
Un luptător cu brațe ostenite...

ADAM

Așa-i! Așa-i! Destul e Hippias,
De ce mă mână patimi ca pe Tântal,
Când îmi lipsesc puterile lui Ercul,
Ori ca Proteu la față nu mă schimb
Și-un sclav bătut e-n stare ca să guste,
Pe urma unei săptămâni de chinuri,
Un ceas dorit de domnul lui zadarnic...
Ori, e plăcerea băutură bună
Celui ce-o bea pe rând, înțelepțește,
Și moarte-acelui ce s-aruncă-n valu-i?

LUCIFER

A, ce superbe-nvățături morale
Lângă pahar, la sân de fete mari...
V-ați rămășit?

ADAM

De pierd, îți dau pe Iulia.

CATUL

Dar de câștigi?

ADAM

E calul meu al tău.

CATUL

O, lună-o ții și poți s-o iei pe urmă,
Ori o arunc în lacul meu de pești.

LUCIFER

Ia, Lucia, din pește, - e frumos,
Înfruptă-te, căci ai să-ngrași un altul...

EVA

Ce crezi? Pe tine nu te-or roade viermii?
Să fie vesel cel ce azi trăiește,
Sau cel puțin să râdă, dacă poate.
(Bea.)

ADAM (Către gladiator.)
Te țin, mă!

CATUL

Ia seama, nu te da!
(Gladiatorul lui Catul cade și ridică degetele, implorând grație. Adam vrea să facă semnul obișnuit al grațierii, dar Catul îi prinde mâna și își îndreaptă pumnul strâns spre gladiator.)
Recipe ferrum! - Stârpitură lașă!
Am sclavi destui, de ce să fiu zgârcit?
Cui ar putea să-i pară rău de-o scenă
Mai vie-acum, - așa-i, frumoase doamne?
Mai dulce-i buza, dorul meu fierbinte
Când sângele a înroșit arena!
(Pe gladiator l-a executat adversarul.)

ADAM

Calul e-al meu, vin' Iulia la sân.
Duceți cadavrul. Vreau un dans acum!
Să mai vedem și alte nebunii;
Din ce-am văzut, destul e!

CATUL

Cluvia!
Vino și tu, nu pot privi prea mult
Când se sărută alții.

LUCIFER

Hippia!
Să nu urmărm și noi frumoasa pildă?
Dar linge-ți buza, n-ai pe ea otravă?
Așa, acum ne veselim, drăguță!

ADAM

A, Iulia, simt inima cum bate,
Nu pot avea asupra ei odihnă.

LUCIFER

Vai, ce nebun! De inimă vorbește...

CATUL

Vezi, draga mea, eu-ți las inima-n pace.
Să faci cu ea ce vrei, dar să nu știu.
Sărutul numai ți-l doresc fierbinte.

CLUVIA

În sănătatea ta, mărinimie!

(Bea.)

CATUL

Dă-mi, Cluvia, și brațul... Mai aproape...

Si sânul tău cel moale ca mătasa...

Vezi, mi-a căzut cununa de pe frunte.

(Către dansatoare.)

Ce gingaș e avântul vostru... Cât

Năvalnic foc și farmec laolaltă!

CLUVIA

Te leg la ochi de mai găsești o vrajă

În jocul lor, când eu alerg atâta,

Fără să pot un bun cuvânt să am.

(Arătând spre Lucifer.)

Te uită! Omu-acesta hâd și acru, -

Ce chip de fată lângă el... De ce?

Când nici nu vrea să-i ia folosul altfel

Decât lăsând-o-ncet să ațipească.

Când el ne spune glume și nimicuri

Punând miresme-n vorba lui de șagă,

Cu buze reci, cu ochi plini de dispreț...

CATUL

Adevărat! O față-așa îngheață

Chiar lumi întregi de poezie. Cine

Înfrânge vraja clipei și nu lasă

Să-i fure valul sufletul și mintea,

Nu e om bun! Să fi rămas acasă.

HIPPIA

Adevărat! Mi-e teamă că sărmanul

S-a molipsit de ciurma din oraș.

ADAM

Lăsați pe morți... Un cântec săltăreț

Aș vrea... Ușor... Care din voi îl știe?

HIPPIA (Cântă.)

De dragoste și vin

Să-ți ții paharul plin,

Căci tot paharul

Alt farmec are.

Beția dulce ca-n povești,

Ca soarele morminte reci,
Ne-ntr-aurește traiul!
De dragoste și vin
Să-ți ții paharul plin,
Căci orice fată
Alt farmec are.
Beția dulce ca-n povești,
Ca soarele morminte reci,
Ne-ntraurește traiul.

CATUL

Nu-i rău. Nu-i rău. Tu ce știi, Cluvia?

CLUVIA (Cântă.)

Erau pe-atunci nebuni în lume,
Când un boier de mare nume,
Lucreției i-a-ngenuncheat,
Cerându-i văduvitul pat,
Și-n loc să rădă-n lupanare,
Ea se străpunge-n piept și moare.

TOȚI

Vă veseliți, lumea-i schimbată,
În ceas mai bun ni-e viața dată!

CLUVIA (Cântă.)

Nebune vremi umblau demult.
Din vila lui măreață, Brut,
Și-atârnă sabia-i de brâu,
Ca un zănatec lefegiu,
Pleacă la luptă, moare-n chin,
Pentru-n popor de zdrențe plin.

TOȚI

Vă veseliți, lumea-i schimbată,
În ceas mai bun ni-e viața dată!

CLUVIA (Cântă.)

Nebune vremi demult umblau,
Eroii gând nebun gândeau,
Credeau că-i sfânt ce râdem noi;
De-ar fi și azi așa eroi,
Eu zic că-n circ le-am face loc,
Cu turma tigrilor în joc.

TOȚI

Vă veseliți, lumea-i schimbată,
În ceas mai bun ni-e viața dată!

LUCIFER

Vezi, Cluvia, e Hippiia învinsă.
Aș vrea să fiu poetu-acestui cântec.

ADAM

Și tu nu cânti? Ești tristă, Iulia;
În jur de noi e vesel, râde totul.
La sânul meu nu-ți place adăpostul?

EVA

A, bine mi-e... Dar, uite, Sergiol,
Norocul mie-mi încrețește fruntea,
Căci fericirea-n adevăr nu râde.
S-amestecă și-n clipa cea mai dulce
Un strop din jalea nemărturisită,
Și mă gândesc c-această clipă-i floare
Și moare deci...

ADAM

La fel cu tine simt...

EVA

Și-ndeosebi când chiu aud și cântec,
Eu trec hotarul vorbelor înguste;
Ca într-o luntre-n cântec eu mă leagăn
Și parcă dorm de visuri alintată,
Iar melodia spre trecut mă poartă...
Sub palmierii ce se scaldă-n soare,
Mă văd copilă veselă, curată...
Ce sfântă-a fost chemarea mea și mare...
Un vis nebun m-a tulburat în treacăt -
Vai, iartă-mă..., sărutul mă trezește...

ADAM

Destul cu joc și muzică... Mi-e scârbă
De veșnica dulcețârie. - Iarăși
În inimă amarul mi se cere.
Pelin în vin, pe buze roșii ghimpe,
Și vreau pierzare peste capul meu.
(Perechile de dansatori se depărtează, de afară se aud vaiere.)
Ce vaier e, de ne pătrunde-n creier?

LUCIFER

Vor răstigni câțiva nebuni acum,
Care-au visat noi drepturi și frăție.

CATUL

Așa le trebui'. Să fi stat acasă,
Uitând și bucurându-se de lume;
De ce-au vorbit de treburile altor?

LUCIFER

Pe cel bogat săracul îl vrea frate,
De-l schimbi, atunci te răstignește dânsul.

CATUL

Să râdem deci: mizeria, puterea,
Si ciurma care zeciuie orașul
Și tot destinul zeilor de sus.
(Din nou se aud vaiere.)

ADAM (În sine.)

Eu parcă dorm, de visuri alintat,
Și melodia spre trecut mă poartă...
Ce sfântă-a fost chemarea mea și mare...
Așa spuneai tu, Iulia?

EVA

Asa!

(Se întunecă. Prin fața galeriei trece în pas domol un convoi cu tibii, cu torțe și femei care bocesc.
Pentru o clipă întreaga societate se cufundă în tăcere.)

LUCIFER (Râzând.)

Precum văd eu, se stinge veselia.
Nu mai e vin, ori gluma-i pe sfârșite,
De e sătul și cel cu fața acră?
Ori poate frica vă oprește graiul,
Ori credeți chiar?

ADAM (Aruncându-și paharul spre el.)

Să piei, de zici așa!

LUCIFER

Ei, dar aduc alt oaspe între voi,
Cu el revine cheful, să vedeți.
Hei, slugi! degrab' aduceți-l încoace
Pe cel plimbat cu torțe-n drum, aici!
Să-l îmbiem c-un păhărel de vin!

(Îl aduc pe mort în sicriu deschis și-l așează pe masă. Cei ce-l însoțesc rămân în urmă. Lucifer închină mortului.)

Fârtate, bea! Azi ție, mâine mie.

HIPPIA

Vrei poate chiar să-l și sărut?

LUCIFER

Sărută-l

Și pe furiș din gură ia-i obolul.

HIPPIA

De ce nu, când pe tine te sărut?

(Sărută mortul. Apostolul Petru se smulge din mulțime.)

APOSTOLUL PETRU

Oprește-te! E ciumă-n sărutare!

(Toți tresar îngroziți și se ridică de pe așternut.)

TOȚI

Grozav! E ciuma! Dați-vă în lături!

APOSTOLUL PETRU

Neam nevoiaș și laș peste măsură!

În clipa când norocul îți surâde,

Obraznic esti ca musca la lumină,

Bătându-ți joc de Dumnezeu și cinste.

Dar când pierzarea s-a ivit la ușă

Și degetul lui Dumnezeu te-atinge,

Te pleci fricos și groaza te supune.

Nu simți acum a cerului osândă

Și greul ei? Rotește-ți ochii-n jur,

Orașul piere, neam străin călcat-a

Tot câmpul tău cu holdele de aur.

Se duce țara! Nu-i poruncitor

Și lege nu-i! Cu fruntea ridicată

Purcede moartea printre cetățeni,

Și gândul galben. Groază e în cer

Și pe pământ nu-i chip de ajutor.

Nu poți - așa-i? - cu viforul beției

Să amuțești cuvântul strigător

Ce-adâncul multor piepturi înfioară

Și în zadar pe-un drum mai bun te-ndeamnă!

Îndestulare - așa-i? - nu poți să afli,

Căci din beție greața-ți mai rămâne.

Te uiți năuc și buza ta șoptește:

E în zadar! Neputincioși sunt zeii
Cu chipul lor încremenit în piatră!
(Statuile zeilor cad sfărâmate.)
Ei Cad sfărmați și Dumnezeu tu n-ai,
Ca să-ți ridice rostul din noroi!
Privește-n jur cetatea ta străveche:
Ce-o zeciuiie ca ciuma mai puternic?
Din perne moi s-au ridicat o mie
Sâ plece-acum spre plaiurile Thebei -
Anahoreți, sălbătăciții pustnici
Cătând acolo clipe de-nălțare
Vieții lor în patimi tăvălită...
Tu vei pieri, neam laș, corcit și putred,
De pe pământul ce se primenește.

HIPPIA (Prăbușindu-se în fața mesei.)
Amar de mine! Chinuri mă răpun,
Mă arde focul Orcului întreg,
E ciuma... ciuma... Mor, mă prăpădesc...
Nu-i să-mi ajute vreunul dintre voi,
Tovarășii atâtor clipe dulci?

LUCIFER
Drăguța mea! Azi ție, mâine mie!

HIPPIA
Zdrobiți-mă, de nu, vă blestem!

APOSTOLUL PETRU (Se apropie de ea.)
Stai!
Nu blestema, copilă! Iartă-le!
Te-ajutor eu și Domnul cel de sus,
Eternul Domn al dragostei curate.
Înalță-te la dânsul! Sufletul,
Prin curățirea sfântului botez,
Se va-ndruma spre cer!
(O botează dintr-un vas de pe masă.)

HIPPIA
M-am ușurat!
Îți mulțumesc părinte!
(Moare.)

CATUL
Prea scârbit
De lumea asta plină de păcate,

Eu azi pornesc pe cale, către Theba.
(Pleacă.)

CLUVIA
O clipă stai, Catul, să viu și eu.
(Iese.)

ADAM (Gânditor, pășește în față. Eva îl urmează.)
Tu, Iulia? Tu ce mai cauți aici,
Unde de mult e moartă veselie?

EVA
Nu-i locul meu cu locul tău alături?
Vezi, Sergiól, ce patimă curată
Ai fi găsit în pieptul meu, dar tu
Numai plăceri răzlețe mi-ai cerut.

ADAM
Și-n pieptul meu... Păcat! E tot la fel!
Ce trai pitic, îngust și fără rost...
O, dacă este Dumnezeu în cer!
(Îngenunche ridicând mâinile spre cer.)
Poruncitor ce poartă cârma noastră,
Neam nou s-aducă-n lumea asta veche,
Ce-o primeni cu sânge epigonii.
Alt ideal! Un drum spre-o nouă țintă,
Mai nobilă, căci totul e tocit
Ce-a fost al nostru! Altă plăsmuire
Noi în zadar mai vrem, neputincioșii...
Ni-e brațul slab!... Ascultă-mi ruga, Doamne!
(Pe cer apare împrejmuirea de slavă: Crucea. De după creștete de munți se ridică para orașelor
aprinse. De pe culmi coboară cete de barbari. În depărtare răsună un imn cucernic.)

LUCIFER (În sine.)
Îmi cam zburlește părul, acest chip,
Dar nu sunt oare oameni luptătorii?
Ce nu pot eu, fac dâșii-n locul meu.
E glumă veche gluma asta-ntreagă.
După topirea nimbului de slavă
Rămâne crucea cea scăldată-n sânge.

APOSTOLUL PETRU
Cuvântul meu plinit-a Domnul! Uite,
Pământul putred azi din nou se naște.
Acești barbări ascunși în piei de urs,
Ce-azvârl tăciuni în streșini de palate,

Al căror cal azi calcă cu copita
Ogor arat de plugul multor veacuri,
Aflându-și ieslea-n templuri părăsite,
Vor gâlgâi un nou prisos de sânge
În vinele ce-s azi atât de scurse!
Iar cei ce cântă imnuri azi în circ,
Când lei flămânzi le sfâșie din carne,
Alt ideal aduc: frățietatea
Și dezrobirea omului din jug,
Ce vor mișca pământu-n temelii!

ADAM

Ah, simt că-mi cere sufletul și alta
Decât plăceri și lene-n perne moi,
Căci sângele din inimă când curge
E cea mai sfântă voluptate-n lume.

APOSTOLUL PETRU

Să ai, deci, țință: Domnului mărire
Și muncă ție! Omul este slobod
A-și dezveli tot tortul lui de gânduri;
O singură poruncă e: iubirea.

ADAM

La luptă, deci! Cu-nvățătura nouă,
O lume nouă să clădim, în care
Vor lumina virtuți de cavaleri,
Iar poezia-n umbră de altar,
Va proslăvi-n femeie: idealul!
(Pleacă răzimat de apostolul Petru.)

LUCIFER

Avântul tău zadarnic e, Adame!
Și bărbăția vrednică de lauri.
Lui Dumnezeu îi place când te-ndrumă
Spre cer, iar dracul râde bucuros
De câte ori tu cazi în deznădejde.
(Îl urmează.)

TABLOUL VII • În Bizanț

(În Constantinopol. Piață unde rătăcesc câțiva cetățeni. În mijloc palatul patriarhului, la dreapta mănăstire de maici, la stânga parc. Adam, ca Tancred, în plină bărbăție, vine cu alți cavaleri în

fruntea oștirilor de cruciați care se întorc din Asia. Flutură steaguri în sunet de tobe. Lucifer e purtătorul de arme al lui Tancred. Seara, mai târziu noapte.)

PRIMUL CETĂȚEAN

Priviți, iar vine-o ceată de barbari.
Să ne-ncuiem și ușile, și poarta,
Să nu le vie iar pofta de pradă!

AL DOILEA CETĂȚEAN

Femeile păziți! Acești sălbateci
Cunosc orgia din seraiuri bine.

PRIMUL CETĂȚEAN

Și ele știu ce-i dreptul biruinții.

ADAM

Opriți-vă! De ce fugiți de noi?
Nu ne vedeți voi semnul sfânt al legii,
Ce ne-a-nfrățit în drum spre-aceeași țintă?
În Asia am revărsat lumină
Și dragoste, ca miile de oameni
În țara căror leagănul credinții
A răsărit pentru întâia oară,
Să simtă bieții dreapta vindecare...
Și între voi, noi n-am găsi iubire?

PRIMUL CETĂȚEAN

Ni s-au mai spus astfel de vorbe bune,
Ca în curând să ni s-aprindă casa!
(Se împrăștie.)

ADAM (Către cavaleri.)

Vedeți-l? Iată rodul blestemat,
Dacă tâlhari cu gândul lor murdar
Pornesc în lume flamura cea sfântă,
Și, lingușind ale mulțimii patimi,
Din nechemăți ajung conducători.
Frați cavaleri! Pân' cinstea fără pată
Și sfânta laudă a Domnului de sus;
Pân' vitejia, sprijinul femeii
Le-avem pe spadă: noi suntem datori,
Să înfrânăm acest demón spurcat,
Croindu-i căi potrivnice cu vrerea,
Ca să slujească ținte mari, curate.

LUCIFER

Frumos vorbești, dar dacă vulgul, Tancred,
Nu va mai crede-n stăpânirea ta?

ADAM

Unde e suflet, e și biruință!
Îl fulger eu!

LUCIFER

Dar dacă are suflet
Și el, atunci vei coborâ la dânsul?

ADAM

Mai nobil e ca să-l ridic la mine.
A părăsi o luptă sub cuvântul
Că n-ai tovarăși, tot atât de mic e
Ca teama de prieteni lângă tine,
Când împărțirea prăzii e la rând.

LUCIFER

Vezi ce-a ajuns mărețul gând cu care
Mureau demult martirii de prin circuri.
E bietul ins scăpat azi din obezi?
Ciudată e frățietatea asta...

ADAM

Nu-ți bate joc! Învățătura sfântă
Eu o-nțeleg, e dorul vieții mele!
Să stăruie cel cu scânteie-n suflet,
Cu drag primim în tagma noastră omul
Care și-a scris cu spada vrednicia.
Dar trebuie comoara s-o păzim
De clocotul mulțimii care fierbe.
A, de-ar sosi seninul ceas al vremii,
Plăsmuitor de dezrobire-aievea,
Când stavili cad, căci totul e curat.
N-aș crede eu să văd această zi,
De n-am avea drept urzitor al muncii
Pe însuși Domnul Dumnezeu din cer!
Tovarăși! Voi primirea ne-ați văzut.
Suntem străini în zgomotul de-aici.
Să ne-așezăm, deci, tabăra-n livadă,
Cum la păgâni făceam odinioară.
Va fi mai bine altădată. Haideți,
Căci vin și eu. De ceata lui întreagă

Răspunde fiecare cavaler.
(Cruciații așează corturi.)

LUCIFER

Ce pagubă, că gândurile tale
Rodesc numai povestea unui măr
La față rumen, dar putred la miez.

ADAM

Destul! Nu crezi nimic tu sfânt sub soare?

LUCIFER

Chiar dacă da, când neamul tău nu crede,
Nu-i de folos. Chiar cavalerii tăi,
De care spui că strălucesc pe valuri
Ca farul, tagma lor, pe care-o lauzi,
S-a strânge-odat, și-n drumul prăbușirii
Va fi o stâncă, pentru călători,
De mii de ori mai plină de primejdii
Ca cea lipsită pururi de lumină.
Tot ce trăiește plăsmuind un bine,
Cu vremea moare, duhul i se mută;
Trupul rămâne-asemeni unui hoit
Ce-mprăștie miasme-omorâtoare
În noul cerc clădit în jurul lui.
În acest chip rămâne-asupra noastră
Întreagă slava vremilor apuse.

ADAM

Pân' pierе tagma, sfântul ei cuvânt
Se răspândește-n lume și atunci
Primejdie nu e!

LUCIFER

Cuvântul sfânt...

El e blestémul vostru de demult...
Din întâmplare dacă l-ați găsit,
În rostul lui atât îl ascuțiți,
Îl frământați și-l chinuiți atâta,
Pân' l-ați făcut obezi sau nebunie.
Și, totuși, voi, făpturi încrezătoare,
Ne-având în minte gândul îngrădit,
Îl căutați spre nenorocul vostru.
Vezi spada mea: mai mare sau mai mică
C-un fir de păr, în rostu-i nu se schimbă,
Și de-ai urma pân' la sfârșitul lumii,

Nu vei găsi tu punctul de hotar,
Deși simțirea, ochii ți-l arată
Când e schimbarea mare împlinită...
Dar ce mă zbat? Te obosește vorba,
Privește-n jur puțin și vezi tu însuși.
(Din nou apar câțiva cetățeni.)

ADAM

Ni-s osteniți ostașii... Cer, prieteni,
Sălaş aici, în leagănul credinții...
Dar nu-n zadar.

AL TREILEA CETĂȚEAN

E întrebarea, dacă
Nu ești eretic mai rău ca păgânul?

AL PATRULEA CETĂȚEAN

Ce crezi tu? Spune: homousion
Ori homoiusion.

ADAM

Eu nu-nțeleg...

LUCIFER

Nu zi nimic, mai bine e așa.

AL PATRULEA CETĂȚEAN

Eretic e, căci, uite, se-ndoiește.

MAI MULȚI

Grăbiti! Grăbiti! Să ne-ncuiem în casă!

Blestem pe cei ce vor să-i ocrotească!

(Se împrăștie.)

(Apare patriarhul din palatul lui, cu alai și suită ca un monarh. O ceată de călugări îl urmează,
însoținderetici în lanțuri. În urmă ostași și popor.)

ADAM

Stau împietrit! Dar spune-mi tu, ce prinț
S-apropie așa semeț, obraznic?

LUCIFER

Un mare preot. El e azi urmașul
Apostolilor.

ADAM

Dar această turmă

De cerșetori desculți, în urma lui,
Ce bucuroși petrec poporu-n lanțuri,
Cu umilință mincinoasă?

LUCIFER

Sunt
Călugări: cinici ai creștinătății.

ADAM

N-au fost de-aceștia-n munții mei bătrâni.

LUCIFER

Vor fi de-acum, căci lepra se lățește
Încet și sigur. Dar bagă de seamă
Să nu-i atingi în treacăt cu vreo vorbă;
Stăpâni ai cinstei, mila nu cunosc.

ADAM

A, spune-mi, oare: care e virtutea
Ce poate sta la ei?

LUCIFER

E resemnarea
Ce meșterul și-a răstignit pe cruce.

ADAM

El a murit răscumpărând o lume,
Dar ăștia iau pe Domnul în deșert
Și harul Lui cel sfânt disprețuiesc.
Nebun e cel ce-apucă-aceeași armă
Când un țăntar nevolnic stă-mpotrivă
Sau când un urs.

LUCIFER

Dar dacă ei privesc
Drept urs țăntarul? Ca niște eroi
Crezându-se la largul lor, trimit
În iad pe orice muritor de rând...

ADAM

Ca Toma văd, dar tot ca el nu cred.
Privesc în ochi aceste arătări...
(Trece în fața patriarhului.)
Părinte! Noi; ai sfântului mormânt
Ostași suntem și-am vrea un adăpost,
Să odihnim puțin, că drumu-i greu,

Dar oamenii nu ne primesc în casă;
Ne-ajută tu... Tu, care ești puternic.

PATRIARHUL

Azi, dragii mei, de lucruri mici n-am vreme,
Căci Dumnezeu și oamenii mă cheamă
Să osândesc pe acești eretici, care
Ca buruiana-mprăstie otravă,
Cu foc și fier îi pierdem în zadar,
Căci întremați iar îi trimite iadul,
Dar dacă voi sunteți vitejii crucii,
Ce căutați dușmanii la Arabi?
Aice sunt cei răi. Porniți!
Stârpiți-le și satul și sămânța,
Moșnegii lor, nevestele, copiii...

LUCIFER

De ce, părinte, și cei fără vină?

PATRIARHUL

Si șarpele e fără vină când
E mic sau n-are dinții de otravă,
Și tu-l omori!

ADAM

Grozav va fi păcatul
Ce într-atât a răscolit mânia-n
Biserica iubirii.

PATRIARHUL

Fiule!
Nu-i iubitor cel ce-și mângâie trupul
Si cel ce-n suflet poartă înfrânarea
Și sabie și zări de foc străbate
Spre inima aceluia ce-a zis:
Nu pace-aduc, ci luptă pe pământ.
Acești ce-i vezi, necredincioși, vestesc
Învățătura preasfintei treimi
Cu homoiusion, pe când soborul,
Biserica în homoiusion
A-ntemeiat articol de credință.

CĂLUGĂRII

Să moară toți! Curând, căci arde rugul!

ADAM

Lăsați-vă, fârtate, de-acest i,
Mai-naltă jertfă e-nfruntarea morții
În lupta mare-a sfântului mormânt.

BĂTRÂNUL ERETIC

Nu ispiti, Satano! Noi murim
Acolo unde Domnul rânduia-a...

UN CĂLUGĂR

Nemernice, te lauzi cu-adevărul?

BĂTRÂNUL ERETIC

Nu e cu noi soborul din Rimini
Și altele?

CĂLUGĂRUL

Pe căi piezișe-au fost!
La Nicaea, drept grăitor Sinodul
N-a judecat dreptatea pentru noi?

BĂTRÂNUL ERETIC

Obraznici sunteți! Răzvrățiți! Și-ați vrea
Cu noi să vă întreceți? Spune:
Avut-ați voi părinte sufletesc
Ca Arie sau cei doi Eusebi?

CĂLUGĂRUL

Dar voi aveți un Atanásiu? Spune!

BĂTRÂNUL ERETIC

Martirii vostri?

CĂLUGĂRUL

Noi avem mai mulți!

BĂTRÂNUL ERETIC

Frumoși martiri. Cu umbre și vedenii
I-a dus la moarte diavolul: Zic vouă,
În adevăr voi sunteți Babylonul,
Acea muiere dată preacurviei
Ce, după scrisul Sfântului Ioan,
S-a prăpădit de pe țarina lumii.

CĂLUGĂRUL

Voi Anticrist, de care pomenește

În cartea lui Ioan evanghelistul,
Balaurul cu șapte capete,
Înșelători; tovarăși toți cu dracul...

BĂTRÂNUL ERETIC
Tâlhari! Mișei! Bețivi! Curvari!

PATRIARHUL
Ei, haide!
La rug cu ei spre slava Domnului,
Prea trece vremea!

BĂTRÂNUL ERETIC
Da! Spre slava Lui.
Bătrân viclean, tu bine zici, așa e!
Lui Dumnezeu cădem noi jertfă azi!
Sunteți cei tari, e voia voastră lege,
Dar sus în cer judecătorul șade
Și zilele vi-s numărate-acolo.
Noi luptători s-or zămisli! Din sânge
Trăiește crezul, și scânteia lui
Va-nflăcăra veacuri târzii! Acum
Veniți la moarte, fraților, veniți!

ERETICII (Cântă în cor.)

1. Dumnezeuul meu, Dumnezeuul meu; de ce m-ai părăsit, departe de ajutorul meu și de cuvintele strigării mele?
2. Dumnezeuul meu, strig ziua și nu mă auzi, strig noaptea și nu aflu repaos.
3. Totuși, tu sfânt ești... (Psalm XXII)

CĂLUGARII (Întrerup în cor.)

1. Ceartă Iehova pe cei ce se ceartă cu mine, luptă-te cu cei ce se luptă cu mine.
 2. Ia pavăza și scutul și scoală-te întru ajutorul meu!
 3. Întinde lancea și închide calea celor ce mă urmăresc. (Psalm XXXV)
- (Patriarhul și convoiul lui se depărtează, câțiva călugări cu „tractate” se amestecă printre cruciați.)

LUCIFER
Ce-ai amuțit? Ești prins de groază? Spune!
Crezi tragedie ce-ai văzut? Degrabă
Zi-i comedie și te-nveselește!

ADAM
Vai, nu glumi! Și pentru-un *i* se poate
Să meargă-așa nestrămutați la moarte?
Măreț, atunci, ce mai e pe pământ?

LUCIFER

Sublimul și ridicolul sunt frați.
Abia-i desparte-un fir de păr, iar glasul
Ce-i judecă, din inimă pornește,
Acolo e judecătorul tainic
Ce-și bate joc sau îndumnezeiește.

ADAM

De ce-am văzut acest șir de păcate?
O luptă mică, mare-n meșteșuguri,
Otravă rea cu multă trudă scursă
Din cea mai mândră și frumoasă floare.
În a credinții vreme de prigoană...
Cine-a zdrobit-o? Unde-i vinovatul?

LUCIFER

E biruința însăși vinovată,
Ea-mprăstie pe-nvingători, pe urmă,
Naște martiri; frăția la pierzare
Putere dă, o vezi, e la eretici.

ADAM

În adevăr, mi-aș frânge spada-n două
Și m-aș întoarce-n țara mea, la Nord,
Unde în umbra codrilor străvechi,
Podoaba bărbăției: simplitatea
Se-mpotrivește încă tuturor
Otrăvurilor ce se văd aici.
Dar glas ascuns îmi spune la ureche
Că fața vremii eu trebui' s-o schimb.

LUCIFER

Zadarnic gând! Pe ins nu poți nici când
Să-l fericești potrivit vremii lui.
Căci vremea e un râu: te adâncește,
Ori valul ei, te duce înainte,
Și-notător e omul, nu cârmaci.
Cei porecliți de cronici mari, ori sfinți,
Au înțeles cu toții rostul vremii,
Dar duhul nou nu ei l-au plăsmuit.
Doar nu zorește când cocoșul cântă,
Ci cântă el când zorile le vede.
Acei ce azi se duc senini la moarte,
Când alții râd de lanțurile lor,
Văd înainte urma unui om,
Ideea nouă-asupra lor plutește.

Ei pentru ea azi mor, pe când urmașii
O vor găsi și-n praful de pe uliți.
Dar să lăsăm acestea. Vino-n treacăt
Spre tabără! Te uită cum roiesc,
Călugări nespălați, să facă târg.
Țin cuvântări și dau nebuni din mâini...
Să-i ascultăm!

UN CĂLUGĂR (Spre cruciații care se îndeasă asupra lui.)

Hai, cumpărați, voinici!
E-a pocăinții-nvățătură-aici!
La orice deznădej de călăuză!
Veți învăța: cum hoțul de biserici,
Și ucigași, și martori mincinoși,
Și vinovați de preacurvie, toți
Câți ani petrec în muncile din iad.
Și-n carte scrie, fraților, scăparea.
Bogatul dă vreo douăzeci, săracul
Plătește-abia cu trei *solidii* anul.
Cei Fără bani își pot răscumpăra
Cu lovituri de bici o mie; anul.
E carte scumpă, fraților, luați-o!

CRUCIAȚII

Încoace! Dă-ne și nouă, părinte!

ADAM

Prost negustor, cumpărători mai proști!
Tragi sabia și sparge târgu-ntreg!

LUCIFER (Încurcat.)

Nu, iartă-mă! Călugărul mi-e prieten!
Îmi place mie lumea asta-a lor,
Căci de-i mai mare slava lui din cer,
Cu slava lui și eu m-am ridicat,
Numai tu singur ai rămas cam jos.

(Eva ca Isaura și Elena, camerista ei, năvălesc țipând spre Adam urmărite de câțiva cruciați, care se retrag imediat.)

EVA (Căzând de oboseală.)

Vai, scapă-mă!... Scăpare!

ADAM (O ridică.)

Te deșteaptă,
Nobilă doamnă! Ești scăpată! Ochii
Deschide-i! Sunt fermecători... Ce-a fost?

ELENA

Noi am ieșit să admirăm natura
În ascunzișul umbrei din grădină,
Și fără gând ne-am așezat pe iarbă.
Cânta așa frumos privighetoarea,
Când după-o tufă am văzut doi ochi
Cu patimă sălbatică lucind
Și ne-am speriat! Pornind apoi pe fugă,
Patru cruciați goneau în urma noastră,
Suflând, strigând nebuni; ei ne-ar fi prins
De nu cădeam aici, în calea ta.

ADAM

Nu știu! Să te doresc deșteaptă...
Mi-e că te duci iar ca un vis răzleț...
Cum poate fi un trup așa eteric...
Atât de nobil, vrednic de-nchinare?...

LUCIFER

Un trup eteric! Soarta-n adevăr,
Mai bine n-ar putea să pedepsească
Pe-ndrăgostit în nebunia lui,
Decât lăsând aievea împlinirea
Cuvintelor de laudă ce se spun...

ADAM

Că te cunosc, că te-am văzut îmi pare...
C-am stat la tronul Domnului de sus...

LUCIFER

Te rog, un lucru nu uita: Amorul,
Pe cât de minunat e-n doi, pe-atât
De prost e-n trei!

ADAM

Deschide ochii!
Zâmbește! Da! Zic slavă ție, Doamne!

EVA

Cu ce să-ți răsplătesc eu, cavalerie,
Că m-ai scăpat?

ADAM

Răsplata nu-i de-ajuns,
Că pot să-ți văd surâsul de pe buze?

LUCIFER (Către Elena.)

Prea mare nu-i, dar eu nici asta n-am.

ELENA

Eu ce-aș avea să-ți mulțumesc?

LUCIFER

Cum, crezi

Că și pe tine nobilul senior

Te scapă? Nu! Dar prea te crezi! Se poate?

Când cavalerul scapă pe Domnița,

Atunci aprodul scapă camerista.

ELENA

Cu ce m-aleg? Să-ți fiu îndatorată?

Atunci e ca și când n-aș fi scăpat.

Ori nu te-ascult și-atunci mă pedepsești...

Și, crede-mă, n-au fost urăți cei patru.

ADAM

Frumoasă zână, unde să te duc?

EVA

E-n fața noastră ușa mănăstirii.

ADAM

Zici mănăstirea? A, dar ușa ei

Speranța mea pe veci n-o va închide!

Un semn să-mi dai, să-l pun, vreau, lângă cruce

Ca pe când ea la luptă mă pornește,

Să am icoana unui vis frumos,

În anii lungi urâtul să-mi alung,

Știind că-mi dai răsplata la sfârșit.

EVA

O panglică...

ADAM

Ca noaptea e de neagră.

Speranță vreau, speranță, nu durere...

EVA

E semnul meu, ce alta pot să-ți dau?!

Nu cresc speranțe-n zid de mănăstire!

ADAM

Nici dragoste! Dar unde tu trăiești
Și und' te miști, nu-i dragoste, copilă?
Te-arată haina, nu ești încă maică!

EVA

Mă chinuiești cu-atâtea întrebări,
Că văd cum crește suferința ta.

LUCIFER

Și zidul greu te-ncuie și pe tine?

ELENA

Desigur, da! Dar cheia ușii nu-i
În fund de mare azvârlită...

LUCIFER

Vezi,
Ce pagubă! Aș scrie-o elegie
De tristul caz.

ELENA

Urâtule,-ți bați joc!

LUCIFER

De ce? Nu simți măreața mea idee?
Aș coborâ în mare după cheie!

ELENA

Eu nu vreau asta:

LUCIFER

Plec atunci, căci simt
Cum monstrul mării își ascute colții!

ELENA

Întoarce-te! Mor singură de frică!
Te-așteaptă cheia sus între ferești!

ADAM

Dar măcar spune-mi numele! Aș vrea
Să știu în ruga mea ce să cuprind,
Noroc dorindu-ți, dac-un trist destin
Nu vrei alături să-mpărțim!

EVA

Isaura!
Așa mă cheamă. Dar tu, cavaliere,
Cum te numești? Acolo-n mănăstire,
Mai potrivită-i rugăciunea mea.

ADAM

Eu sunt Tancred.

EVA

Tancred, rămâi cu Domnul!

ADAM

Vai, nu pleca așa curând, Isaura.
Aș blestema un nume ce mi-ai spus
La despărțire pentru-ntâia dată,
Chiar pentru-un vis a fost prea scurtă clipa;
Cum pot să-l Țes și mai departe, dacă
Rămâi o taină? Vreau să-l leg cu firul
Ce ți-a urzit destinul ție...

EVA

Iată!
Ascultă, deci, ursita mea să-ți spun.
Și tatăl meu a fost erou al crucii -
Când, într-o noapte, l-a călcat dușmanul,
În tabără, cu sabie și foc.
Nemaifiind nădejde de scăpare,
El s-a jurat în fața Maicii sfinte
Că, dacă-l scapă, la altarul ei
Mă va lăsa. Eram copil pe-atunci.
El s-a întors, iar eu de vorba lui
Legată sunt.

ADAM

Preasfântă născătoare!
Tu, întruparea dragostei curate,
Nu ți-ai întors privirea amărâtă
De-acest păcat ce-a pus făgăduință
Și-ntunecând virtutea Ta, blestémul
L-a aruncat pe mila Ta cerească!

ELENA

Și tu n-ai vrea povestea să-mi cunoști?

LUCIFER

O știu de rost: iubind, te-ai înșelat.
Iar ai iubit și tu ai înșelat.
Un nou amor, te-ai săturat de el
Și inima azi oaspe nou îți cere.

ELENA

Ciudat! E parcă diavolul cu tine,
Totuși, așa modest nu te credeam,
Să bănuiești că inima mi-e goală.

LUCIFER (Către Adam.)

Stăpâne! Tu nu poți să te desparți,
Eu biruința nu pot să-mi opresc.

ADAM

Orice cuvânt, Isaura, e-un ghimpe,
Cu-o sărutare-nlătură-i otrava!

EVA

Vai, cavalerie, nu-mi știi jurământul?

ADAM

Dar n-am eu, oare, voie să iubesc?

EVA

Ești fericit... Dar cum pot eu să uit?
Eu plec, Tancred, căci, simt, puterea-mi scade.
Adio, deci! Te voi vedea în cer!

ADAM

Cu Dumnezeu! Te port pe veci în minte.
(Eva intră în mănăstire.)

ELENA (Aparte.)

Tu ești un laș! Vrei totul să fac eu?
(Tare.)
Nu-n mare, deci, e-ntre ferestre cheia!

ADAM

Vin să plecăm!

LUCIFER

E prea târziu acum!
Vezi dar, ce neam nebun e neamul tău:
Vede-n femeie când unealta mută

A poftelor dobitocești, ș-atunci
Cu braț nătâng îi șterge de pe față
Tot dulcele polen al poeziei,
Ori o așează-n tron dumnezeiesc.
Luptând, zadarnic moare pentru dânsa,
Până sărutu-n sterp apus se stinge.
De ce nu vrea, cinstind-o ca femeie,
În cercul ei să-i înțeleagă rostul?
(Între timp s-a întunecat. Apare luna. Isaura și Elena la fereastră.)

EVA

Cum mă privea de dornic. Tremura.
În fața mea sfios cum sta eroul.
Dar tagma și credința-mi poruncesc
Să mă sfârșesc ca jertfă-aici.

ELENA

Ciudat,
E de mirare ce nebune suntem.
Când am înfrânt prejudecata-n noi,
Ne azvârlim sălbatică-n plăceri,
De pe obraz smulgând-o cuviința,
Ca să cădem strivite în noroi, -
Când nu, atunci și umbra noastră parcă
Ne îngrozește și noi tremurăm
Furându-ne orice plăcere, chiar
Dând veștejirii frumusețea stearpă.
De ce n-alegem calea mijlocie?
Căci, Doamne, ce păcat poate să fie
O mică aventură mai arare,
În marginile bunei-cuviințe...
Femeia nu-i doar numai Duhul sfânt...

EVA

Nu s-a dus încă? Uită-te, Eleno,
Putea să plece-așa ușor de-aici?
Odat' aş vrea să-i mai aud cuvântul.

ADAM (Către Lucifer.)

Privește-n jur? Nu e la geam copila?
Nu-mi mai trimite o privire-n urmă?
Odat' să văd încă făptura-i zveltă...
Isaura! Sunt aici! Nu-ți pară rău...

EVA

Era mai bine pentru amândoi

De te duceai, căci inima rănită
Se vindecă, dar doare rana nouă.

ADAM

Și nu ți-e frică-n noapte să te uiți,
Când dragostea mea tremură-mprejur
Și e oprită numai pentru noi?
Nu te gândești că vraja ei te prinde?

EVA

Și-n mine e ce spui tu, ca un vis
Ce-n lume jos m-a petrecut din cer.
Un cânt senin alintă-ntreg văzduhul
Și văd icoana miilor de zâne -
De după crengi sărutul lor zâmbește...
Dar pentru noi, Tancred, nu mai vorbesc.

ADAM

De ce? Fiindc-un zid hain le-nchide?
Eu, ce-am răpus de-atâtea ori păgânii,
Eu n-aș putea să trec acum un șanț?

LUCIFER

Nu poți!
Căci duhul vremii-l apără, și el
Mai tare e ca tine!

ADAM

Cine zice?
(În fund se aprinde flacăra unui rug.)

ERETICII (În cor, de departe.)

21. Mântuiește de sabie sufletul meu, din laba câinelui pe unicul meu.
22. Scapă-mă din gura leului, auzi-mă și scapă-mă din ghearele unicornului.
23. Spune-voi numele tău fraților mei; în mijlocul adunării te voi lăuda.

EVA

O, iartă, Doamne, sufletele lor!

ADAM (Înfricoșat.)

Ce cânt grozav!

LUCIFER

Ți-e cântecul de nuntă!

ADAM

Nu-mi pasă! Fie! Nu mă dau în lături.
Și orice pot să-nfrunt eu pentru tine.

CĂLUGĂRII (În cor, de departe.)

26. Îmbrăce-se cu rușine și ocară cei ce se îngâmfă asupra-mi.

27. Bucură-se și veselească-se cei ce doresc dreptatea mea și să zică pururea: Mare este Iehova cel ce voiește pacea slugii sale.

(Auzind accentele corului, Adam, care pornise spre ușa mănăstirii, s-a oprit locului; în turn a-nceput să țipe-o cucuvaie. În văzduh plutesc strigoi și în fața ușii un schelet iese din pământ, apropiindu-se amenințător în fața lui Adam.)

EVA (Trântind fereastra.)

Ajută-mi, Doamne!

SCHELETUL

Piei! E pragul sfânt!

ADAM

Tu cine ești, vedenie?

SCHELETUL

Eu sunt

Ce-n tot sărutul tău va fi de față!

STRIGOII (Râzând.)

Sâmburi buni și poamă rea,

Și porumbii șerpi scotea,

Haide, Isaura!

ADAM

Groaznice arătări.

Voi v-ați schimbat, ori sufletul meu, bietul?

Vă cunoșteam când mai știați zâmbi.

Ce-i adevăr și ce e vis aici?

De vraja voastră cade brațul meu!

LUCIFER

Vezi întâmplarea cum ne întâlnește...

A, eu de mult doream să am norocul,

Cuviincioasă ceată de strigoi:

E mai presus nerușinarea voastră

Ca nimfele cu trupul dezgolit...

Și moarte, tu, străvechiul meu tovarăș,

Ce-ntortochezi virtutea înghețată

Și faci pe om disprețului s-o dea...

Eu vă salut pe toți i Și-mi pare rău
Că nu pot sta o noapte între voi!
(Toate aparițiile dispar.)
Sus, Tancred, sus! A-nchis fetița geamul.
De ce mai stăm aici în miez de noapte?
E aspru vântul, vezi să nu răcești.
Vine Elena și eu ce mă fac?
Doar nu s-a da îndrăgostirii dracul?
Ar fi pe veci de râs și-apoi puterea
Cu mâna lui el și-ar zdrobi-o singur.
E de mirat: cu sân fierbinte, omul
Se luptă pentru dragoste cumplit
Și seceră dureri; cu sân de gheață
De ea scăpare-abia găsește dracul.

ADAM

Arată-mi rostul altei lumi, Lucifer!
Pornind în lupta sfintelor credinți,
Blestem găsit-am, înțeles neghiob...
Jerfit-au om spre-a Domnului mărire,
Și slab a fost să-mi împlinească gândul.
Mai nobile plăceri am vrut să dau
Și ei le-au scris pe toate-ntre păcate.
Le-am dăruit virtuți cavalierești
Și m-au străpuns în inimă acestea.
Ei, haidem deci, în altă lume, nouă,
Mi-am arătat puterea îndestul,
Eu, care știu și biruinți și-nfrângerii,
Fără rușine pot locul să-mi las.
De-acum nimic să nu mă-nsuflețească;
Cum vrea, de-acum să se-nvârtească lumea,
Căci roatele-i eu n-am să mai îndrept.
Cu resemnare-o văd în poticnire...
M-am obosit! Odihnă vreau și pace!

LUCIFER

Te odihnește deci, dar nu prea cred
Că duhul tău, pribeagă călăuză,
Să-ți deie pace... Vino; deci, Adame!

(În Praga. Grădina palatului imperial. La dreapta chioșc, la stânga observatoriu. În față estradă largă cu masa de scris a lui Kepler, scaunul lui și diverse instrumente astronomice. Lucifer, famulul lui Kepler, pe estradă. În grădină se plimbă grupuri de curteni și femei, între ele Eva, ca Barbara, nevasta lui Kepler. Împăratul Rudolf vorbește cu Adam, care reprezintă pe Kepler. În fund arde rugul unui eretic. Seară, mai târziu noapte. Doi curteni trec în față.)

PRIMUL CURTEAN

Ce crezi, cine-i; de se-ncălzește-acolo?
Eretic, ori strigoi?

AL DOILEA CURTEAN

Nu pot să știu.
Nu mai e la modă să știi toate.
Doar cerșetori mai merg în jur de rug.
Dar nu mai sunt nebuni de bucurie,
Privesc tăcuți și murmură-ntre ei.

PRIMUL CURTEAN

Pe vremea mea era o sărbătoare,
Era acolo curtea, nobilimea...
Așa se strică timpurile bune.
(Pleacă.)

LUCIFER (Privind spre rug.)

Ce bun e focul în răcoarea serii!
În adevăr; cam de demult tot arde.
Dar mă cam tem că în curând adoarme,
Nu stins de-o hotărâre bărbătească,
Făcând loc unor nouă judecăți,
Ci-n veacu-acest fără de viață n-a fi
Cine s-arunce-un vreasc deasupra spuzii...
Eu am să zgribur. În zadar, așa e...
E mică moartea marilor idei.
(Rudolf și Adam, pășind în față.)

RUDOLF

Așează, Kepler, horoscopul. Uite:
Rău am visat azi-noapte și mi-e teamă
Ce conjuncturi îmi va fi atins steaua.
Că mai deunăzi capul șarpelui
Mi-o arăta în curte, nu prea bună.

ADAM

Va fi, stăpâne, precum poruncești.

RUDOLF

Trecând o dată timpul climateric
Începem iarăși opera cea mare,
Ce n-am putut îndeplini deunăzi.
Am răsfoit în Hermes Trismagistus,
Synesius, Albertus, Paracelsus...
În Solomon cu cheia lui, și alte,
Pân-am găsit greșeala ce făcusem.
Când noi topeam pe-mbătrânitul rege,
S-a arătat și leul roș, și corbul.
Din influența celor doi planete
A răsărit Mercur în două fețe.
S-a cufundat deci piatra-nțelepciunii...
Dar am greșit noi focu-acest jilav
Și apa seacă, - vezi de ce n-a fost
Logodna sfântă, marea iscodire,
Ce-ntinerește vinele bătrâne,
Nobilitând metalul sur la față.

ADAM

Pricep, măria-ta!

RUDOLF

Mai am o vorbă!
Vești rele-aud la curte,-n jurul tău.
C-ai fi supus unor doctrine noi.
Că dogmele bisericii le judeci,
Și chiar acum, când mama ta, știi bine,
E-n temniță sub grea învinuire
De-a fi strigoaie, cazî în bănuială.
De câte ori cu încăpățănare
În orice zi te străduiești s-o scapi.

ADAM

Măria-ta! Doar sunt copilul ei.

RUDOLF

Biserica e mama-adevărată.
Tu lasă lumea, fiule, cum este.
Neputincios, nu te gândi s-o schimbi.
Nu te-am umplut de-atâtea bunătăți?
Știi, tatăl tău era crâșmar, și eu
Cu mare greu putut-am boieria
Să ți-o desfac de orice îndoială.
Te-am înălțat la tronul meu și astfel
La mâna albă a Barbarei Müller,

Deci, dragul meu, ia seama cum te porți.
(Adam, dus pe gânduri, se oprește la treptele estradei. Doi curteni trec în față.)

AL TREILEA CURTEAN

Te uită, iar visează astronomul.

AL PATRULEA CURTEAN

Nu-i dă odihnă gelozia, bietul.
Ce vrei, nu poate-n cercul nou de azi
Să-și potrivească firea de țaran.

AL TREILEA CURTEAN

El nu-nțelege că un cavaler,
Deși adoră ca pe-un sfânt femeia,
Ar fi în stare sângele să-și verse
O vorbă rea când i-ar umbri virtutea;
El alte ținte vede-n adorare.
(Eva, cu un alt grup, se alătură la cei doi curteni, și, râzând, lovește cu evantaliul umărul curteanului al doilea.)

EVA

Taci, cavaliere! Pentru Dumnezeu!
Cu gluma ta mă faci să râd de moarte.
Vezi aști doi domni ce cumpătați sunt! Spuneți,
Nu sunteți cumva molipsiți de duhul
Cel blestemat al înnoirii? Nu pot
Să văd rebeli întunecați
Ce-ar dărâma o lume strălucită,
Ca-n locul ei să puie alta nouă.

AL TREILEA CURTEAN

Dar, scumpă Doamnă, nu ne-ating pe noi
Acele vorbe grele. Cine oare,
În cercul vostru ar dori schimbare?

PRIMUL CURTEAN

Dar văd acolo, dacă nu mă-nșel,
Un gânditor cu fruntea-ntunecată.

EVA

E soțul meu, sărmanul. Domnilor,
Vă rog să mi-l scutiți de bănuieli,
Știți doar unirea sfântă ce ne leagă!
El e bolnav, da, greu bolnav.

AL DOILEA CURTEAN

Bolnavul
Acestor ochi strălucitori.

AL TREILEA CURTEAN

Eu spun
Că, dacă dânsul ar avea-ndrăzneală
Din gelozie-un greu cuvânt să-ți zică,
Te-aș apăra cavalierește și
I-aș arunca mănuașă mea în față.
(Ajung la Adam.)
Ce bine e că ne-ntâlnim, maestre!
Tocmai voiam să plec acum la țară:
O profeție-aș vrea, de ploaie.

PRIMUL CURTEAN

Eu
Am un copil, aș vrea să-i știu planeta,
Azi-noapte-n miez de noapte s-a născut!

ADAM

V-așteaptă dimineață amândouă.

AL PATRULEA CURTEAN

Se-mprăștie cu toții, mergem și noi.

AL TREILEA CURTEAN

Aici e scara, noapte bună, Doamnă!
(Șoptind.)
Deci peste-un ceas.

EVA (Șoptind.)

La dreapta,-n chioșc.
(Tare.)
Deci, somn ușor! Vin, dragul meu, Ioane!
(Pleacă toți. Adam și Eva pe estradă. Adam se așează în jețul lui. Eva lângă el. Se întunecă tot mai mult.)

EVA

Ioane, am nevoie de parale.

ADAM

N-am nici un ban. Toți câți au fost, i-ai luat.

EVA

Să sufăr deci mizerie de-a pururi...

Femeile la curte, ca păunii
În strălucire, toate mă privesc...
Mă rușinez să mă arăt, iar dacă
Vreun curtezan s-apleacă și, zâmbind,
Îmi spune că eu sunt regina serii,
Atunci rușinea ta o simt, că astfel
Poți înzestra la curte pe-o regină.

ADAM

Nu ostenesc eu zi și noaptea-ntreagă,
Știința mea nu pentru tine-o vând
Și-o otrăvesc cu vorbe de nimic?
Vezi, horoscop alcătuiesc, ascund
Ce sufletul mi-arată și vestesc
Cuvânt ce-l știu aievea mincinos.
Mi-e îndemnat obrazul să roșească,
C-am întrecut Sibilele în rele;
Ele credeau în profeția lor,
Dar eu nu cred... De dragul tău fac totul,
Căci unde pun eu plata vinovată?
Doar eu nimic nu vreau din lumea asta
Decât întinsul nopții înstelate
Și tănuita armonie-a sferei.
Iar celelalte-a tale sunt... Dar, uite,
E visteria-mpărătească goală,
Plătește greu, cu multă rugămintă.
Ai tăi vor fi toți, dimineața, banii...
Și tot ești rea... De-aceea, vezi, mă doare.

EVA (Plângând.)

Mi-arunci în ochi jertfirea ce mi-o faci,
Dar, spune tu, eu n-am jertfit destul,
Când eu, mlădița casei boierești,
Mi-am alipit de rangu-ți îndoielnic
Tot viitorul, astfel c-ai ajuns
Și tu-ntre nobili? Poți tăgădui?

ADAM

Știința e de îndoielnic rang?
De-o naștere de rând e oare raza
Care din cer s-a coborât pe-o frunte?
În adevăr, mai nobil tu ce știi?
Ce astfel voi numiți e trecător,
Păpușă de țărână fără duh;
Puterea mea e-n tinerețe veșnic!
Femeie, tu de m-ai putea-nțelege

Și sufletul ți-ar fi-nrudit cu-al meu,
Cum te credeam la-ntâia sărutare,
Tu te-ai mândri cu mine, n-ai căuta
Din alte părți să-ți vie fericirea.
Tu n-ai da lumii tot ce dulce ai
Și casei tale n-ai spori amarul!
Cât te-am iubit, Barbara! Astăzi încă
Tot dragă-mi ești, dar este otrăvit
Nectaru-n care inima se scaldă.
Mi-e greu când văd ce mare-ai putea fi,
De-ai fi femeie! Ți-e-mpotrivă vremea,
Ea vede-n tine idolul-păpușă,
Cum cavalerii te-au visat, demult,
Dumnezeire, căci în vremea lor
Credeau ce spun, azi nu mai crede nimeni...
E-atât de mic în fața mea prezentul:
Păcat ascunde idolul-păpușă.
Te-aș părăsi și inima mi-aș smulge,
Deși cu greu aș fi mai împăcat
Și tu ai fi cu mult mai fericită.
Dar ne oprește vechea rânduială,
Biserica cu glasul de poruncă...
Deci, s-așteptăm pân' ne desparte groapa.
(Își ia capul între palme. Eva, înduioșată, îl mângâie.)

EVA

Nu te-ntrista, Ioane, prea te-ntuneci
Când spun așa o vorbă, câteodată...
N-aș vrea de loc ca să te supăr. Dar,
La curte, știi, e lume-așa ciudată -
Cocoanele ironice și mândre -
Pot oare eu să stau în calea lor?
Așa-i că ți-a trecut?... Deci, noapte bună!
Să nu uiți mâine banii...
(Coboară treptele spre grădină.)

ADAM

Ce amestec
Nebănuț de miere și otravă...
De ce te-atrage? Binele e-al ei,
Păcatul e al vremii ce-a născut-o.
Hei, famulus!
(Lucifer vine cu lampa și-o așează pe masă.)

LUCIFER

Porunca ta, maestre!

ADAM

Nativitate și rețeta vremii
Îmi trebuie! Prepară-mi-le tu!

LUCIFER

Strălucitoare, se-nțelege! Cine
Ar cumpăra azi adevărul crud?

ADAM

N-o face chiar de tot peste puțină.

LUCIFER

Nici n-aș putea să iscodesc ceva
Ce-ar supăra părinții... Fiecare
Vede-un Mesia-n noul lui născut,
Un astru luminos în căsnicie,
Abia târziu devine un nemernic.
(Eva, între timp, a ajuns la chioșc, de unde iese al treilea curtean.)

AL TREILEA CURTEAN

Ești o tirană! Prea mă faci s-aștept.

EVA

Cum? Ți se pare mare jertfa ta
În vântul rece-al serii șă aștepți
Când eu înșel un om atât de vrednic
Și-atrag asupra-mi blestemul din cer
Și judecata lumii pentru tine?

AL TREILEA CURTEAN

A, vorba lumii, blestemul din cer,
În taina noastră-aice nu pătrund.

ADAM (Pe gânduri.)

O vreme-am vrut ce-ntru nimic nu luptă,
Când nimeni nu-i, prejudecata veche,
Orânduiala urmelor bătute
S-o zdruncine... când pașnic și pe buză
Cu zâmbetul senin al nepăsării
Pot vindecarea ranelor s-aștept.
Dar în zadar rotit-a vremea, dacă
În piept trăiește sufletul și-acum,
Această sfântă moștenire tristă
Din cer căzută omului nătâng,
Ce luptă vrea și pacea ta o fură
Frângând, năvalnic, lenea voluptății...

Hei, famulus! Dă-mi vin! Dă-mi vin, că tremur
Vreau foc acum în lumea mea de gheață;
Doar astfel pot să mă mai smulg arare
Din mlaștina prezentului pitic...
(Lucifer aduce vin, Adam bea.)
Deschide, o, nemărginită boltă,
Sfințita carte înaintea mea!
Când legea ta încep s-o pot pătrunde,
Prezentul uit și toate câte sunt...
Tu ești eternă, vremea-i trecătoare,
Tu ne înalți, ea ne coboară-n praf...

CURTEAN

De s-ar putea să fii a mea, Barbara,
Pe el l-ar duce Dumnezeu la dânsul,
I-ar da prilej să cerceteze cerul...
Cum o viață-ntreagă s-a trudit...

EVA

Taci, cavaliere! Prea l-aș plânge mult.
De lacrimi n-aș putea să te sărut.

CURTEAN

De ce glumești?

EVA

Spun purul adevăr.

CURTEANUL

Ce suflet tainic! Cine să-l priceapă?
Barbara, poate, nici nu mă iubești.
Ori, spune-mi tu, de mă găseai pribeag,
Trăind sărac... atunci m-ai fi iubit?

EVA

Adevărat că n-aș putea răspunde!

ADAM

Veni-va timp când gheața amortirii
Se va topi și duhul mare-al vremii,
Întinerit de vlaga înnoirii,
Ca un județ, cu brațul hotărât
Va întrupa o așezare nouă!
(Se ridică și, împleticindu-se, pășește pe marginea estradei.)
Și ne-mpăcat găsi-va noi mijloace
Rostind cuvântul cel de mult ascuns,

Ce-asemeni unui vânt înfricoșat
Va pustii în calea lui ursită,
Zdrobindu-l chiar pe rostitorul lui.
(În depărtare răsună Marseileza.)
Auzi! Cântarea vremii viitoare,
Iată cuvântul, talismanul care
Va-ntineri pământul meu moșneag.

TABLOUL IX • La Paris

(Scena se schimbă repede în piața Grève din Paris. Balconul se transformă în estrada unei ghilotine, masa de scris în ghilotină, lângă care stă Lucifer, călău. Adam, ca Danton, vorbește mulțimii, de pe marginea estradei. În sunet de tobe, se apropie o ceată de recruți zdrențăroși și defilează în fața lui. Ziua.)

ADAM (Continuând.)
Egalitate, frăție, libertate!

MULȚIMEA
Să moară cei ce nu vor recunoaște!

ADAM
La fel zic și eu. Două vorbe scapă
Ideea mare azi primejduită.
Avem una pe seama celor buni:
- „E patria-n pericol”, și-i trezim.
Cu ceialaltă înfierăm păcatul:
- „Să tremurați!”, și ei rămân zdrobiți.
S-au răsculat asupra noastră regii,
Noi la al nostru i-am retezat capul,
Și popii toți s-au răsculat; atunci
Noi fulgerul din mâna lor am smuls
Și-am pus pe tron iar prigonita minte.
Dar n-am vorbit nici celor buni zadarnic,
Căci glasul țării ascultat a fost.
Avem armate-n luptă unsprezece
Și vin pe rând flăcăi să ni se-mbie
Să umple locul celor morți. Au cine
Mai spune că o furie de sânge
Va decima națiunea? Dacă fierbi
Metalul, zgura rea se dă la fund,
Rămâne-arama rumenă deasupra...
Dar chiar setoși de sânge să ne zică,

Și fiare lumea să ne socotească,
Noi patria vrem liberă și mare!

RECRUȚII

Noi arme vrem și comandant!

ADAM

E drept!
Voi numai arme cereți, când atât
Amar de lipsuri duceți fără grijă,
Vi-e haina zdrențe și sunteți desculți,
Dar vi le-aduce toate baioneta.
Veți birui! E neînvins poporul.
Acum am dus un general la moarte,
Ce-având soldați și stând în fruntea lor
A fost bătut.

MULȚIMEA

A, trădătorul!

ADAM

Da!
Poporul are-o singură comoară:
E sângele ce-l varsă pentru țară
Cu-atât prisos de dragoste - și când
Un om comoara asta stăpânește
Fără să poată cuceri o lume:
E trădător!
(Dintre recruți iese în față un ofițer.)

OFIȚERUL

Mă pune-n locul lui
Să șterg rușinea, cetățene, eu!

ADAM

Încrederea ți-e vrednică de laudă,
Dar mai întâi pe câmpul de bătaie
Dă-ne-un temei că-ți împlinești cuvântul.

OFIȚERUL

Port chezășia-n suflet! Ei, și-apoi
Am și eu cap, ce poate că plătește
Mai mult ca cel căzut la ghilotină.

ADAM

Și cine-mi spune că mi-l dai?

OFIȚERUL

Eu spun!
Nu e de-ajuns această cheazășie,
Când nici un preț pe viața mea nu pun?

ADAM

Nu ástfel se gândește tinerețea.

OFIȚERUL

Te mai întreb o dată, cetățene!

ADAM

Răbdare! Scopul poți să ți-l ajungi.

OFIȚERUL

Văd, cetățene, că nu-mi crezi! Învață
Să ai păreri mai bune despre mine.
(Se împușcă.)

ADAM

Păcat de el... Căci ar fi meritat
Un plumb dușman. Haid', duceți-l, prieteni!
La revedere, după biruință.
(Pleacă recruții.)
De-aș împărți și eu ursita voastră...
Dar lupta mea e luptă fără slavă!
Nu dúșmani vrednici mi-au ieșit în față,
Ci viclenii ce-și țes în taină mreaja
Asupra mea și-a scumpei noastre patrii.

MULȚIMEA

Arată-ni-i cu degetul și-s morți!

ADAM

E mort acel pe care vreau s-arăt.

MULȚIMEA

Dar bănuiești? Și cel bănuiești
E vinovat, căci l-a pecetluit,
Cu simțul lui, poporul, un profet
Ce nu dă greș! La moarte-aristocrații!
La pușcării - să facem judecată,
Căci legile poporului sunt sfinte.
(Mulțimea pornește spre închisori.)

ADAM

Acolo nu! Căci lacătul e tare
Și-apoi mirosul greu care-i omoară
E aliatul vostru de demult.
Trădarea stă cu fruntea ridicată
Sus la Convent, pe banca lui și-ascute
Cuțitul ei!

MULȚIMEA

Deci, la Convent cu toții,
Să-l primenim, că nu-i de-ajuns! Dar haideți
La temniță mai întâi să facem școală.
Tu până-atunci înseamnă trădătorii,
Danton, pe toți!
(Mulțimea pleacă amenințătoare. În acest timp câțiva sansculoți târăsc în fața estradei pe un tânăr marchiz și pe sora lui, Eva.)

UN SANSCULOT

Îți mai aducem doi.
Aristocrați! Te uită, mutra lor
E trufașă, și haina scumpă, albă!
Păcatul lor e limpede ca ziua.

ADAM

Veniți aici! Ce nobilă pereche!

SANSCULOTUL

Tovarăși, noi la treabă, înainte!
Mai sunt atâția trădători! La moarte!
(Sansculoții pleacă cu mulțimea. Cei doi tineri urcă pe estradă, mai rămân împrejur câțiva gardiști.)

ADAM

Eu nu-nțeleg ce simpatii m-atrăg
Spre voi. Vă scap cu propriul meu pericol.

MARCHIZUL

Nu, Danton! Nu! De suntem vinovați,
Vinzi patria când nu ne judeci, - iar
Dacă nu suntem, mila ți-o respingem.

ADAM

Cine ești tu, de-așa vorbești cu Danton?

MARCHIZUL

Eu sunt marchiz.

ADAM

Oprește-te! Nu știi
Că unic titlu azi e: „cetățean”?

MARCHIZUL

N-am auzit că regele-ar fi șters
Vreun titlu.

ADAM

Taci! Nenorocit ce ești!
Intră-n armată, calea ți-e deschisă.

MARCHIZUL

N-am voie de la rege, cetățene,
În altă oaste să servesc.

ADAM

Deci mori!

MARCHIZUL

Din casa mea va fi mai mult cu unul
Ce moare pentru rege!

ADAM

Spune tu,
De ce te-azvârli-așa în gura morții?

MARCHIZUL

Nu cumva crezi c-acesta-i privilegiul
Numai al vostru, oameni din popor?

ADAM

Ești îndărătnic? Bine, sunt și eu!
Care-i mai tare? Contra ta te apăr,
Și cred că poate-un viitor mai pașnic,
În care-i stinsă patima-nvrăjbirii,
Mă va lauda că te-am păstrat. Gardiști!
La mine-l duceți. Pentru el răspundeți!

EVA

Fii tare, nene dragă!

MARCHIZUL

Surioară!
Te aibă Domnu-n paza lui.
(Pleacă.)

EVA

Privește!

Mai este-un cap. Madame Roland ar zice
Că nu-i mai rău decât al ei!

ADAM

Îmi pare

Prea aspru glas pe buze-atât de blânde.

EVA

La eșafod, glas blând nu se cuvine.

ADAM

Sunt lumea mea aceste scânduri roșii.
Când te-ai ivit pe ele,-un colț de rai
S-a coborât, și-altarul lui mă cheamă.

EVA

De mielul care-i gata pentru jertfă,
În drumul lui, preoții nu-și bat joc.

ADAM

A, crede: jertfa eu sunt singur, eu,
Deși atâți râvnesc puterea mea!
Disprețuind și moartea și viața,
Eu trist privesc spre scaunu-mi regal;
S-au prăbușit atâtea de pe dânsul
Și eu aștept... aștept să-mi vie rândul.
Mă Chinuie de mult singurătatea
Și gândul vechi: cum poate fi iubirea?
Femeie, tu, o zi de-ai vrea măcar
Să mă înveți știința asta sfântă,
A doua zi eu, împăcat cu soarta,
Mi-aș așeza grumazul sub sacure.

EVA

Iubire vrei în lumea ta păgână
Și nu te mustră conștiința? Spune!

ADAM

Mulțimea poartă-n suflet conștiința.
Cel dus în drum de valul sorții, crede-mi,
Răgaz nu are-n juru-i să se uite.
Cine ți-a spus că s-a oprit vreodată,
În goana lui, înfricoșatul vifor,
Ca să nu smulgă-un gingaș trandafir?

Cine-ar putea să judece pe drept
Pe purtătorul trebilor obștești?
Pe veci ascuns e firul care duce
În calea lui pe-un Brut, pe-un Catilina...
Ori, cel luat pe aripile faimei,
Socoți tu doar că nu mai este om,
Că-i o făptură suprapământeană
De care fug necazurile vieții
Și gândurile zilnice de jos?
Greșești! Pe tron doar inima nu moare
Și-n Caesar, da, amanta lui vedea
Atâta doar: un bun băiat; nicicând
Prin minte ei nu i-a trecut măcar
Că glasul lui cutremură pământul.
Și dac-așa e rostul firii? Spune,
De ce n-ai vrea să mă iubești? De ce?
Nu sunt bărbat, nu ești femeie tu?
Spun toți că noi aducem moștenire
În inimă ori ura, ori iubirea...
Eu inima mi-o simt cu-a ta-nrudită,
Cuvântul ei de ce să nu-l pricepi?

EVA

Si dacă da? La ce? Alt Dumnezeu
Te poartă-n drum... Eu altuia mă-nchin.
Nu ne-am putea-nțelege niciodată!

ADAM

Credințele-nvechite alungă-le;
Azi zeii tăi sunt surghiuniți cu toții.
Pentru femeie unul e altarul
Cel veșnic tânăr: inima se cheamă!

EVA

Dar poate-avea și templul părăsit
Martiri, Danton! Și mult e mai curat
Să îngenunchi pe vechile ruine,
Decât s-alergi spre-un soare ce răsare.
Menirea-aceasta e femeii dată.

ADAM

Muiat de dor n-am fost văzut de nimeni.
Dacă-ar simți azi, prieten sau dușman,
Că cel împins de soartă să răzbată
Ca viforul, spălând în drum pământul,
Azi s-a oprit la eșafod și ochii

Îi tremură de dragul unei fete,
Mi-ar proroci: Danton se prăbușește;
M-ar râde toți fără un strop de teamă.
Și totuși cer o rază de speranță!

EVA

Se poate, cândva... dincolo de groapă,
Când sufletul va dezbrăca țărina
Acestor vremi însângerate...

ADAM

Nu!

Destul! Destul! Oprește-te, copilă,
Nu cred în viață dincolo de groapă.
Cu soarta lupt, deci, fără de nădejde!
(Mulțimea înarmată revine sălbăticită, purtând în vârf de lănci câteva capete însângerate. Câțiva pătrund sus pe estradă.)

MULȚIMEA

Ne-am răzbunat! Ce trufaș neam de oameni!

UN SANSCULOT (Întinzând un inel lui Danton.)

Primește-acest inel pe-altarul țării.
Mi l-a vârat în palmă un nemernic,
Când îi țineam la gât cuțitul. Cred
Acești trufași că noi suntem tâlhari.
Tu tot trăiești? La drum, cu frații tăi!
(Străpunge pe Eva, care cade în fundul estradei.)

ADAM (Acoperindu-și ochii.)

Vai, s-a sfârșit! A, soartă, cine poate
Să-ți stea-mpotrivă!

MULȚIMEA

Haideți la Convent!

Te pune-acuma-n frunte, cetățene,
Ca să ne spui pe nume trădătorii!
(Poporul coboară de pe estradă. Eva, în zdrențe, țărancă cu fața aprinsă, se desface din mulțime și aleargă spre Danton, într-o mână cu un cuțit, în cealaltă cu un cap însângerat.)

EVA

Danton! Te uită! Un conspirator!
Voia să te omoare! L-am dat gata!

ADAM

Dacă era mai bun în locul meu,
Rău ai făcut. Iar dacă nu, un bine!

EVA

Un bine, da! Mare bărbat al țării,
Petreci cu mine-o noapte drept răsplată.

ADAM

Astfel de sân, ce îmbieri să-mi nască?
La o tigresă, gingășia ce-i?

EVA

Adevărat! Se pare, cetățene,
Te-ai dat și tu cu-aristocrații - ori
Vorbești în friguri vorbe înflorite?
Tu ești bărbat, eu, tânără femeie,
Și cinstea ta de mare om m-atrage.

ADAM (Aparte.)

Întorc privirea. Simt că mă cutremur.
Mă înfioară groaznica-arătare.
Ce minunată asemănare! - Acel
Ce-a cunoscut în calea lui un înger
Și l-a zărit căzând, acela poate
A mai văzut asemenea-ntrupare!
Același chip, făptură, grai același...
Un fir de păr, ce nu se poate spune,
Lipsește doar, și-ntreagă e schimbată...
Pe cea dintâi eu mi-o doream zadarnic,
O-mprejmuia mărirea ei curată,
De ceialaltă mă desparte iadul...

EVA

Ce bălmăjești acolo?

ADAM

Eu, femeie,
Am numărat, și n-am atâtea nopți
Câți trădători se mai găsesc în țară!

MULȚIMEA

Sus la Convent, dar spune-ni-i pe nume!
(Între timp, Robespierre, Saint-Just și alți membri ai Conventului, cu-o nouă masă de popor, vin
și se așează pe-o altă estradă improvizată.)

SAINT-JUST

Cum să vi-i spuie? El, doar, e capul lor!
(Poporul murmură.)

ADAM

Tu îndrăznești să mă acuzi, Saint- Just?
Poate-ai uitat cât sunt eu de puternic?

SAINT-JUST

Ai fost odat'! Dar e-nțelept poporul,
Te-știe azi! Ce-a hotărât Conventul,
Va întări cu glasul lui acum.

ADAM

Poporul e, alt jude nu cunosc
Asupra mea! Și prieten mi-e poporul.

SAINT-JUST

Cel ce ți-e prieten, țării e dușman.
Să judece poporul suveran!
Te-nvinuiesc ca vânzător de țară:
Contrabandist cu-averile de stat,
Ai simpatii între aristocrați,
Și în ascuns râvnești la tiranie!

ADAM

Saint-Just! Ia seama! Spui minciuni! Degrabă
Le spulberă cuvântul meu când tună!

ROBESPIERRE

Nu-i dați cuvânt! Nu-l ascultați! Îl știți,
Ca vipera el neted e la limbă!
Haid' prindeți-l! Ni-l cere libertatea!

MULȚIMEA

Nu-l ascultăm! Nu-l ascultăm! Să moară!
(Îl înconjură și-l prind.)

ADAM

Nu m-ascultați, nici eu nu vreau s-aud
Minciuna voastră! Vorba e-n zadar.
Dar nici cu fapta nu m-ați biruit!
Robespierre! m-ai prevenit numai,
Atât e tot! Nu poți să te mândrești!
A fost destul! Eu las din mână arma.
Dar îți ordon: În trei luni să-mi urmezi!

Călăule, azi pierzi un uriaș!
(Își așează capul sub ghilotină.)

TABLOUL X • La Praga

(Scena se transformă deodată în decorul tabloului VIII. Adam, din nou Kepler, apare cu capul plecat pe masă. Lucifer, famulul lui, stă alături de el și-l atinge pe umăr. Mijește dimineața.)

LUCIFER

De astă dat' rămâne ghilotina.

ADAM (Ridicându-se.)

A, unde sunt, și visurile unde-s?

LUCIFER

S-au risipit cu farmecul beției.

ADAM

Numai beția,-n vremea mea pitică,
De mai înaltă-mbătrânitul suflet...
Ce chip măreț îmi luminase ochii!
E orb acel ce nu poate să vadă
Dumnezeiasca cerului scânteie,
Oricât a fost cu sânge și noroi.
Măreț i-a fost păcatul și virtutea,
Și amândouă-atât de minunate,
Căci drumul lor îl despica puterea.
De ce? De ce m-am mai trezit din somn,
Ca să-nțeleg nimicnicia vremii,
Să-i văd păcatu-nvăluit în zâmbet,
Cu tot convoiul de minciuni în urmă.

LUCIFER

Cunosc și eu amărăciunea asta:
A doua zi după beție vine.

EVA (Ieșind din chioșc.)

Te du! Te du! Mi-e dreaptă bănuiala!
Îmi ceri să-mi omor soțul, - îndrăznești
Să crezi că poate fi și ucigașă
Femeia care minți că-i idealul
Ce ți-ai ales?

CURTEANUL

Domol, vai, scumpa mea,
Te liniștește, pentru Dumnezeu;
Dacă ne văd, putem păți rușine.

ADAM

A fost deci vis femeile-amândouă,
Sau - ce vorbesc? - tot una-n două chipuri.
Schimbându-se cu valul sorții mele,
Ce azi străluce, mâine-n beznă moare.

EVA

Rușinea! Da! De-atâta-ți pasă ție,
Nu de păcatul care-l porți în taină,
Neprihănite cavalier al cinstei!
Voi până-atunci batjocoriți femeia
Până-amintirea vechei feciorii,
Ca pe-un eres, fără dispreț o calcă.
Atunci vedeți cu zâmbet de batjocuri
În ea unealta propriilor crime...
Te du! De-acum nu vreau să te mai văd.

CURTEANUL

Ce vorbe mari! Atunci suntem de râs
Când îmbrăcăm în port de sărbătoare
O întâmplare-atât de-obișnuită.
Deci ne vedem ca mai de mult. Vor fi
Din nou aceleași glume și surâsuri,
De tot ce-a fost nimic nu ne mai spunem.
La revedere, Doamnă.
(Pleacă.)

EVA

Ce nemernic!
Iată-mă iar cu lacrimile mele
Și cu păcate-n suflet...
(Pleacă.)

ADAM

Deci a fost
Totul un vis și s-a sfârșit acum...
Nu tot! Nu tot! Ideile înving
Materia ce poate fi înfrântă
De-un braț dușman! Dar ele-n veci trăiesc!
Le văd cum cresc credințele sfințite,

Cum, primenite-n calea lor măreață,
Încet întreaga lume o cuprind.

LUCIFER

Cum trece vremea, meștere! E ceasul...
Nerăbdător se-adună tineretul,
Să prindă taina-nțelepciunii tale...
(Trage clopoțelul atârnat în turnul observatorului.)

ADAM

Vrei să-ți bați joc de-mi amintești știința?
De lauda asta trebui' să roșesc.

LUCIFER

Nu-nveți atâta tineret ales?

ADAM

Eu nu-i învăț! Îi pregătesc numai...
După cuvinte fără de-nteles,
Ce nu pricep, le dau povața mea
Să facă una, sau să facă alta.
Neghiobul, vezi, se miră și socoate
Că este duh în vorbele frumoase...
Un meșteșug, atâta e: s-ascunzi,
După puțință, tragerea pe sfoară.
(Vine un discipol, cu pași repezi, și urcă pe balcon.)

DISCIPOLUL

Te-ai îndurat, maestre, să mă chemi,
Ca să-mi alini și setea de știință,
Și să-mi îngădui să privesc în lucruri
Mult mai adânc decât pe alții crezi
Că e cu cale...

ADAM

Da! Adevărat!
Ți-e străduința-atât de mare, că
Ți se cuvine dreptul ce mi-l ceri!

DISCIPOLUL

Aici sunt! Mi-arde sufletul de dor
Să pot pătrunde-n tainele naturii...
Să le-nțeleg pe toate, bucuros
Că peste ele mintea stăpânește:
Materie și spirit deopotrivă!

ADAM

Îmi ceri prea mult. Tu, un atom al lumii,
Cum ai vedea mărețul ei întreg?
Domnie ceri, știință și plăceri...
Povara lor de nu ți-ar strivi pieptul
Și tot ai ști... un Dumnezeu ai fi.
Cere puțin și poate se-mplinește.

DISCIPOLUL

Dezleagă-mi, deci, o taină din știință,
Oricare vrei, sunt în câștig cu ea,
Căci, meștere, eu nu-nțeleg nimic!

ADAM

Ei bine, deci, văd că ești vrednic. Iată,
Am să-ți arăt cel mai ascuns altar.
Cum îl văd eu, să-l vezi tu: adevărul.
Dar, uită-te, nu ne pândește oare
Vreun nechemat, căci e grozav cuvântul:
Aduce moarte-n lume și cutremur,
Dacă străbate în popor... Odată
Veni-va vremea - vai! de-ar fi aici! -
Când au să-l strige și pe uliți, dar
Atunci poporul n-o mai fi copil...
Dă-mi mâna, deci, și spune-mi că nu vinzi
Ce-ai înțeles... Așa! Acum ascultă!

DISCIPOLUL

Cum tremur de dorință și de frică!

ADAM

Cum ai fost zis mai adineauri? Spune!

DISCIPOLUL

Din rostul lumii nu-nțeleg nimic!

ADAM (Cu băgare de seamă.)

Ei vezi, nici eu! Și, crede-mi, nimeni altul:
Filozofia-i numai poezia
Acelora de care n-avem știre.
Și, între alte-nvățăături, aceasta
E cea mai blândă, căci de capul ei
Petrece-n lume de-arătări și visuri.
Dar are încă-o droaie de tovarăși
Ce scriu pe prund, cu fruntea încrețită;
O linie prăpastie se cheamă,

Altar e cercul - cât pe-aci să râzi
Ce veselă e comedia, când
Pricepi că gluma e grozav de tristă,
Căci câtă vreme sufletu-n cutremur
Încônjură tot jocul din țărână,
Jur-împrejur sunt curse fără nume
Și gheara lor înhață pe-ndrăznețul
Ce-ar cuteza hotarul lor să-l treacă.
Vezi, nebunia pusă-n calea noastră,
Ce-apare drept o sfântă pietate,
Cum stă păzind puterea-nțelenită.

DISCIPOLUL

Pricep... pricep... Și-n veci va fi tot astfel?

ADAM

Asupra lor va râde viitorul,
Pe-omul de stat, crezut de noi azi mare,
Pe ortodoxul cărui ne-nchinăm
L-or porecli urmașii saltimbanc!
Când va veni lumina de aieva,
Bărbatul vrednic, simplu și firesc,
Ce sare-atunci când groapă vede-n cale
Și-și taie drum pe plaiuri largi, atunci
Doctrina, care duce azi de-a dreptul,
Cu ceața ei, la casa de nebuni,
Neânvățată toți o vor pricepe.

DISCIPOLUL

Aceasta-i limba ce-o vorbeau odată
Apostolii, la toți pe înțeleș?
Dar dacă toate-s zdrențe fără rost,
Credința mea în artă să n-o iei,
Iar ca s-o-nvăț doar, totuși, legi vor fi.
Vreau să le știu.

ADAM

Da, tinere, și arta
Atunci e mai desăvârșită când
S-ascunde astfel să n-o vadă nimeni.

DISCIPOLUL

Să mă opresc la adevărul crud?
Nu e veșmântu-nchipuirii care
Însufleștește operele noastre?

ADAM

E drept, e drept. Cu duh astfel se-mbracă.
Astfel ajung egale cu natura,
Întruchipări cu suflet veșnic viu,
Căci altfel sunt păpuși neputincioase.
Să nu te temi că-nchipuirea ta
Trece hotarul larg al firii noastre,
Căci nu-s porunci și lege nu-i în artă!
Acel ce poartă-un Dumnezeu în suflet,
Va cuvânta, ori va săpa în piatră,
Va-nfiripa cântări neauzite,
Va plânge-amar când oasele îl dor
Și va zâmbi-n beția voluptății.
Taie drum nou, și își ajunge ținta.
Legi noi aduce întruparea lui,
Dar va rămâne pururi abstracțiunea,
Pentru pitici, o stavilă mai mult,
Fără să prindă aripi...

DISCIPOLUL

Meștere!

Învată-mă deci ce să fac! Răspunde!
Atâtea nopți eu am jertfit științei,
Ca să devin acum egal cu proștii?
Atâta trudă în zadar pierdută?

ADAM

Pierdută nu-i! Câștigi îndreptățirea
Ispita ei disprețului s-o dai.
Cel ce n-a stat nicicând pierzării-n față,
E laș când dă-napoi! Viteazul însă
Poate privi o harță trecătoare;
Curajul lui înfrânge bănuiala.
Aruncă deci ăst vraf de pergamente,
Ăst mucegai de foi îngălbenite,
Le-aruncă-n foc! De veci zădărnicit-au
Statornicirea minții noastre limpezi,
Cruțându-ne de sarcina gândirii.
Din slova lor purced prejudecăți
Și rădăcină prind în lumea nouă
Păcatele atâtor veacuri moarte.
Le-aruncă-n foc! Și ieși în larg! Afară!
Din cărți să-nveți tu rostul unui cântec?
Și cum e codrul? pân' viața trece
Între păreții prăfuiți și reci?
Ori socotești viața ta prea lungă,
De tot culegi la teorii din cărți?

Deodat' să zicem școalei bun rămas, -
Pe tine-n cale tinerețea mândră.
Spre soare și spre cântec să te poarte.
Iar tu,-ndoielnic păzitor de suflet,
Mă du în lumea nouă ce s-a naște
Din crezul mare-al unui om, și când
În slobod zbor se va roti gândirea
Peste molozul vremii blestемate...

TABLOUL XI • La Londra

(În Londra. Bâlci între Tamisa și Tower. Mulțime pestriță se mișcă, în valuri, cu mult zgomot.
Adam, ca un bărbat matur, stă cu Lucifer pe unul din bastioanele Towerului. Către seară.)

COR

(Contopindu-se cu murmurul mulțimii zgomotoase, acompaniat de-o muzică domoală.)

Urlă valurile vieții,
Lume nouă-i orice undă,
Cui ce-i pasă de se-nalță,
Ce te temi de se scufundă?
Azi ți-e teamă că mulțimea
Pe alesul ți-l înghite,
Mâine crezi că sfarmă insul
Milioane răzvrătite.
Azi știința, poezia
Vine mâine să te cheme.
Vrei să-ncercui lumi de valuri
În îngustele sisteme?
Truda veșnic îți rămâne
Fără rost și-nfiripare,
Și cu murmur lung de ape
Râde neânvinșă mare.
Lasă-i valul! Viața însăși
Are legi îngrăditoare.
Toate-n lupta ei eternă
Sunt pe veci dăinuitoare.
Toate-s vechi și nouă toate
În vrăjita ei cântare!

ADAM

Iată-ntrupată vechea mea dorință,
Pân'azi mi-a fost o rătăcire calea,
Acum stă viața-n fața mea întreagă

Și-atâtea-ndemnuri îmi trezește-n suflet
Întinsa ei întrecere de glasuri.

LUCIFER

Din înălțime-i mândră și asemeni
Unei cântări de liturghie... Toate:
Suspîn și vaier, glasuri răgușite,
Până se urcă-n cântec, se topesc.
La Dumnezeu în chipul ăst ajunge,
De-aceea el e-ncredințat cu totul
Că-i fără greș alcătuirea lui.
Dar jos se schimbă armonia, jos
O tulbură a inimii bătaie.

ADAM

Duh îndoielnic, lumea asta, spune,
Nu-i mai frumoasă decât cea de ieri,
Cu tot amarul rătăcirii mele?
S-au prăbușit mucegăite ziduri,
S-au risipit înfricoșați strigoi,
Pe cari trecutu-n glorie, sfințiți,
Ca pe-un blestem viitorimii-i lasă.
Azi e tărâmul liberei întreceri,
Azi nu sunt robi să-nalțe piramide.

LUCIFER

Nici în Egipt nu s-ar fi auzit
În înălțime gemătul de sclavi,
Fără de care fapta lor e mare!
Ori în Atena, n-a lucrat cuminte
Poporul suveran, n-a fost în drept,
Când și-a jertfit pe omul cel mai scump,
Ca patria să-și scape de primejdii?
Când vezi de sus, atuncea nu te-ncurcă
Plâns de femei, sau alte nebunii.

ADAM

Destul, destul, eternule sofist!

LUCIFER

Si dacă astăzi vaierul e mort,
În schimb sunt toate reci și fără lustru.
Unde-i înaltul, sufletul să-ți cheme,
Ori adâncimea, să te înfioare?
A vieții dulce-mpeștițare unde-i?

Nu mai e valul mării care luptă -
Sunt mlaștini azi, orăcăit de broaște.

ADAM

Mă-mpacă gândul binelui obștesc.

LUCIFER

Și tu, o, vezi din jilțul tău înalt
Viața care-ți strigă la picioare,
Ca un rapsod al zilelor apuse.
N-aude vaier, glasuri răgușite.
Ce-nseamnă el, e-un cântec de demult...

ADAM

A devenit romantic și Satana,
Ori doctrinar... Câștig sunt amândouă.

LUCIFER (Arătând spre Tower.)

Nu-i de mirat, când azi stăm pe ruine
De vremuri vechi și jos e-o lume nouă...

ADAM

Temeiul tău eu ruginit îl cred
Și ne-nfricat cobor în lumea nouă!
N-am teamă că ideea, poezia,
În valul ei din nou să n-o găsesc.
Nu va fi poate întrupată-acum
În strămoșeasca luptă de titani,
Dar și-a clădit în cercul ei blajin
O lume mult mai binecuvântată.

LUCIFER

Nici să n-o temi, căci până este încă
Materie, și forța mea trăiește,
Luptând cu ea ca o tăgadă, și
Pân' va mai bate-o inimă de om,
Pân' creierul trezește-o conștiință,
Pân' stăvilă va pune-orânduiala
Atâtor doruri ce răsar în suflet,
Vor dăinui în lumea mea de duhuri:
Idee, artă, drept tăgăduire.
Dar spune-mi tu în ce fel de vestmânt
Vom coborâ jos în vârtej, căci astfel
Numai aici putem sta, unde vâlul
Iluziilor vechi ne înconjoară.

ADAM

În orice fel! Din voia sorții, azi
Aleși nu sunt! Ca să vedem ce este
În pătura poporului cea largă,
Să coborâm!

(Coboară amândoi în interiorul Towerului, reapar degrabă îmbrăcați în muncitori și, ieșind pe poartă, se amestecă în mulțime. Lângă baraca unui teatru de păpuși stă proprietarul; lângă el, de lanț, o maimuță în haină roșie.)

OMUL CU MARIONETELE

Aici, stimabili domni!

Se-ncepe-acum! Petreceți de minune,
E-o comedie cu mult haz! Vedeți
Cum șarpele, pe cea dintâi femeie,
Dorind să știe tot, a înșelat-o.
Și cum apoi, pe primul om, tot ca,
L-a dat la fund... Și veți vedea maimuța
Făcând pe omul plin de demnitate...
Și-un urs zbanghiu, maestru de balet...
Pe-aici, pe-aici, stimabili domni!
(Îmbulzeală împrejurul teatrului.)

LUCIFER

Adame!

Aici vorbesc de noi! Tot e frumos
Să ți se dea un rol pe urma cărui
Să poată să petreacă tineretul
Asupra ta, de șase mii de ani.

ADAM

E proastă gluma, mergem mai departe.

LUCIFER

E gluma rea? Dar uitate cum petrec
Acești copii cu fața-mbujorată
Ce adineaori așteptau în bancă,
Când ascultau pe Nepos! Cine oare
Are dreptate? - Acei ce intră-n viață
Cu-ncrederea puterii ce s-a naște,
Ori cei ce ies cu creieri obosiți?
Oare Shakespeare mai mult îți place ție,
Ca lor caricaturile de-aici?

ADAM

Caricatura, iată ce detest!

LUCIFER

Din lumea greacă-i ura asta. Iată,
Eu, ce sunt fiul școalei noi, sau tatăl
- La spirite deosebire nu-i -
În romantism grotescul îl iubesc!
Pe-un chip de om o urmă de maimuță,
După sublim un bulgăr de noroi!
Simțire șchioapă, haină de cămilă,
Pudoarea prinsă-n glasul de cocotă,
Tămâie celui mic și nevoias,
Blestémul neputinței care urlă
În fața dragostei, - aceste toate
Mă fac să uit că mi-am pierdut imperiul,
Căci într-o formă nouă mă renasc.

OMUL CU MARIONETELE (Bătând pe Adam pe umăr.)

Ce v-așezați la locul cel mai bun!?
Hei, derbedei! Fac glume pe degeaba
Numai aceia cari, burduf de viață,
Se spânzură.
(Adam și Lucifer se dau la o parte. Vine o fetiță vânzând violete.)

FETIȚA

Vestitoare-a primăverii,
Violete cumpărați,
La orfani ele dau pâine
Și podoabă la bogați!

O MAMĂ (Cumpărând violete.)

Dă-mi să le duc copilului meu mort.

O FATĂ (Cumpărând și ea.)

Podoaba lor în plete am s-o port.

FETIȚA

Luați, luați! Boieri, am violete!
(Trece.)

UN GIUVAERGIU (În ușa prăvăliei.)

Cum zdreanța asta face concurență,
Și nu putem din modă s-o mai scoatem?
Pe-un sun frumos se cer mărgăritare
Din fund de mări aduse de-ndrăzneții
Ce-au înfruntat primejdie de moarte.
(Două fete burgheze vin împreună.)

PRIMA FATĂ

Frumoase stofe și bijuterii.

A DOUA FATĂ

De-ar fi să facă cinste cineva...

PRIMA FATĂ

Bărbații azi o fac numai având

Scop lăaturalnic, rușinos.

A DOUA FATĂ

Nici astfel!

Li-e gustul azi stricat de icre negre

Și de cocote...

PRIMA FATĂ

Încrezuți, de-aceea

Nici nu au timp să ne mai bage-n seamă.

A DOUA FATĂ

Ori prea sfioși; de nici nu îndrăznesc...

(Trec înainte.)

(Sub o șatră se vinde băutură. Împrejurul mesei fac chef muncitorii. Mai în fund muzică și dans.

Soldați, cetățeni și tot felul de popor se plimbă și se veselește.)

CÂRCIUMARUL (Între oaspeții lui.)

Fiți veseli toți! S-a dus ziua de ieri

Și nu știu: mâine mai trăim, fărtați?

Hrănește Domnul păsările toate.

Și toate sunt deșertăciune, toate!

Așa zice Scriptura.

LUCIFER

Mie-mi place

Filozofia lui. Să ne-așezăm aici,

Pe-o bancă bună, undeva la umbră,

Să ne uităm poporul cum petrece,

Cu vin acrit și cu taraf de bâlci.

PRIMUL MUNCITOR (La masă.)

Mașinile le-a iscodit Satana,

Ca să ne fure pâinea de la gură.

AL DOILEA MUNCITOR

Pân-ai ce bea, îți mai îneci necazul.

PRIMUL MUNCITOR

Bogatul și cu dracul sânge sug.
De-ar fi aici, cum i-aș trimite-n iad!
Mai multe pilde trebui', ca deunăzi.

AL TREILEA MUNCITOR

Ce-am câștigat? Îl spânzură chiar azi!
Iar soarta, vezi, e tot cea de demult!

AL DOILEA MUNCITOR

Sunteți nebuni! Eu, de-ar veni bogatul,
Nu strig la el, îl pun cu mine-alături,
Să văd și eu cum știu petrece domnii.

CÂRCIUMARUL (Către Adam.)

Cu ce putem să vă servim?

ADAM

Nimic!

CÂRCIUMARUL

Netrebnici! Haid', plecați. Ori vi se pare
Că banii mei sunt de furat, ori vreau
Să-mi văd copiii mâine cerșetori!

ADAM (Ridicându-se.)

Cum îndrăznești?

LUCIFER

Dă-i pace,-i dobitoc!

ADAM

Să mergem deci, să nu ne mai uităm
Cum poți să schimbi pe om în animal.

LUCIFER

A, vezi, aici e ce-am căutat de mult,
Aici petrecem bine, nu ne pasă...
Vezi zarva asta, râsetul sălbatec
Și flacăra desfrâului nebun
Ce-aprinde-obrajii... Clipe de uitare...
Se-ngroapă-n ele-o lume de mizerii, -
Nu-ți place-aici?

ADAM

Pe mine mă scârbesc.
(Au ajuns la dansatori. Doi cerșetori vin certându-se.)

PRIMUL CERȘETOR

E locul meu. Eu am permis aici.

AL DOILEA CERȘETOR

Îndură-te! Altfél mă prăpădesc,
Nu mai lucrez de două săptămâni.

PRIMUL CERȘETOR

Așa? Nu ești, deci, cerșetor în lege.
Să pleci, că chem poliția... Vezi, hoțul...
(Al doilea cerșetor dispare, primul ocupă locul.)
Pe rănilor din trupul lui Hristos,
Boieri, dați milă celui oropsit!
(Un soldat smulge dansatoarea din brațele unei calfe.)

SOLDATUL

Mârlane,-n lături! Crezi că și tu numeri
Ceva?

CALFA

O simți, de nu-mi dai crezământ!

A DOUA CALFA

Hai, lasă-l, frate, feri din drumul lui;
Cu el e-acum puterea.

PRIMA CALFĂ

Dar atunci
De ce ne mai batjocorește? Suge
Destul, ca lipitorile, cu-ai lui.

O COCOTĂ (Cântând.)

Si din gheară de balaur
S-au furat mere de aur,
Azi balauri nu mai sunt,
Dar sunt mere pe pământ,
Numai prostul le privește,
Să le rupă nu-ndrăznește!
(Se lipește de un tânăr.)

LUCIFER (Cu ochii pierduți la cei ce petrec.)

Îmi place, vezi, cochetăria asta.

Să-și poarte-n lume cel bogat comoara.
Zgârcitul stă pe lada lui de fier -
Ce-mi pasă-n ladă aur e sau zdrențe?
Vezi colo-n colț un băiețandru! Uite
Ce mișcătoare-i gelozia lui!
Își teme fata, oriunde se uită!
Pricepe el cât preț e-n clipa asta
Și bine știe, dar puțin îi pasă,
Că mâine alte brațe o cuprind.

ADAM (Unui lăutar.)
De ce-ți bați joc de meserie, frate?
Îți place ție cântecul tău? Spune!

LĂUTARUL

Nu-mi place! Nu! E-un chin nemărginit
Să-l cânt de veci și să mă uit la ei,
Cum toți petrec și-l chiuiesc din nou!
Și-n somn i-aud! Dar ce să fac? Nu știu
Alt meșteșug și trebui' să trăiesc.

LUCIFER (Tot adâncit în contemplație.)
Nici nu credeam să fie tineretul
Așa-nțelept în judecata lui.
Fetița stie că nu-i cea din urmă
Clipa de azi ce-și dăruie plăcerii,
Și ochii ei, cât stă îmbrățișată,
Își caută un nou iubit. Copii!
Voi imi stârniți atâta bucurie,
C-așa, zâmbind, munciți toți pentru mine.
Păcatul și mizeria vă dau,
Din partea mea, drept binecuvântarea!

CALFA A DOUA (Fredonând.)

Am muncit o săptămână;
Astăzi cu paharu-n mână
Și cu fata stau la masă,
Nici de dracul nu-mi mai pasă!
(Se aud acordurile finale ale unei muzici bisericești. Eva ca o fată de burghez, cu o carte de rugăciuni și cu un buchet de flori în mână, vine de la biserică, cu mama ei.)

UN VÂNZĂTOR

Pe aici, pe-aici, frumoasă domnișoară,
Vă vindem bun și ieftin, ca la nimeni!

AL DOILEA VÂNZĂTOR

Nu-l credeți, nu! Înșală la cântar!
Și marfa-i veche!' Ncoace, domnișoară!

ADAM

A, Lucifer, mă ții aici, în colț,
Când fericirea trece întrupată
În fața mea și-n drumul ei dispare!

LUCIFER

Așa ceva nu-i lucru tocmai nou.

ADAM

De la-nchinare vine... Ce frumos...

LUCIFER

A fost să vadă și s-o vadă.

ADAM

Gluma

Ți-e rece, vezi, nu poate s-o atingă.
Pe buze are încă rugăciunea.

LUCIFER

Te pocăiești... Te văd și credincios...

ADAM

Prostii! Oricâtă gheață port în suflet
E vina mea. Dar într-un sân de fată
Prejudecata de demult o cer,
Această sfântă, veche poezie,
Un imn uitat al vremurilor duse,
Polenul scump al florilor...

LUCIFER

Arată-mi,

Deci, unde-i acest petec rupt din cer?
Căci nu vei cere să-ți ghicească dracul
În orice clipă gustul. E de-ajuns
Să-l îplinească!

ADAM

Ar putea să fie
Altcineva decât această fată?

LUCIFER

Așa gândește gheunoaia, când
Un vierme-a prins în zbor; privește-n jur
Cu-atâta grijă, crede că pe lume
E cea mai bună bucătura ei,
Iar porumbielul stă scârbit! Și omul,
Norocul lui el singur și-l clădește,
Adese,-acolo unde altul vede
Un iad...

ADAM

Ce demnă feciorie văd!
Nici să m-aproprii nu-ndrăznesc!

LUCIFER

Curaj,
Ești oaspe vechi doar la femei, gândește
Că și ea se va vinde-odată...

ADAM

Taci!

LUCIFER

Poate mai scump ca altele...
(Un tânăr se apropie sfios de Eva și-i întinde o inimă de turtă dulce.)

TÂNĂRUL

Primiți,
Vă rog, un mic cadou de bălci; vi-l dau
Din inimă!

EVA

Artur! Nu ne-ai uitat, ești bun.

[MAMA]

Nu ne-am văzut de mult! Treci pe la noi!
(Vorbesc încet. Adam se uită enervat, până pleacă tânărul.)

ADAM

Acest copil ar fi să stăpânească
Ce sufletul meu veșnic a dorit?
Cum își șoptese în taină... Cum zâmbesc...
Îi face semn acum... Ce chin, ce chin...
Vreau să-i vorbesc!
(Se apropie de Eva.)

MAMA

Părinții lui Artur
Cu stare sunt, e drept, dar nu se știe
Cu ce ochi văd ei legătura voastră.
Rivalul lui să nu-l nesocotești, -
Acel ce azi ți-a oferit buchetul.

ADAM

Îngăduiți să vă conduc la drum;
N-aș vrea să suferiți în îmbulzeală.

EVA

Ce-obraźnicie!

MAMA

Domnule, în lături!
Nu cumva crezi că fata mea primește
Cuvinte dulci din gura orișicui?

ADAM

Ce-aș spune alta? Așa am visat eu
De-atâtea ori femeia-ideal!

MAMA

Puteți visa tot ce poftiți, dar sigur
Că n-au s-ajungă farmecele fetei
Pe orice mâini de cerșetor...
(Adam stă tulburat, o țigancă bătrână se apropie de Eva.)

ȚIGANCA

Vai, Doamne!
Minunea lumii, scumpă domnișoară,
Arată-mi mâna mititică, albă,
Să-ți spun ce fire îți urzesc norocul.
(I se uită în palmă.)
A, văd un mire mândru... Și-i aproape...
Copii frumoși... Avere... Sănătate...
(I se dă bacșiș.)

LUCIFER (Arată spre Adam.)

Ce zici de soarta prietenului meu?

ȚIGANCA

Nu văd prea bine: funia sau foamea...

ADAM (Către Eva.)

De ce m-alungi așa? De ce? Eu simt
Că inima ți-a fost ursită mie...

EVA

De ce-l lași, mamă?

MAMA

Am să chem gardistul,
De nu te duci!

EVA

Se cumințește, poate;
La urma urmei rău nu ne-a făcut.
(Trec înainte.)

ADAM

Te-ai risipit, deci, sfântă poezie,
Te-ai dus de tot din proza-acestei lumi?

LUCIFER

Nu! Nu s-a dus! Doar inima de turtă
Și florile și dansul și frunzișul...
Ce sunt? Nu fi atât de-alegător,
Rămân încă pe seama ta iluzii...

ADAM

Ce preț mai au când pofta de câștig
Le-nhață-acum în gheara ei murdară
Și nicăieri nu mai vedem înaltul...

LUCIFER

Îl mai găsești pe băncile de școală
Ce nu cunosc gospodăria vieții...
Vezi, vin aici câțiva fărtați...
(Câțiva studenți vin în plimbare.)

PRIMUL STUDENT

Băieți,
Fiți veseli azi, ne-am scuturat de praf!
E timpul să gustăm ceva...

AL DOILEA STUDENT

La câmp!
Mi-e scârbă de oraș, de negustori,
De rânduiala lor...

AL TREILEA STUDENT

Ce ziceți, oare,
Să ne luăm cu cineva la harță?
E și cu haz, și chiar mai bărbătește!

PRIMUL STUDENT

Din brațele acestor mercenari
Să smulgem fete, le facem tărăboi.
Fugim cu ele repede-n pădure.
Parale-avem de muzică și bere,
Și-n amintirea biruinței noastre,
Rumeni la mutră; suntem pân' diseară
Ca niște prinți...

AL PATRULEA STUDENT

E admirabil, da!
Să epatăm burghezii!

PRIMUL STUDENT

Mai aproape
Să strângem lanțul prieteniei noastre,
Să hoinărim cât mai avem răgaz,
Pân' patria ne va chema o dată,
Pe-un câmp mai nobil, sufletul...
(Pleacă.)

ADAM

Tot este
Și-un chip frumos în lumea asta stearpă...
Simt germenul unei vieți mai bune.

LUCIFER

O, vei vedea și ce-a rodit sămânța
Când a scăpat din praful de la școală.
Ca tinerii ce i-ai văzut acum
Au fost de mult și cei doi fabricanți.
(Doi fabricanți vin vorbind.)

PRIMUL FABRICANT

E în zadar! Ne-omooară concurența
Și prețul ieftin; eu am fost silit
Să mai slăbesc în calitate marfa.

AL DOILEA FABRICANT

Să scazi din plata zilelor de lucru.

PRIMUL FABRICANT

Nu pot! Și-acum sunt răzvrățiți. Se plâng
Că să trăiască nu-s în stare, căinii...
Și este ceva-n tânguirea lor.
Dar cine-a spus că trebui' să se-nsoare
Și cine-a zis să facă opt copii?

AL DOILEA FABRICANT

Să-i strângem, deci, mai bine, să-i oprim
La fabrică și noaptea jumătate.
Le-ajunge restul să se odihnească,
Că altfel, știi, visează, și nu-i bine.
(Trec înainte.)

ADAM

De ce mi i-ai adus în drum? Ce scârbă!
Dar spune, unde s-a pierdut fetița?
Acum arată-ți, Lucifer, puterea,
Fă să m-asculțe!

LUCIFER

Crezi că Lucifer
Își spulberă puterile pe fleacuri?

ADAM

Dar fleacul tău e pentru mine-o lume.

LUCIFER

Să fie, deci! Dar trebui' să-mi urmezi,
Să-ți țarmurești simțirile, să minți...
Va fi a ta! Răspunde, cum te-ntreb!
(Tare, ca să fie auzit de țiganka de la spatele lor.)
Vedeți, mylord, cât e de neplăcut,
Când te cobori necunoscut în gloată -
Ne poticnim de noi și noi insulte.
De-ar ști-mprejur că azi patru corăbii
Din India ne ancorează-n port,
Le-ar fi altfel primirea...

ADAM

Cred și eu...

ȚIGANCA (Aparte.)

A... vând cu preț descoperirea asta.
(Către Adam.)
V-am pedepsit cu profeția mea,

Căci ați dorit să rămâneți ascuns.
Dar nu sunt taine pentru mine, eu
Am legământ statornic cu Satana.

LUCIFER (Aparte.)
Auzi, strigoaia! Ea ne mai lipsea.

ȚIGANCA
Chiar azi sosesc corăbiile-n port,
Dar, uite, am o veste și mai bună,
Un îngerăș de fată-ți poartă gândul.

ADAM
Cum s-o câștig?

ȚIGANCA
De mult e câștigată.

ADAM
M-a refuzat.

ȚIGANCA
Tocmai de-aceea. Vine
Curând aici, o clipă și-ai să vezi...
Dar să nu uiți că ți-am vestit norocul.
(Pleacă.)

ADAM
Vezi, Lucifer, te-ntrece baba.

LUCIFER
Eu
Nici nu-i contest strălucitorul merit,
Azi ea-mplinește rostul meu în lume.
(Într-o căruță, în sunet de trompete, înconjurat de mulțime, apare un șarlatan și se oprește în mijlocul scenei.)

ȘARLATANUL
În lături toți! Dați cinstea ce se cade
Unui moșneag ce l-a albit știința,
Pân' ce-a săpat cu rară străduință
Comorile ascunse-ale naturii.

ADAM
Cine-i acest nebun?

LUCIFER

Știința e.
Ca să trăiască, s-a făcut paiață...
E tot cea veche... de pe vremea ta,
Decât acum e chiotul mai mare...

ADAM

Eu n-am trecut măsura... Ce rușine...

LUCIFER

Nu-i vina lui. El n-are ce să facă,
Se teme, biet, și n-ar dori s-ajungă
Să i se scrie tristul epitaf:
Ex gratia speciali,
Mortuus in hospitali.
Când, ani întregi jertfindu-și pentru alții,
Cere răsplata hărniciei lui.

ȘARLATANUL

Eu m-am trudit spre binele mulțimii
Și azi v-aduc invențiile mele:
Într-un borcan am elixirul vieții,
Ce-ntinerește schilavi și bătrâni.
Îl cunoșteau odată faraonii.
Aici e apa vie-a lui Tancred,
Aici cosmeticul Elenii,-aici
Astrologie, vine de la Kepler...

ADAM

Auzi ce vinde! Se-afundă în trecut,
Când noi cătam lumina-n viitor...

LUCIFER

Nicicând nu vezi prezentul respectat.
Nu-i nimeni geniu în halat. Abia
La zece ani de după cununie
Tu știi și poți să spui într-adevăr
Câte pistrui are nevasta ta.

ȘARLATANUL

Hai, cumpărați! N-o să vă pară rău.
Acest prilej nu-l mai aveți nicicând.

DIN MULȚIME

Aici! Sunt lucruri de folos... Eu cumpăr.
Vai, ce noroc, ce scule minunate.

LUCIFER

Ei vezi, nu crede nimeni în minuni
Și totuși toți se-nghesuie la marfă.
(Eva revine cu mama ei, în urma lor țiganca șopotind.)

EVA

Vorbe de clacă, îl cunoaștem doar!

ȚIGANCA

Să n-am noroc dacă vă mint... Atâta
Te-a îndrăgit boierul, că chiar azi
Te-ar face, zău, ibovnică. Ce casă!
Trăiești ca o prințesă, domnișoară:
Teátru, dans, trăsuri cu patru cai...

MAMA

Mai bine e, când stai să socotești,
Decât să văd cum mi te stingi nevastă
Într-o mansardă proastă, de cizmar.

ȚIGANCA

Uitați-vă! Cu ochii cum vă cată!

EVA

Destul de rău că nu ne vede încă
Mâini albe are! Da, pare-un boier.

MAMA

Nici soțul lui, da, mie nu-mi displace,
Deși e șchiop și nasul e cam strâmb,
Dar ce cinstit bărbat... puțin mai mătur.
Plec, fata mea. Tot e mai bine, cred,
Dacă vă las, o clipă-două, singuri.

ȚIGANCA (Lui Adam.)

M-a ascultat... Vezi, vine mititica...

ADAM

Da, zbor la ea... A, ce plăcere...

ȚIGANCA

Dar,
Cine-a făcut treaba nu se uită.

LUCIFER (Îi dă bani.)

Ține,

Sunt de la soțul meu, el îți dă banii,
Iar eu o mică strângere de mână.

ȚIGANCA (Țipând.)
Uf! ce mână tare!
(Pleacă.)

LUCIFER
I-ai simți fiorul,
De-ai fi, babo, ce vrei să pari!

EVA (Către Adam.)
Puteți,
Un cosmetic, din câte se îmbie,
Un mic cadou de bălci să-mi cumpărați?

ADAM
Pe fața ta e vraja frumuseții
Fără pereche... Ce-aș putea să-ți dau?
(Șarlatanul trece înainte.)

EVA
Ah, ce gentil...

ADAM
De ce vrei să-ți bați joc?
Mărgăritare, diamante scumpe
Voi atârna la gâtul tău frumos.
Nu doar c-aș vrea să-l mai împodobesc,
Ci fiindcă nu-i mai potrivit altar
De strălucire...

EVA
Știu un argintar,
Dar prea e scump pentru-o sărmană fată.

ADAM
Hai să-l vedem.

LUCIFER
Eu cred că-i în zadar.
Cu mine am odoare prețioase.
(Îi dă bijuteriile, pe care Eva le privește și încearcă.)

EVA
Vai, ce minune... Cum m-or pismui!

ADAM

Inima asta nu vreau s-o mai văd...

EVA

Pot s-o arunc, dacă ești contra ei.
(O aruncă.)

LUCIFER

Prea bine, eu o calc.
(Calcă pe ea.)

EVA

Ce e, ce e?
Un glas aud, un țipăt mi se pare.
(În dubă duc un condamnat de-a lungul scenei; mulțimea se grămădește pe urma lui.)

DIN MULȚIME

Să ne grăbim! Ți-am spus cât e de laș.
Hai după el! Ș-acum e îndărătnic!

[ADAM]

EVA

Azi spânzură! Ce bine-i c-am venit!
Haidem și noi! Spectacolul te mișcă.
Și-i bun prilej să-mi vadă bogăția.

ADAM

Dar ce-a greșit nenorocitul?

EVA

Nu știi!

LUCIFER

E tot atât, dar dacă vreți, v-o spun:
Lucra de mult în fabrici, la Lovél,
Otravă-i plumbul, asta înghițea,
Până-a ajuns deunăzi la spital.
Nevasta lui a cunoscut mizeria
Și, vezi, băiatul, tânărul Lovél
Era frumos și-avea inimă bună...
S-au întâlnit și totul au uitat.

PRIMUL MUNCITOR

Fii vesel, frate! Mori ca un martir.
Rămâne-n veci cu noi numele tău.

LUCIFER

Când i-a trecut, n-a mai găsit femeia,
Nici locul lui; cerea muncă-n zadar.
S-a răzvrătit, a îndrăznit să strige, -
L-a palmuit băiatul lui Lovél,
Lui i-a căzut în mână un cuțit...
Acum îl duc... A înnebunit bătrânul
Lovél...

(La ultimele cuvinte, vine bătrânul Lovel, călcând cu gravitate de nebun.)

LOVEL

Tu minți! Eu nu-s nebun! Tu minți!
N-aud ce-mi spune sângele ce-a curs?
Vă dau; vă dau comoara mea întreagă,
Dar faceți voi să amuțească rana!
De nu, mai bine vreau să fiu nebun!...

AL TREILEA MUNCITOR

Te-om răzbuna noi, nu te teme tu!

PRIMUL MUNCITOR

Ridică-te, căci ei sunt păcătoși...
(Condamnatul trece înainte, cu suita lui.)

ADAM

De ce-mi apari, vedenie grozavă?
De unde știu eu care-i vinovatul?
Ori poate lumea singură-i de vină,
Păcate cresc din putregaiul ei...

LOVEL

Da, lumea e... Îți dau comoara mea,
Dar să n-aud cum mă tot strigă rana.

EVA

Haidéți, haidéți, că nu mai este loc!

ADAM

A... Fie-mi soarta binecuvântată
Că nu m-a pus judecător pe mine.
E-așa ușor la masă legi să scrii,
Așa degrabă judecă pripiții...
Dar cât de greu e după ce-ai pătruns
În tainele inimii ascunse...

LUCIFER

Nu s-ar sfârși, cu-asemenea principii,
Nici un proces... Nu făptuiește nimeni
Păcatul lui din dorul de păcat...
Cuvânt de drept găsește chiar și dracul
Și fiecare crede-n dreptul lui...
Județul taie nodul încurcat,
A cărui fire mii de filantropi
S-ar strădui zadarnic să dezlege...
(Au ajuns la Tower, unde într-o firidă stă atârnată o icoană sfântă.)

EVA

Să ne oprim o clipă, dragii mei,
Lângă icoană să-mi așez buchetul.

LUCIFER (Șoptind.)

Oprește-o! Altfel totul s-a sfârșit.

ADAM

Copil curat - eu nu pot s-o opresc.

EVA

De fată mică m-am obișnuit,
Când trec pe-aici, să nu uit de icoană;
Îmi cade bine... Sunt gata degrabă
Și întârzierea o punem la loc.
(Atârnă buchetul lângă icoană, dar florile se ofilesc imediat și juvaerurile schimbate în șopârle i
se desfac de la gât.)
Ce-i asta, Doamne sfinte?

LUCIFER

În zadar
Ți-am spus să bagi de seamă.

EVA

Ajutor!

ADAM

Ne vede lumea, dragă, fii pe pace,
Îți fac alt dar de mii de ori mai scump.

EVA

În lături! Ah! Mi-e groază. Ajutor!
Doi șarlatani de mână c-o strigoaie,
Au necinstit o fată cumsecade...
(Mulțimea se îngrămădește. Țiganca vine cu gardiștii.)

ȚIGANCA

Mi-au dat bani falși! Aci trebui' să fie,
Uite-i în palmă, s-au făcut mercur!

LUCIFER

Nu banul meu, e palma ta de vină!
Vin să plecăm! Nu-i de glumit, Adame!
(Dispar în Tower și, în vreme ce zarva și încurcătura se măresc, apar din nou în vârful turnului.)

ADAM

Iar înșelat... Credeam că e destul
Să spulber groaza vremii de demult
Și liberă întrecerea să dau
Puterilor... dar iată un șurub,
Care ținea-n picioare angrenajul,
Am dat în lături: simțul pietății.
N-am pus în loc șurub mai iscusit...
Ce-ntrecere-i, când unul are spadă
Și brațul gol îl are celălalt?
Ce libertate-i, când flămânzi o sută
Trebuie' să intre-n jugul unui ins?
Aci se luptă câinii pentr-un os...
În urma lor eu vreau societate,
Ce apără, în loc să pedepsească,
Și-ndeamnă,-n loc să sperie, cu forțe
Ce se-nfrățesc ajunge la izbânda
Din zile vechi visată de știință,
Când rostu-ntreg e străjuț de minte!
Da, va veni... o știu... o simt... mă duc
În lumea ei, Lucífer!

LUCIFER

Om nătâng!
Dar dacă tu, cu ochii îngrădiți,
Vezi numai zarva tulbure de jos,
Tu crezi că nu-i un legământ obștesc
Și nu-i sistem jos în atelier?
Privește dar cu ochi deschiși o clipă,
Să înțelegi ce muncă săvârșesc -
Dar pentru noi și nu pe seama lor!
(Se intunecă. Întreg bâlciul se grupează în mijlocul scenei, împrejurul unui mormânt deschis, la care sapa, dansează în jurul gropii și sar în ea pe rând, unii tăcuți, alții după ce-au spus câteva cuvinte.)

COR

Grăbiți cu sapele, grăbiți!

Măine-i târziu și n-am sfârșit,
Și vor mai trece mii de ani
Și tot nu-i lucrul isprăvit!
E leagăn și sicriu la fel,
Sfârșește azi ce-ncepe mâine,
Flămând e și sătul la fel,
Ce-ngroapă azi, învie mâine.
(Răsună clopotul cimitirului.)
Răsună clopotul de seară,
Noi ne-am gătit și vrem hodină,
Cei mâine-n zori din nou treziți,
La muncă-n urma noastră vină!

OMUL CU MARIONETE
Vândut-am lumii veselie,
Dar eu n-am râs la comedie!

CÂRCIUMARUL
Cu toți paharul v-ați golit,
Vă fie somnul liniștit!

FETIȚA CU FLORILE
Nu mai am flori, dar veți vedea,
Răsar din nou pe groapa mea.

ȚIGANCA
Toți viitorul vreți să-l știți
Și-nchideți ochii îngroziți...

LOVEL
Ce n-am găsit cu banii toți
Îmi dă mormântul de trei coți.

MUNCITORUL
Azi săptămâna s-a sfârșit,
Se culcă trupul istovit.

STUDENTUL
Mi-ați tulburat un vis frumos,
Am să-l visez acolo jos!

SOLDATUL
Mă socoteam viteaz, și-acum
O groapă mă oprește-n drum!

COCOTA

Beția, fardul mi s-au dus,
Va fi și jos cum a fost sus?

CONDAMNATUL

Rămâneți lanțuri pe pământ,
Căci alte legi acolo sunt...

ȘARLATANUL

Ne-am răzbunat cu toți pe rând,
Azi ne răpune-același gând.

EVA

Mi te deschizi prăpastie adâncă,
Dar noaptea ta, să crezi, nu mă-nfioară:
Îți dau doar praful ce-am cules în cale,
Ființa mea în tine nu coboară!
Cu dragoste și mândră tinerețe
Eu mă cufund în larga veșnicie;
Surâsul meu ca razele de soare
În suflete seninul reânvie.
(Aruncându-și în groapă vălul și hlamida, se înalță împrejmuită de slavă.)

LUCIFER

O știi, Adame?

ADAM

Eva! Te cunosc.

TABLOUL XII • În falanster

(Curtea unui minunat falanster, zidită în formă de U. Parterul ambelor aripi se desface în colonade. În dreapta, printre roțile mașinilor, se îndeletnicesc muncitori. În stânga lucrează un savant într-un muzeu unde sunt grămadite cele mai disparate obiecte de științe naturale, instrumente mecanice, aparate de astronomie, chimie și alte curiozități. Toți, aparținând aceluiași falanster, sunt îmbrăcați la fel. Adam și Lucifer apar din pământ în mijlocul curții. Ziua.)

ADAM

Ce țară e, ce neam, unde-am ajuns?

LUCIFER

Nu se mai știu aceste vorbe vechi.
N-a fost îngust hotarul unei *patrii*?

L-a zămislit prejudecata veche,
L-a apărat întrecerea haînă.
Pământu-ntreg e azi moșia largă.
Spre-un țel obștesc sunt oamenii tovarăși,
Iar peste buna viață-orânduită
Tronează-acum, în cinstea ei, știința.

ADAM

Iată,-idealul sufletului meu
S-a împlinit precum mi-a fost dorința.
De patrie, de-atâta-mi pare rău:
Putea trăi, socot, și-n rostul nou
Ideea, căci în pieptul omenesc
Trezește veșnic groază infinitul
Și-o stavilă își cere totdeauna!
Când se lărgește, pierde-n adâncime,
Se leagă de trecut și viitor,
Și teamă mi-e că lumea fără margini
Nu va trezi însuflețirea care
Mormintele părinților ne-o dau.
Acel ce varsă sânge pentru-ai lui,
Pentru prieteni, lacrimi dacă are.

LUCIFER

După cum văd, îți năruí idealul
Chiar înainte de-a-l vedea-ntrupat?

ADAM

Nu crede! Nu! Dar sunt nedumerit:
Ce gând va fi să strângă laolaltă,
Să-nchege iar întreaga lume largă,
Din nou să nască vechea-nsuflețire,
Eternul foc al bieteí noastre inimi
Stârnit din mii și sute de nimicuri,
Și-n loc de-atâtea lupte fără rost,
Să ne arate-o țință mai curată?
Dar, spune, unde ne găsim? Ce loc?
Ș-apoi mă du, vreau inima să-mi scald
În fericirea, după-atâta harță,
Răsplată dată omului trudit.

LUCIFER

Este-un falanster între multe alte,
Cămin pe seama omenirii noi.

ADAM

Ei, haidem, deci!

LUCIFER

Nu! Stai! Prea te grăbești.
Schimbăm doar masca mai întâi! Ce-ar fi
Să coborâm Adam și Lucifer.
Ne-ar contesta o groază de savanți,
Ori ne-ar închide grabnic sub retorte.

ADAM

Din nou cu fleacuri vrei să mă momești?

LUCIFER

Ce vrei? Așa-i în lumea mea de duhuri.

ADAM

Fă, deci, cum crezi, dar isprăvește grabnic!
(Lucifer îi travestește pe amândoi în tovarăși de falanster.)

LUCIFER

Jos pletele! Îmbracă haina asta.
Așa...

ADAM

Pe-acest savant să-l salutăm.

LUCIFER

Maestre, bun ajuns!

SAVANTUL

În munca mare
Să nu mă tulburi, n-am vreme de fleacuri.

LUCIFER

Ne pare rău, Noi suntem candidați
De maiștri în al miilea falanster,
Și faima ta ne-a pus pe drumuri...

SAVANTUL

Da,
Vi-e străduința vrednică de laudă.
O clipă pot să-mi întrerup lucrarea;
Dacă nu-mi scade în cazan căldura,
Materia îmi va-mplini voința.

LUCIFER

Vezi, nu mă-nșel. Și-n tine, scrutătorul
Ce-a ispitit și omul și natura,
Trăiește încă drojdia străveche
A vanității.

SAVANTUL

Să petrecem deci...
Dar care ram de studiu v-ați ales?

ADAM

Nu ne-ngrădirăm setea în vreo tagmă -
Vrem o privire peste tot.

SAVANTUL

Aici
Greșiți, căci rostul celor mari s-ascunde
În cele mici. Și sunt atâtea lucruri,
Iar traiul nostru știți cât e de scurt!

ADAM

Adevărat! Se cer și muncitori
Ce duc nisip și sapă bolovani,
Și fără ei nu se ridică zidul.
Dar ei se zbat rătăcitori în ceață
Și n-au habar la ce dau ajutor.
Întregu-l vede arhitectul singur;
Neiscusit o piatră să cioplească,
Creează totul ca un Dumnezeu.
E meșterul, deci, mare și-n știință.

LUCIFER

Bărbat ilustru, vezi de ce venim!

SAVANTUL

Bine-ați făcut, de-aceea vă cinstesc.
Ale științei-mbelșugate ramuri,
Înfățișând același organism,
Ne farmecă mai mult împreunate.

LUCIFER

Ca farmecul unei femei frumoase.

SAVANTUL

Cu toate-aceste, singură chimia...

LUCIFER

E simbolul de viață dătător.

SAVANTUL

Adevărat!

LUCIFER

Vorbind de matematici,
Alt învățat mi-a spus același lucru.

SAVANTUL

Din slăbiciune-oricine se socoate,
Cu mintea lui, un centru-n univers.

LUCIFER

Ce bine e că ți-ai ales chimia...

SAVANTUL

Sunt pe deplin încredințat, dar haideți
Să cercetăm muzeul... Pe pământ
Nu-i mai găsiți pereche. Dobitoace
Din depărtarea vremurilor moarte,
În exemplare bine preparate,
Se văd aici. Printre părinții noștri,
În vremea lor de barbari, erau mii,
Și împărțeau cu ei domnia lumii.
Pe urma lor trăiesc povești ciudate, -
Vezi, ăsta-a fost locomobil, se zice.

ADAM

E *calul*, biet, din neam corcit, sărmanul.
Altul era pe vremuri Al-Borak.

SAVANTUL

De-acesta spun că,-n prietenie, omul
Îl găzduia fără folos sau plată,
Și el ghicea, privind cu mulțumire,
Ce gând poartă stăpânul... Ba se zice
Că chiar păcatul lui și-a însușit,
Proprietatea-l ispitea, ce credeți?
Cu viața lui, se spune, c-o păzea.
E scrisă-n cărți povestea asta-ntreagă;
V-o dau și eu, dar fără crezământ.
Căci din trecut sunt nebunii o spuză
Ce ne-au rămas, ca basme moștenire.

ADAM

E *câinele*, și drept e tot ce-ai spus.

LUCIFER

Ia seama,-Adame! Ai să te descoperi.

SAVANTUL

Acesta-i sclavul omului sărac.

ADAM

Cum *bou*-i sclav de-a pururi la bogat.

SAVANTUL

Iat' regele deșertului...

ADAM

E *leul*,

Și tigrul, iată sprintena gazelă...

Ce dobitoace-au mai rămas pe lume?

SAVANTUL

Ciudat vorbești. La voi nu e tot astfel?

Trăiește ce-i util și tot ce încă

Știința n-a putut înlocui.

Trăiește oaia, porcul, dar nu crede

Că-n forma lor vulgară, de demult,

Cum le-a creat cu greșul ei natura:

Unsoare vie-i *unul, celălalt*

De lână și de carne-o masă. Ne slujesc,

Ca și cazanu,-n scopurile noastre.

Dar, precum văd, tu toate le cunoști.

Să trecem, deci. Aici sunt minerale:

Vedeți, enorm, un bulgăr de cărbune.

Vai, munți întregi erau odinioară

Și oamenii își adunau de-a gata

Ce din văzduh cu-atât amar de trudă

Topește azi știința. Țst metal

Se cheamă fier și, pân-a nu se pierde,

De aluminiu nu era nevoie.

Iat-o fărâcă: aurul. Grozav

De însemnat și fără de folos.

Căci pe când încă omu,-ntunecat,

Credea-n ființe puse peste fire,

Cu tainic rost mai tari decât ursita,

Credea și-n aur. Pe altarul lui

Jertfea și drept, jertfea și bunăstare,

Și tot ce-i sfânt, ca-n schimb să puie mâna
Pe-o fărmitură fermecată, căci
Pe preț de aur tot putea avea;
Minune, chiar și pâine...

ADAM

Mai arată
Și altele, căci toate le cunosc.

SAVANTUL

În adevăr, ești învățat, străine!
Să cercetăm deci flora de pe vremuri.
Aicea, vezi, păstrăm noi trandafirul
Ce s-a deschis în urmă pe pământ.
La drept vorbind e-o floare fără rost.
Cu alte mii și sute de surate
Fura pământul spicelor de grâu,
Pentru copiii mari, o jucărie.
Un semn ciudat al vremilor apuse,
Cum lumea-atunci de glume se ținea,
Căci flori creșteau și-n suflete atunci...
Fugare chipuri, prinse-n poezie,
Se legănau în visuri mincinoase.
Își irosea zadarnic forța omul,
Lăsându-și ținta vieții-nțelenită!
Iată, păstrăm ca raritate două
Astfel de lucruri: Prima poezie.
Pe scriitor, în zilele de-atunci,
Când, năzuind cu-ncredere nebună,
Cerea cuvânt și omul singuratic,
Se spune că-l chema Omer. O lume-ntreagă
A-nfiripat, din arătări nătângi,
Zicându-i Hades. Fiecare rând
L-arn desmințit de mult. Aici avem
Agricola de Tacit, o icoană
De râs și totuși vrednică de milă,
Din perioada epocii barbare.

ADAM

Tot mai există-aceste foi răzlețe?
Un testament din zile mari. Și nu pot
Să-nvâlvoreze-o flacăra târzie
Și dor de fapte-n piept de epigoni,
Să prăbușească meșteșugul vostru?

SAVANTUL

Prea bine vezi! Am înțeles și noi
Primejdia veninului ce-ascund.
De-aceea nu le-ngăduim citirea
Decât la oameni consacrați, științei,
Trecuți de anii șasezeci.

ADAM

Dar doica,
Cu minunate cântece de leagăn,
Nu mai sădește-n inima plăpândă
Visări?

SAVANTUL

A, da. Dar doicile, la noi,
Le spun ecuații pruncilor de sân,
Ori pun probleme de geometrie.

ADAM (Aparte.)

Călăilor! Și nu vă este groază
Cea mai frumoasă vârstă s-o furați,
Sărmane inimi?

SAVANTUL

Mergem mai departe.
Ce curioase instrumente-aici,
Cu forma lor artistică. Acesta
Se cheamă: *tun*. Inscripția-i ciudată:
Ultima ratio regum. În ce chip
Se folosea, azi nu mai știm. Iat' *spada*,
Unealtă numai pentru moarte. Cine
Lovea cu ea, n-avea nici o pedeapsă.
Acest tablou, de mână e lucrat,
Poate-a-nghițit o viață jumătate,
Și, spune, vezi, un basm fără-nțeles.
Azi săvârșește soarele-acest lucru
Și munca lui nu minte, cu credință
Slujește-o țintă bine hotărâtă.

ADAM (Aparte.)

Dar arta unde-i? Sufletul s-a dus...

SAVANTUL

Sunt tot obiecte vechi și fără noimă,
Copilăroase. Floare vezi pe ceașcă,
Pe scaune, iată, câte-un arabesc:

Risipa mare-a trudei omenești.
La fel e apa-n orișice pahar
Și orice jilt la fel îți dă odihnă.
Mașinile le-nfăptuiesc aceste
În cea mai simplă și firească formă.
Iar rostul lor croit înțelepțește
Tu l-ai pătruns, când știi că lucrătorul
Ce pregătește astăzi un șurub,
Viața-ntreagă-aceeași muncă face.

ADAM

De-aceea nu-i viață creatoare
Maestrul să-si întreacă-n iscusință!
Cum ar putea cereasca zămislire
Să și-o-nfiripe-n drumul ei ideea?
Când, vrând să lupte, își îndreaptă ochii
În lumea asta goală-orânduită:
Nici farmecul primejdiei nu-l simte
Și nici o fiară nu-i pândește calea.
M-a amăgit, deci, și știința... Simt
Că-o urâcioasă școală de copii
Mi-a hărăzit în locul fericirii...

SAVANTUL

Nu-i oare azi frățietate? Duce
Vreo lipsă omu-n năzuința lui?
În adevăr, s-ar cuveni pedeapsă
Acestor vorbe...

ADAM

Spune-mi, dar, ideea
Ce strânge-acest popor într-un mănunchi
Și-nsuflețește, dând aceeași țință.

SAVANTUL

Ideea e puțința de-a trăi.
Când omu-ntâi în lume s-a ivit
Pământul tot era cămară plină.
Era destul ca mâna să-și întindă
Și orice poftă-și împlinea de-a gata.
El cheltuia deci fără socoteală;
Ca viermele în caș, prins de beție,
Din fantezii și mii de ipoteze
Își făurea îndemn și poezie.
Noi, azi, ajunși la ultima bucată,
Vom fi zgârciți, căci cașul e pe gata

Și prea ușor ne prăpădim de foame.
Vezi, soarele, în patru mii de ani
E-un glob răcit și nici un fir de iarbă
Nu va rodi pământu-ntreg atunci.
Patru milenii, deci, atâta timp
Avem puțința să-l înlocuim.
E, cred, de-ajuns pentru știința noastră.
Doar apa e mijloc calorifer:
Din multele materii oxidate
Păstrează focul cel mai priincios.
Misterele din organismul nostru
Nu peste mult vor fi descoperite.
Chiar bine e că-aici ne-aduse vorba,
Căci cât pe-aci era să-mi uit retorta -
În acest sens e străduința mea.

LUCIFER

Îmbătrânește omul, dacă astăzi
În alambic vrea să-și închidă gândul
Și forța lui de organizator.
Chiar de ți-ai duce planul la izbândă,
Trezești un monstru, o idee mută,
O dragoste legată de-un cadavru;
Ființă dezmințită de natură,
Fără potrivnic, fără de-nrudire,
Când n-are cărmă-n fiecare ins.
Și rostul ei de unde-și împrumută,
Închisă de suflarea din afară,
Cu traiul ei ferit de suferință,
Născându-se sub sticla ta îngustă?

SAVANTUL

A, uită-te cum fierbe, cum lucește
Și forme noi cum tremură răzlețe,
Sub sticla caldă, fără greș închisă.
E potrivită azi și reacțiunea
Și înrudirea chimică. Mă-ascultă
Materia în voia mea supusă.

LUCIFER

Maestre, eu te-admir, dar nu-nțeleg.
Poți face tu materii înrudite
Să nu s-atragă, iar cele opuse
Să le silești să nu se mai respingă?

SAVANTUL

Ce fleacuri spui! Între materii doar
E veșnică această lege.

LUCIFER

Bine,
Dar spune-mi drept, pe ce se-ntemeiază?

SAVANTUL

E legea-așa, fiindcă este lege.
Experiența ne arată astfel!

LUCIFER

Tu, precum văd, aprinzi sub oală focul -
Natura face toate celelalte.

SAVANTUL

Dar eu cu sticla-i limitez hotarul
Și-o smulg când vreau din umbra tăinuită.

LUCIFER

Dar până-acum nu văd un semn de viață.

SAVANTUL

Îl vei vedea. Eu, care-am ispitit
Tot organismul, tainele lui toate,
Și-am disecat de mii de ori viața...

ADAM

De-a pururea ai pescuit un stârv.
Căci, vezi, știința schiopătează-n urma
Experienței proaspăt câștigate,
Asemeni trubadurului de curte
Ce vitejia regelui o cântă,
Dar n-are dar s-o poată profeți.

SAVANTUL

Vă bateți joc? Cum nu-nțelegeți voi
Că o scânteie-mi poate da viața?

ADAM

Dar, spune-mi tu, de unde iei scânteia?

SAVANTUL

Un pas mai am. Atâta mi-a rămas.

ADAM

Dar cel ce pasu-acesta n-a făcut,
N-a isprăvit nimic, nimic nu știe.
Toți ceilalți pași s-au depănat în curte
Și unul singur duce la altar.
Va fi vreun om să facă acest pas?
(În acest timp, fumul ce plutește deasupra retortei se îngrămădește și tună.)

GLASUL SPIRITULUI PĂMÂNTULUI (Din fum.)

Nu! Nu va fi! Căci alambicul vostru
Mi-e prea îngust și mi-e prea larg. Doar tu
Mă știi, Adame, alții nu mă știu.

ADAM

Ai auzit un glas de duh? Privește,
Privește, om neputincios și mândru:
Cum te măsoari cu cel ce sus plutește?

SAVANTUL

Ai nebunit. Știi că mă pui pe gânduri?
(Alambicul crapă, spiritul dispare.)
S-a spart retorta. Opera mea mare
Pot s-o încep din nou acum. În clipa
Când prevedeam chiar ținta împlinită,
Un fir de păr, o întâmplare oarbă,
Cu taina ei din nou mă-oprește-n drum.

LUCIFER

Ursită se chema odinioară
Și nu era mai rușinos să cazi
De pumnul ei, ca de-ntâmplarea oarbă.
Ce-nseamnă asta?
(Se aude un clopoțel.)

SAVANTUL

Munca s-a sfârșit.
E ceasul de plimbare. De prin fabrici
Și de la câmp se-ntorc. Sunt pedepsiți
Cei ce-au greșit și tot acum se-mpart
Neveste și copii. Putem să mergem,
Căci am de lucru.
(În rânduri lungi, vin bărbați, în altele femei, câteva cu copii, între ele și Eva. Cu toții fac cerc în
mijlocul curții; un moșneag pășește în fața lor. Adam, Lucifer și savantul vin în față, lângă,
muzeu.)

MOȘNEAGUL

Numărul treizeci!

LUTHER (Ieșind din rând.)

Aici!

MOȘNEAGUL

Din nou cu foc fără măsură
Ai încălzit cazanul. Cum văd eu,
Pe tine patima nebună te îndrumă
S-arunci întreg falansteru-n primejdii.

LUTHER

Cine-ar putea ispita să-și înfrâne,
Sălbateca materie când urlă
Și-n limbi de foc asupra-i se revarsă?
Când crește-n drum și vrea să te strivească,
Tu stai senin și-o întărești în clocot
Știind că poți avântul să-i supui.
Vai, nu cunoști a focului ispită,
Tu, care doar sub oală l-ai văzut.

MOȘNEAGUL

Ești prea-ndrăzneț. Azi să-l lipsiți de prânz.

LUTHER (Pleacă.)

Dar mâine iar îl întăresc din nou.

ADAM

Ce văd? De mult cunosc pe-acest bărbat.
Îl cheamă Luther.

MOȘNEAGUL

Două sute nouă!

CASSIUS (Ieșind din rând.)

Prezent!

MOȘNEAGUL

Îți spun acum a treia oară:
Tu din senin cați pricini și bătaie.

CASSIUS (Retrăgându-se.)

Cum din senin? Fiindcă nu mă plâng?
E laș acel ce cere ajutor

Când are brațe! Ori mi-a fost dușmanul
Mai slab? De ce nu s-a împotrivit?

SAVANTUL

Tăcere! Forma craniului tău
Nu-ndreptățește-ndemnurile rele,
Căci fără greș și nobilă se pare.
Dar n-ai astâmpăr! Sângele tău fierbe.
Să-l vindecăm pân' se-mblânzește.

ADAM

Cassius!

Nu-l mai cunoști pe cel ce la Filippi
Ți-a fost tovarăș... Pân-acolo deci
Poate cădea orânduiala stearpă,
Încât un piept așa măreț să-i pară
O stavilă, să nu-l mai prețuiască?

MOȘNEAGUL

E patru sute-acum la rând.

PLATO

Aud!

MOȘNEAGUL

Tu iar din nou te-ai cufundat în visuri
Și vitele ce le-ai avut în pază
S-au răzlețit. Ca să fii treaz de-acum,
Ai să-ngenunchi pe boabe de porumb.

PLATO (Pășind încet.)

Să n-aveți grijă, voi visa frumos...

ADAM

A, Plato... Tu doreai societatea...
Și, drept răsplată, iată ce-ai ajuns.

MOȘNEAGUL

Să vie șaptezeci și doi.

MICHELANGELO (Iese din rând.)

Aici sunt.

MOȘNEAGUL

Dezordonat ți-ai părăsit și astăzi
Atelierul...

MICHELANGELO

Da, căci fac într-una
Numai picioare noi de scaun. Și-astea,
Cu forma lor netrebnică... De când
V-am tot rugat: lăsați-mă să schimb,
O urmă de podoabă să sculptez...
Nu mi-ați dat voie... V-am cerut atunci
Să-mi dați speteze să cioplesc... Zadarnic.
Eram aproape-n prada nebuniei
Când am fugit de chin... De meserie...

MOȘNEAGUL

Pentru stricarea ordinei, vei sta
Închis în casă-n ziua asta caldă.

ADAM

Michelangelo, Dumnezeu din tine
Ce iad simte când nu poate crea...
Câți cunoscuți zăresc în orice parte,
Suflete mari și forțe ancestrale...
Un dușman vechi, iat-un martir aici -
Îngust i-a fost acestuia pământul...
Azi sunt pitici și seamănă cu toții...
Cum i-a chircit cu măiestrie statul.
A, Lucifer, să mergem... Inima
Priveliștea n-o rabdă mai departe.

MOȘNEAGUL

Sunt doi copii ce-au împlinit azi vremea
În care-aveau de mama lor nevoie.
I-așteaptă azi obștescul pedagogiu.
Aduceți-i!
(Din rând iese Eva și încă o femeie, cu copiii lor.)

ADAM

Ce chip strălucitor!
Își are deci și lumea asta rece
Seninul ei?

LUCIFER

Nu mai plecăm, Adame?

ADAM

Nu, dimpotrivă, - acumă mai rămânem.

MOȘNEAGUL

Savantule! Le cercetează craniul

Copiilor!

(Savantul vizitează copiii.)

EVA

Vai, ce mă-așteaptă oare?

ADAM

Această voce...

LUCIFER

E de rând femeia.

Te mișcă ea pe tine, ce-ai gustat

Din buzele Semiramidei?

ADAM

Da,

Dar, vezi, atunci pe dânsa n-o știam.

LUCIFER

E basmul vechi ce-l spun îndrăgostiții.

Cu mintea lui socoate fiecare

C-a născocit el patima pe lume,

Că mai-nainte nimeni n-a iubit...

De mii de ani cunosc povestea asta.

SAVANTUL

Acest copil e bun de medic, celălalt

Va fi cioban.

MOȘNEAGUL

Haid', duceți-i de-aici.

(Pe copii vor să-i ducă. Eva se opune.)

EVA

Să nu-l atingi! Copilul e al meu.

Cine mi-l smulge sânului de mamă?

MOȘNEAGUL

Ce zăboviți? Luați-l!

EVA

Drag copil,

Inima mea cu sânge te-a hrănit.

Unde-i puterea-n stare să strivească

Această veche legătură sfântă?
Cum să te las și să te pierd pe veci,
Între cei mulți, iar ochii mei zadarnic
Cercetători, de-a pururi să te caute
În sute de străini de-același port.

ADAM

Stați, oameni buni! De-aveți voi ceva sfânt,
Lăsați copilul mamei lui...

EVA

Așa e!
Noroc să-ți deie Dumnezeu, străine!

MOȘNEAGUL

Încerci un joc primejdios, străine!
Dacă lăsăm din nou prejudecata
Familiei să-nvie, într-o clipă
Se năruie tot ce ne-a dat știința.

EVA

Ce-mi pasă de știința înghețată!
Să cadă-n fața glasului naturii.

MOȘNEAGUL

Ați isprăvit?

ADAM

De el să nu vă-atingeți.
O spadă văd acolo și vă-nvăț
Cum se-nvârtește...

LUCIFER

Vis răzleț, te-oprește!
(Pune mâna pe umărul lui Adam, care încremenește.)
Să simți puterea brațului ursit.

EVA

Copilul meu!...
(Cade. Îi duc copilul.)

MOȘNEAGUL

Femeile aceste
Sunt fără soț. Cine le vrea, să spună!

ADAM

Eu v-aş ruga...

MOŞNEAGUL

Savantul ce ne spune?

SAVANTUL

Bărbat aprins, femeie exaltată,

Dau neam corcit, nu-i bună-mperecherea.

ADAM

Nu pot s-o las, dacă mă vrea...

EVA

A ta sunt,

Bărbat cinstit, cu inimă...

ADAM

Femeie,

Cu tot pojarul inimii te vreau!

EVA

Da, şi eu simt că-n veci te voi iubi...

SAVANTUL

E-un caz de nebunie! E ciudat

Să vezi, în veacul nostru de lumină,

Cum spectri din trecut se mai ivesc.

E fenomenul curios... De unde-i?

ADAM

Din paradis o rază-ntârziată...

MOŞNEAGUL

E regretabil.

ADAM

Nu vă fie milă.

E-atât de dulce nebunia noastră,

Şi nicidecum trezia nu v-o vrem.

Doar tot ce-a fost pe lumea asta sfânt,

Tot ce-a fost mare,-a fost o nebunie

Ce n-a-ncăput în marginile minţii.

Un glas de duh din sfere mai curate

Lin tremură, ca o cântare blândă,

Coboară-acum spre noi drept mărturie

Că ne-nrudim... Că amândoi alături
Disprețuim țărâna și căutăm
Un drum spre orizonturi mai înalte.
(Îmbrățișează pe Eva.)

MOȘNEAGUL
Ce-i ascultăm? Degrabă la spital!

LUCIFER
Haid' repede! Călătorim, Adame!
(Se cufundă.)

TABLOUL XIII • În haos

(Haosul. În depărtare se vede un sector de pământ, micșorându-se din ce în ce, până ce dispare între stele. Ceață care se întunecă, până devine beznă. Adam, moșneag, zburând cu Lucifer.)

ADAM
Ăst zbor nebun, răspunde-mi, unde duce?

LUCIFER
Nu te-ai dorit tu, dezbrăcat de humă,
În sfere-nalte să pătrunzi, acolo
Unde spuneai că glas de înrudire
De la un duh ai deslușit...

ADAM
E drept,
Dar nu-mi credeam atât de rece calea.
Pustiu e tot, și-atâta de străin,
Ca drumul unui făcător de rele...
Două simțiri în pieptul meu se luptă:
Eu văd ce-ngust e lutul care-nchide
Pornirea mea de zbor în alte lumi.
Aș vrea să scap din cercul lui, dar, vai,
De dor eu plâng, căci doare despărțirea.
Ah, Lucifer! Privește înapoi...
Întâi pierdurăm florile din ochi,
Apoi frunzișul tremurat din codri;
Priveliștea - atât de colorată -
Îmi pare-acum pustie, fără rost.
Ce ne mișca, s-a șters în drum, și stânca
Pare zgulită-n mușunoi nătâng...

Iar norul plin de trăsnet, socotit
De cei de jos un glas sfințit din cer,
S-a subțiat în aburi nevoiași...
Unde-i întinsul mării care urlă?
Un petec sur pe globul ce, rotind,
Se pierde-acum în droaia de tovarăși...
Aci a fost întreagă lumea noastră...
O, Lucifer, și ea s-a dus... și ea...
Răspunde-mi, oare trebuia s-o pierdem?...

LUCIFER

Se schimbă tot, privit din înălțime.
Întâi se pierde farmecul, apoi
Mărimea, forța, până ce rămâne
Temeiul rece îngrădit în cifre.

ADAM

În urma noastră stelele rămân
Și nu simt țintă, stavilă nu simt.
Ce prețuiește viața fără luptă,
Fără iubire?... Înghețăm, Lucifer!

LUCIFER

Dacă-i sfârșită vitejia ta,
Să coborâm la jocul din țărână!

ADAM

Eu nu ți-am zis! Eu vreau tot înainte!
Până se rup, numai atât mă dor
Pripoanele ce de pământ mă leagă.
Dar, vai, ce simt? Răsufletu-mi se-oprește,
Putere n-am și mintea mi se-ncurcă.
Să fie-aievea basmul lui Anteu,
Ce doar atât putut-a să trăiască
Cât s-a atins de pravul pământesc...

SPIRITUL PAMÂNTULUI

Adevărat... Mai mult e ca un basm...
Tu mă cunoști, sunt duhul pământean;
În sufletul tău viața mea răzbate...
Vezi, pân-aici hotarul meu se-ntinde.
Tu vei trăi, de te întorci din drum,
Te prăbușești, de vrei să urci mai sus,
Ca viermele ce-n picurul de ploaie
Se zvârcolește... căci pe seama ta
Pământu-i acest strop...

ADAM

Zadarnic vrei
Să mă înfrici, eu te înfrunt... doar trupul
De mi-e al tău, cu sufletul rămân.
Nu au hotărâ ideea și-adevărul,
Ce mai întâi s-au plăsmuit ca lutul
În care dorm materiile tale...

SPIRITUL PĂMÂNTULUI

Biet muritor supus deșertăciunii!
Încearcă-te, și groaznic vei cădea.
Mai vechi socoți mirosul decât crinul
Și mai întâi e forma decât trupul?
Și după rază, soarele tu-l crezi?
De ți-ai vedea, vai, sufletul pribeag
În haosul fără hotărâ, cum cată
Un înțeles și-o formă de-ntrupare,
Cum se trudește în zadar, și-apoi
Cât de străin e-n toată lumea asta;
Cum stă prostit, nesimțitor în urmă, -
Te-ai îngrozi... Căci orișice cuprinzi
Și tot ce simți cu-a inimii bătaie
Nu e decât purcederea ascunsă
Ce-au hotărât o seamă de materii,
Căroră tu pământ le zici, și cari,
De s-ar schimba, și tu te-ai prăbuși...
Frumosul doar, urâtul și norocul
Și iadul tău, din duhul meu sunt smulse,
Și-mprejmuiesc moșia ta îngustă...
Ce-aici socoți tu adevăr etern,
E-n altă lume poate-o nebunie,
Și e firesc ce-ți pare utopie...
Povară nu-i, ființă nu se mișcă,
Idee-i poate aerul de-aici,
Și-i sunet poate raza de la noi,
Și planta noastră-acolo e cristal...

ADAM

Nu mă oprești. Mai sus, mai sus mă-ndeamnă
Azi sufletul...

SPIRITUL PĂMÂNTULUI

Adame! E aproape
Sfârșitul tău, întoarce-te-napoi.
Poți să ajungi puternic pe pământ,
Dar, desfăcând din cercul nostru mare

Ființa ta, nu-ndură Dumnezeu
De fața lui să te apropii. Cazi,
Căci fulgeră micimea ta...

ADAM

Și-apoi
Nu-mi strică moartea planurile mele?

SPIRITUL PĂMÂNTULUI

Vai, nu roști în țara mea de duhuri
Acest cuvânt al unei vechi minciuni:
De glasul lui s-ar îngrozi o lume...
Doar moartea ta pecete e, sfințită,
Și Dumnezeu o ține pentru sine.
Nici măruț rupt din al științei pom
N-a izbutit pecetea s-o desfacă.

ADAM

Eu o desfac...
(Zboară mai departe. Adam, cu un țipăt, încremenește.)
M-am prăpădit acum...

LUCIFER (Râzând.)

A biruit minciuna mea bătrână.
(Împinge pe Adam în haos.)
În haos dar pluti-va pe vecie
Păpușa asta, astrul nou, ce poate
Pe seama mea o viață va rodi...

SPIRITUL PĂMÂNTULUI

E fără vreme bucuria ta!
El altă lume-abia dac-a atins.
A, nu-i ușor din țara mea să scapi...
Te cheamă glas de-acasă, cunoscut,
Ridică-te, copilul meu...

ADAM (Venindu-și în fire.)

Din nou
Trăiesc... O simt... O simt... Căci iarăși sufăr...
Dar dulce e și suferința asta...
Căci groaznică-i nimicnicia morții...
Ah, Lucifer... Mă du iar pe pământul,
Pe martorul atâtor lupte sterpe,
Din nou să lupt, și fericit voi fi...

LUCIFER

Și tot mai crezi, de-atâtea ori înfrânt,
Că lupta nouă are vreun folos?
Că lupta nouă țința-ți împlinește?...
O,-n adevăr, ăst suflet de copil
Azi omul doar mai poate să-l păstreze...

ADAM

Nu mă atrag închipuiri nebune,
Eu țelul știu că n-am să mi-l ajung.
Dar nu-i nimic! Ce-i țința împlinită?
Sfârșit de luptă, moarte este țința,
Dar veșnică întrecere e viața
Si însăși lupta-i țința omenirii...

LUCIFER

În adevăr, frumoasă mângâiere...
De-ar fi măcar ideea luptei mare.
Dar mâine râzi de truda ta de azi;
Ce te-ndemna, o jucărie-ți pare.
În apăsarea libertății moarte
N-ai sângerat odat' la Chaeronea
Și-ai stat apoi, cu Constantin alături,
Domnia lumii să-i întemeiezi?
Nu te-a răpus martiriul credinței,
Ca, mai târziu, cu armele științei,
Credinței însăși dușman să-i ajungi?

ADAM

Adevărat, dar, orișicât de-ngustă,
M-a-nsuflețit de-a pururea ideea.
M-a ridicat, și sfântă deci a fost.
E tot atât... În formă de știință,
De libertate, poftă de mărire,
Sau dacă-n semnul crucii s-a ivit,
C-un pas a dus pe oameni mai departe.
Deci înapoi la luptă, pe pământ...

LUCIFER

Azi nu mai știi ce-a prevestit savantul
Ce-a socotit că-n patru mii de ani
Îngheață tot, și lupta se oprește...

ADAM

Așa ar fi, de ne-ar lipsi știința...
Dar simt și știu că noi vom birui.

LUCIFER

Și-apoi găsi-vei luptă și putere
În lumea ta ciudat meșteșugită,
Din teorii răzlețe-nfiripată,
Cum ai văzut-o-n drumul tău deunăzi?...

ADAM

Se schimbă tot și greșurile pier,
Răsar pe urma ținței împlinite
Alte idei, ce viața-mprospătează.
Dar noi pe veci să ne grijim pământul...
Mă du, mă du... Să coborâm degrabă,
Căci vreau să știu ce-nvățătură nouă
Mă va-ndruma pe drumurile ei,
Pe cel pământ nepieritor!...

LUCIFER

Să mergem!

TABLOUL XIV • În ținuturi de gheață

(Regiune acoperită de zăpadă, fără arbori. Soarele se vede printre zdrențe de nori, roșu, ca un glob fără raze. Printre cetini și brădui pitici, în fața unui bordei de eschimoși, Adam, un moșneag cu totul frânt, coboară de pe deal răzimat de toiag, împreună cu Lucifer.)

ADAM

Când s-o sfârși pustiul de zăpadă
Din care ochii morții ne pândesc?
De pasul nostru-abia dacă tresare
Vreo focă doar, și-n apă se azvârle.
Și plantele au obosit să lupte.
Corcit, mai vezi, de printre mușchi, vreun luger,
Iar luna roșă licărește-n ceață,
Ca într-o criptă lampa unui mort.
Mă poartă tu la palmierii-n floare,
Mă du în țări cu soare și miresme,
Acolo unde sufletul de om
S-a ridicat la conștiința forței...

LUCIFER

Acolo suntem. Globul ăst de sânge
Ți-e soarele. Ecuatorul e-aici.
Știința ta n-a biruit ursita.

ADAM

Grozavă lume. Bună de murit!
Nu-mi pare rău de câte las în urmă.
Ah, Lucifer! Eu, ce-am vegheat odată
La leagănul uitat al omenirii;
Eu, ce-am văzut speranțele dintr-însul,
Ostaș bătrân purtat în lupte mari, -
Cum stau acum la groapa uriașă,
Pe care azi, drept giulgiu mortuar,
Aruncă-n pripă firea milostivă,
Întâiul om și cel din urmă-n lume
Aș vrea să știu, cum neamul mi s-a stins?
În luptă mândră, nobilă și mare,
Ori nevoiaș, căzând din treaptă-n treaptă,
Pipernicit, de plânsul meu nevrednic?

LUCIFER

Ții mult, văd eu, la duhul tău măreț,
Cum însuși tu ai botezat puterea
Care-ți palpită-n sângele din piept
Și-ți mână mersu-n drum spre ideal!
Dar de ce vrei să stai drept mărturie
Chiar însuși tu la patul tău de moarte?
De ce-ai dori să cumpănim socoata
Pe care-o faci azi fără de stăpân?
Îndemnurile dragostei de viață
Se-mprăstie de frigurile tale
Și nu mai știi ce-a fost în adevăr...
Iar vaierul celui din urmă zbucium
E-un val de râs asupra luptei noastre...

ADAM

De ce, atunci, eu n-am căzut de sus
Cu simțu-ntreg al propriei puteri,
Decât s-ascult eu însumi necrologul
Pe care-un duh nepăsător mi-l spune,
Pe-al cărui suflet pururea străin,
Nici viforul, nici moartea mea nu-l doare.

LUCIFER

Văd tagma ta în lacrima ce-o verși,
Acum când treci din ceață la trezire
Și de la vis, la adevăr curat.
Dar fii pe pace, neamul nu ți-e mort.
Te uită-aici, sălașul unui om,

Stăpânul, iat', în poartă ni s-arată...
(Din colibă se ivește un eschimos pregătit pentru vânătoare de foc.)

ADAM

Ăst monstru-ar fi, neghioabă stârpitură,
Moștenitor măririi mele stinse?
De ce-l aduci în fața mea, Lucifer?
Lasă-mi amarul, ține-ți mângâierea!

ESCHIMOSUL

Deci tot mai sunt deasupra Dumnezei?
În fața mea s-au coborât aieva...
Dar, cine știe, sunt ei buni ori răi?
S-o iau la fugă, tot e mai cu minte.
(Vrea să fugă.)

LUCIFER

O vorbă, stai!

ESCHIMOSUL (Cade cu fața la pământ.)

Îndură-te de mine!
Am să-ți jertfesc chiar foca cea dintâi
Pe care-o prind, dar nu mă prăpădi!

LUCIFER

Nu te-nțeleg! Ce drept ai tu la focă,
Cu viața ei pe-a ta să ți-o răscumperi?

ESCHIMOSUL

Mai tare sunt... Și văd în jur de mine
Cum peștele pe vierme îl răpune,
Pe pește foca și pe focă eu...

LUCIFER

Iar duhul sfânt cu tine se hrănește...

ESCHIMOSUL

O știu, o știu... dar vremea măsurată,
Ce mi s-a dat din milă s-o trăiesc,
Mi-o cumpăr eu cu jertfe mari de sânge.

ADAM

Ce gând năuc.

LUCIFER

Tu altfel ai făcut?

Atâta-i doar deosebirea voastră,
Că dânsul foc a adus drept jertfă,
Când tu cu oameni îi sfințeai altarul
Lui Dumnezeu, pe care l-ai zidit.
În chipul tău, la fel face și el.

ESCHIMOSUL

Te-ai supărat, și eu pricep de ce...
C-am îndrăznit de jale să mă plâng
La domnul bun al soarelui, acela
Ce daruri dă și nu cere răsplată.
Și care, spun poveștile bătrâne,
A poruncit și-n țara-asta,-aici...
Vai, iartă-mă, îl bléstem azi pe veci!

ADAM

Te uită, Doamne,-o clipă și roșește
De scârba-n care omul a ajuns.
Făptura ta măiastră!

ESCHIMOSUL

Soțul tău
E amărât din pricină de foame?

LUCIFER

Fiindcă nu-i flămând, e supărat.

ADAM

Nepotrivite glume fără rost...

LUCIFER

E adevăr, nu glume, ce vorbesc.
Credința ta-i a omului sătul,
Iar soțul tău se-nfățișează, bietul,
Cu logica stomacului flămând.
Cu argumente nu vă biruiți,
Dar vă-nțelegeți grabnic, dacă tu
Vei flămânzi, ori dânsul a mâncat.
Așa-i, așa-i, oricum o învârtești,
E cea dintâi tot bestia din voi
Și-abia atunci când ea s-a potolit
Apare omul, plin de măreție
Disprețuindu-și rostul lui străvechi...

ADAM

Ce vinovată-i vorba ta, Lucifer,

Când tot ce-i sfânt îmi prăvălești în praf...
Un lucru bun, orice idee sfântă,
N-ar fi, cum zici, decât o-nfiripare
Din aburul bucătăriei noastre:
Din jocul orb de întâmplări răzlețe
Ce-n drumul lor pornesc și se înfrână
De legile becisnicei materii?

LUCIFER

E altfel oare? Crezi că Leonida
Ar fi murit așa la Termopile,
Dacă în loc de zeama lui cea neagră,
Care-l hrănea-n republica spartană
Cea fără bani, în vila lui Lucul
Ar fi sorbit beția voluptății
Din câte vrăji cunoaște orientul?
Ori de grăbea la Porcia acasă
Să-și poposească neodihna luptei
La sânul ei, în lenea după-amiezii,
Crezi că murea viteazul Brut în spadă?
Nu vezi cum cresc virtutea și păcatul?
Din mucegai se-ntruchipează unul,
Iar alta naște-n dorul de lumină,
Și răsădite-n vremile târzii
Își moștenesc și forma și credința...
Câți nu și-au zis c-au încheiat cu lumea
Și-n jalea lor s-au spânzurat de-o creangă.
Dar, desfăcuți de-o mână nedorită,
La cea dintâi atingere-a vieții
Își uită-n pripă vechea socoteală...
Huniade doar, de nu venea pe lume
În țara lui, și dacă-ntâmplător
Umilă umbră-n șatra unui negru
Îi tremura pe leagăn: ce era,
Ce s-alegea eroul mare-al crucii?
Ori, spune, Luther, papă să fi fost
Și papa Leo dascăl la catedră,
Mai pregătea reforme cel dintâi,
Mai blestema amarnic celălalt?
Napoleon, de nu-i gătea cărarea
Cu val de sânge-un neam plin de mândrie,
Într-o cazarmă proastă s-ar fi stins...

ADAM (Închizând gura lui Lucifer.)
Destul, destul... Povestea ta întreagă
Îmi pare-atât de simplă și de dreaptă,
Dar cu atât mi-e paguba mai mare:

Pe proști îi mint credințele deșerte.
Pe-acei ce nu simt sufletul cum bate
Și mișcă-n toate lucrurile noastre...
Dar cei mai buni și-ar înțelege frații,
De n-ar fi frânți de-nvățătura ta!

LUCIFER

Vorbește deci cu soțul tău! Nu strică
Să te cunoști cât mai de-aproape însuși.

ADAM

Mulți mai tânjiți pe plaiurile-acestea?

ESCHIMOSUL

Da, mulți! Mai mulți decât aș fi în stare
Pe degete să număr. Este drept
Că-n jurul meu mi-am prăpădit vecinii,
Dar în zadar, căci alții noi răsar...
Și ce puține-s fokele acum...
Fă tu, fă azi, de ești un Dumnezeu,
Mai multe foke, oameni mai puțini!

ADAM

Mi-a fost destul; vin să plecăm, Lucifer!

LUCIFER

Dar stai, măcar nevasta să-i vedem.

ADAM

Nu vreau s-o văd, căci un bărbat căzut
E pururea prilej de scârbă și
Numai dispreț trezește-n piept. Femeia,
Visul etern și drag al poeziei,
Când a căzut, e-o fiară ce-ngrozește!
Nu vreau s-o văd! Vin' să grăbim de-aici...
(Lucifer, trăgând încet pe Adam spre bordei, sparge ușa și în prag iese Eva, nevasta
Eschimosului. Adam stă încremenit și se miră.)

LUCIFER

Cum, n-o mai știi? E cunoștință veche...
Cuprinde-o-n brațe, căci sârmanul om
Se supără grozav de nu-i cinstești
În acest chip obișnuit soția.

ADAM

Cum s-o cuprind, eu, ce-am ținut în brațe

Pe-Aspásia? Doar licărind abia,
Îi mai revăd figura, dar se pare
Că s-a schimbat, sub ploaia de săruturi,
În animal!

ESCHIMOSUL (Intrând în bordei.)
Nevastă, avem oaspeți!
Primește-ni-i!
(Eva se aruncă la sânul lui Adam și-l trage înăuntru.)

EVA
Bine-ai venit, străine!

ADAM (Desfăcându-se.)
Vai, ajutor, Lucifer! Să plecăm!
Coboară-mă din viitor acasă!
Să nu mai văd ce crudă-mi este soarta,
Și lupta stearpă! Vreau să mă gândesc:
Mai lupt, ori ba, cu voia Lui de sus?

LUCIFER
Sfârșit e visul... Te trezesc, Adame!

TABLOUL XV • Afară din paradis

(Scena se transformă în regiunea de palmieri din tabloul al treilea. Adam, din nou tânăr, iese visător din colibă și privește împrejur mirat. Eva e ațipită înăuntru. Lucifer stă la mijloc. Zi strălucitoare.)

ADAM
Vedenii fără nume, unde sunteți?
În jurul meu zâmbind trăiește totul
Cum am lăsat, dar inima s-a frânt.

LUCIFER
Om încrezut, nu cumva ai dori
Ca să se strice-orânduirea firii
Și-un meteor să ți se-aprindă-n noapte,
Să piară lumea, dacă moare-un vierme?

ADAM
Eu am visat, ori poate-acum visez?
Mai mult decât un vis e existența

Ce-n lutul mort a poposit o clipă,
Ca împreună-apoi să se fărâme?
De ce, de ce-nțelegerea de-o clipă,
Ca să pricepem groaza neființei?

LUCIFER

Te tânguiești? Numai un laș primește
Fără de luptă lovitura care
S-o-nconjure el tot mai este-n stare.
Cu liniște privește cel puternic
La slovele destinului etern,
Gândindu-se fără muștrare numai
Cum va să-nfrunte apăsarea lor?
Povestea ta-i sub stăpânirea sorții:
Unealtă esti mânată înainte.

ADAM

Nu! Nu! Mi-e slobodă voința
Pe-un preț atât de scump răscumpărată,
Căci pentru ea m-am izgonit din rai.
Din visurile mele-am învățat.
Azi, că sunt treaz, tot eu voi hotărâ
În care chip să-mi îndrumez cărarea.

LUCIFER

Dacă n-ar fi uitarea și speranța
Logodnice destinului pe veci,
Una să-nchidă ranele primite,
Alta să-ntindă giulgiul peste groapă,
Zicându-ți: Vezi, s-au prăbușit o sută,
Tu însă esti alesul care-o trece...
Știi, ca savant, prin alte ciudățenii,
Există-un soi de viermi de intestine
Care trăiesc în uliu și-n pisică,
Dar perioada cea dintâi a vieții
În șoarecii de casă o-mplinesc.
Nu-i hotărât pe care dintre șoareci
Are să-l prindă uliul sau pisica.
Sunt mulți cari scapă, fiindcă se păzesc
Și mor bătrâni în cercul lor domestic.
Dar se-ngrijește-o lege fără milă
Să cadă-atâția-n ghearele dușmane
Câți trebuie, ca peste mii de ani
Și viermele să fie pe pământ.
Nici între oameni fiecare ins
Nu e legat, dar omenirea-ntreagă

E-ncătușată-n veșnice obezi.
Însuflețirea-n valul ei te-apucă
Azi pentru-un lucru, mâine pentru altul.
Se vor găsi, deci, jertfe pentru ruguri,
Vor fi și cei porniți să-și bată joc.
Iar cel ce poart-un catastif de numeri
Se va mira de cumpăna cu care
Măsoară soarta, fără nici un greș,
Virtute, crimă, toate deopotrivă,
Credință, nebunie sau omor...

ADAM

Stai! Mi-a venit un gând. Voi fi eu încă
În stare, Doamne, să te-nfrunt! Oricât
Mi-ar zice soarta: pân' aici trăiești,
Eu am să râd, și dacă-mi vine: mor.
Nu sunt eu încă singur pe pământ?
În fața mea-i o stâncă, jos abis,
O săritură, actul cel din urmă,
Și pot să strig: sfârșită-i comedia...
(Adam înaintează spre stâncă, Eva apare în ușă.)

LUCIFER

Sfârșit... sfârșit... Ce vorbe fără rost!
Sfârșit e-n orice clipă și-nceput...
- De ce-ai văzut atâtea mii de ani?

EVA

De ce-ai plecat de lângă mine,-Adame?
Sărutul cel din urmă ți-a fost rece.
Ai griji pe față scrise, și mânie...
Mă tem de tine...

ADAM (Înaintând.)

Iară mă pândești?
Îmi calci în urmă, nu simți că bărbatul,
Stăpânu-acestor plaiuri, are încă
Și alte trebi pe lângă gluma goală?
Povară-mi ești când nu pricepi, femeie!
(Înduișat.)
Numai puțin... să fi dormit puțin.
C-așa mai grea îmi pare jertfa mea,
Pe care-acum mi-o cere viitorul...

EVA

Ascultă-mă, și jertfa-i mai ușoară,

Căci s-a-ntărit ce-a fost ieri îndoielnic
Și viitorul ne privește-n față.

ADAM
Ce spui?

EVA
Adame, știu că vei zâmbi.
Te-apropie să ți-o șoptesc, ascultă,
Simt că sunt mamă...

ADAM (Căzând în genunchi.)
Doamne, m-ai învins.
Vai, iată-mă în praf, zadarnic lupt
Fără de tine, împotriva ta...
Pieptu-mi desfac, înalță-l sau lovește-l...

LUCIFER
Ce-i, vierme, ce-i? Ori ai uitat mărirea
Ce-mi datorești?

ADAM
Dă la o parte totul.
A fost un vis deșert, vreau pace-acum.

LUCIFER
Și tu, femeie fără minte, spune:
Ce te mândrești? Copilul tău și-n rai
Tot din păcat s-a zămislit, și-aduce
Mizerie și crimă pe pământ.

EVA
Dar, dacă Dumnezeu vrea, va veni
Un nou născut în scutece sărace,
Frățietatea să așeze-n lume.

LUCIFER
Te scoli, azi, slugă, împotriva mea?
Sus, dobitoace!
(Îmbrânțește pe Adam. Se deschide cerul. Dumnezeu apare în slavă, împrejmuit de îngeri.)

DOMNUL
Duhuri, la pământ!
În fața mea, mărire nu-i.

LUCIFER (Clătinându-se.)

Blestém!

DOMNUL

Ridică-te, nu fi înfrânt, Adame,
În mila mea, eu, iarăși te primesc.

LUCIFER (Aparte.)

Cum văd, aici, ca-n orice căsnicie,
Se-mpacă toți, nu-i vorbă, e frumos,
Dar mintea rece moare de urât.
Mai bine-ar fi să mă retrag...
(Pleacă.)

DOMNUL

Lucifer!

Am un cuvânt și pentru tine, stai!
Iar, fiule, tu spune ce te doare!

ADAM

M-au chinuit, vai, groaznice vedenii
Și rostul lor eu, Doamne, nu-l pricep.
Învăță-mă ce soartă mă așteaptă!
Mi-e dată numai firea mea îngustă
Ce simt că-n luptă sufletul mi-l stoarce,
Ca vinul care, limpezit fiind,
Îl torni pe jos, ca să ți-l bea țărâna?
Ori are altă țintă băutura?
Urmașii mei vor merge înainte,
Apropiați de tronul tău, sau poate
Se vor trudi ca bou-n jug, la moară,
Fără să spargă cercu-n care umblă?
Are-o răsplată pieptul vrednic, care
Batjocorit e,-n sângerarea lui,
De gloată, fără duh? Mă luminează,
Și bucuros duc orișice ursită...
Căci un câștig e-n schimbul meu, dar, vai,
Nedumerirea mea e iad.

DOMNUL

Nu cerceta

Ce taină-ascunde ochilor tăi dornici,
Cu bunătate, mâna cea de sus.
Căci dacă-ai ști că-i trecător popasul
Jos pe pământ și dincolo-i eternul:
N-ar fi virtute nici o suferință

Dac-ai vedea că sufletu-i țărână -
Ce te-ar împinge pentru mari idei
S-arunci plăcerea clipei trecătoare?
Pe când așa, e-n neguri viitorul,
Si, când ești gârbov de povara clipei,
Cu raza lui te-nalță infinitul.
Iar dacă-ar fi mândria-i să te prindă,
Te-ar stânjeni făptura-ți îngrădită.
Așa se nasc mărirea și virtutea.

LUCIFER (Râzând.)

În adevăr, tu calci pe-un drum de slavă!
Mărirea și virtutea te-nsoțesc -
Două cuvinte care-atunci se-ntrupă
Când lângă ele străjuiesc prostia,
Prejudicata și credinți deșerte.
De ce pe culme am chemat pe om,
Când el, zidit din soare și noroi,
Mic e-n știință, și-n orbire mare?

ADAM

Nu-ți bate joc, Lucifer! Am văzut
Alcătuirea minții tale limpezi.
Și-am zgriburit, îmi era frig acolo.
Dar, Doamne, cine poate să mă-ndrume,
Ca să rămân pe calea vredniciei?
Tu m-ai lipsit de brațul-călăuză,
Când am gustat din al științei pom.

DOMNUL

Ți-e mâna tare, inima înaltă,
Iar câmpul muncii fără de hotar.
Și-un glas de sus, când bine bagi de seamă,
Te-ndeamnă-n drum, te muștră și te-nalță.
Tu să-l ascuți! Iar când a amuțit
Din cer povața-n larma vieții tale,
Femeia, mai plăpândă, mai curată,
Și de noroi cu doi pași mai departe,
Ea are s-o audă, strecurând-o,
Prin inimă, în cântec și visare.
Cu-aceste două îți va sta alături,
În nenoroc ca și-n zile senine,
Un geniu zâmbitor, să te mângâie.
Iar Lucifer, tu, o verigă-n lanțul
Fără sfârșit, te zbate mai departe!
Tăgada și știința ta cea rece,

Ca drojdia ce fierbe aluatul,
Vor zbuciuma pe om, dar nu-l vor frânge.
Tu pedepsit vei fi în veșnicie,
Văzând de-a pururi că ce vrei să strici
Înmugurește-n bine și-n frumos.

CORUL ÎNGERILOR

Între crimă și virtute,
Slobod vei putea alege,
Căci deasupra este Domnul,
Mila lui e scut și lege.
Îndrăznește, deci, nu-ți pese
Când mulțimea e ingrată,
Prețuirea luptei tale
E de fapta-n sine dată.
Orice târg e o rușine
Care sufletu-ți despică,
Pe cel slab l-așterne-n țărână,
Pe cel vrednic îl ridică.
Dar, în slava înălțării,
Nu fi orb de-nchipuirea
Că, prin rostul faptei tale,
Tu-i dai Domnului mărirea.
Nici să crezi că fără tine
Voia Lui unealtă n-are:
Bucură-te când te lasă
Să-mplinești sfânta chemare.

EVA

Pricep cuvântul, slavă ție, Doamne!

ADAM

Îl simt și eu, și-i voi urma porunca,
Numai sfârșitul de-aș putea să-l uit...

DOMNUL

Omule, zis-am, luptă-te și crede!

